

ویراست جدید: زمستان ۱۳۹۵

سایت نویسنده: Nabnak.ir

روشنی مهتاب

پاسخ به شبهات فاطمیّه

دکتر مهدی خُدامیان آرانی

فهرست

- ۷ سلام بر سؤال‌های بزرگ!
- ۱۲ دختری در جستجوی پدر.
- ۱۶ دین را با آتش حفظ می‌کنم!
- ۲۰ این خانه را ترک کنید.
- ۲۵ هرگز حرف بدون سند ننزید.
- ۲۹ خلیفه چهارم مرا بشناسید.
- ۳۲ من چنین و چنان خواهم کرد.
- ۳۵ قرار نبود که تو دروغ‌گو شوی!
- ۴۰ ای کاش آن دستور را نمی‌دادم!
- ۴۵ وقتی دخترم را می‌بینم .
- ۵۰ ای خلیفه نفرین شده .
- ۵۳ چرا یقۀ آن بی‌حیا را نمی‌گیری!
- ۶۴ سکوت تو چقدر قیمت دارد؟
- ۶۹ مردمی که رنگ عوض کردند.

- ۷۵ کوچه و بازار را پر از آدم کنید
- ۷۸ چرا سنگ در دست خود گرفته‌اید!
- ۸۴ در جستجوی حقیقت آمده‌ام.
- ۹۲ نمی‌گذارم کفر و بت‌پرستی برگردد.
- ۹۶ مدال غیرت عربی را به چه کسی بدهم؟
- ۱۰۲ آفرین بر این قانون تو.
- ۱۰۷ چوب درخت عرعر را ببین!
- ۱۱۴ من این حرف را سه بار گفته‌ام.
- ۱۱۷ تابوتی برای دل مهتاب.
- ۱۲۲ انتخاب اسم فقط با هماهنگی حکومت
- ۱۳۰ امروز در خانه خود را می‌بندم.
- ۱۳۴ آیا دوست داری حدیث شناس شوی؟
- ۱۳۹ به دنبال دوستان خود هستی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آن شب، سؤال مهمی را از من پرسیدی، سؤالی که مرا به فکر واداشت. تو رو به من کردی و گفتی: بهترین سرمایه‌ای که خدا به تو داده است، چیست؟ من می‌خواهم همان را از خدا طلب کنم.

نمی‌دانم سکوت من چقدر طول کشید، به من نگاه می‌کردی، در فکر بودم. من باید حقیقت را به تو می‌گفتم، این شرط رفاقت بود.

جواب را یافتم، سرم را بالا گرفتم و گفتم: «عشق فاطمه ع بهترین سرمایه من است. خدا هر چه را از من می‌خواهد بگیرد، بگیرد، اما این عشق را هرگز از من نگیرد!».

چند شب از رفتن تو گذشت، خبردار شدم که عده‌ای درباره شهادت فاطمه ع سؤال‌هایی را مطرح کرده‌اند و این‌گونه خواسته‌اند شهادت آن

حضرت را انکار کنند.

قلم را در دست گرفتم، می‌خواستم از مظلومیّت فاطمه علیها السلام دفاع کنم، باید مطالعه و تحقیق می‌کردم، باید می‌نوشتم، آری! همان سرمایه‌ای که خدا در قلبم قرار داده بود، راه را برایم آسان نمود و به‌راستی چه شکوهی دارد این نوشتن برای فاطمه علیها السلام!

مهدی خُدامیان

دی ماه ۱۳۹۰

سلام بر سؤال‌های بزرگ!

در جستجوی من هستی، از چند نفر سراغ می‌گیری، کوچه‌به‌کوچه می‌آیی تا به خانها م می‌رسی، دیر وقت است. لحظه‌ای تردید می‌کنی که درِ خانه را بزنی یا نه، سرانجام دستت را بر روی زنگ می‌فشاری.

به‌سوی تو می‌آیم، درِ خانه را به رویت باز می‌کنم، بعد از سلام و احوال‌پرسی، خودت را معرفی می‌کنی، دانشجویی هستی که در جستجوی جواب آمده‌ای.

تو را به داخل خانه دعوت می‌کنم، تو می‌گویی: شرمندهام که این وقت شب مزاحم شده‌ام، شاید شما می‌خواستید استراحت کنید.

نگاهی به تو می‌کنم و این‌چنین پاسخ می‌دهم: کدام نویسنده را دیدی که شب استراحت کند؟ شب، بهار نوشتن است!

می‌روم و برای تو چای می‌آورم و درست روبه‌روی تو می‌نشینم، از تو می‌خواهم تا سؤال خود را بپرسی، شاید بتوانم به تو کمکی کنم.

کیف خود را باز می‌کنی و چند صفحه را از آن بیرون می‌آوری و می‌گویی:
– هر چه هست در این نوشته‌ها می‌باشد! این‌ها مرا بیچاره کردند!
– مگر در این کاغذها چه چیزی نوشته شده؟
– این سخنان آقای بسطامی است، آیا خبر دارید او چه گفته؟
– نه. من او را نمی‌شناسم، دفعهٔ اولی است که اسم او را می‌شنوم.
– او یکی از علمای اهل سنت جنوب ایران است. او درباره شهادت حضرت
فاطمه علیها السلام مطالبی را گفته. از وقتی که من سخنان او را خوانده‌ام، دچار شک و
تردید شده‌ام.

– مگر او چه حرف‌هایی زده؟
– او گفته که شهادت حضرت فاطمه علیها السلام، بزرگ‌ترین دروغ تاریخ است!
– عجب!
– آری! از وقتی که من نوشته او را خواندم، به خیلی چیزها شک کرده‌ام.
امشب به اینجا آمدم تا شما به من کمک کنید. من می‌خواهم حقیقت را
بفهمم.

– این سخنان را به من بده تا بخوانم!

* * *

نوشته‌ها را به من می‌دهی و مشغول مطالعه آن می‌شوم. این آقا چه
حرف‌های عجیبی در اینجا نوشته است...
وقتی همهٔ سخنان او را می‌خوانم، رو به تو می‌کنم و می‌گویم:

— این آقا در اینجا، سوالات زیادی را مطرح کرده است که باید سر فرصت به آن جواب داد و این وقت زیادی می‌خواهد.
— یعنی شما الآن نمی‌توانید جواب بدهید؟
— چرا این قدر عجله می‌کنید؟ مقداری صبر و حوصله داشته باشید. با توکل به خدا همه این سؤال‌ها، جواب داده خواهد شد.
تو خوشحال می‌شوی و از جای خود برمی‌خیزی و خداحافظی می‌کنی و می‌روی.

* * *

آقای بسطامی! به سخنان تو فکر می‌کنم... من تو را به این نام می‌خوانم:
آقای سُّتی!
تو شهادت حضرت فاطمه علیها السلام را بزرگ‌ترین دروغ تاریخ می‌دانی و می‌گویی: «ما معتقدیم این مسأله، بزرگ‌ترین دروغ تاریخ است و هرگز چنین چیزی صحت ندارد!».
من باید به دنبال جواب بروم، باید حقیقت را بازگو کنم، راهی طولانی در پیش رو دارم، باید جواب تو را بدهم.

* * *

همه مردم شهر در خوابند و من بیدارم! نگاهی به ساعت می‌کنم، ساعت سه نیمه شب است، من معمولاً کتاب‌های عربی می‌خوانم، شاید بدانی که کتاب‌های اصلی و معتبر در زمینه علوم اسلامی، به زبان عربی هستند.

از جای خود برمی‌خیزم، خوب است به داخل حیاط بروم، قدری قدم بزنم، وای! گویا می‌خواهد باران بیاید، من عاشق باران هستم، بوی باران مرا مدهوش می‌کند، باران بهاری در این دل شب با دل من چه می‌کند!

زیر باران قدم می‌زنم، فکر می‌کنم، مطالبی را که خوانده‌ام در ذهن خود مرور می‌کنم. فکری به ذهنم می‌رسد: من باید جواب آن آقای سنی را از خود کتاب‌های اهل سنت بدهم، بعد از آن به مطالعه کتاب‌های شیعه بپردازم.

نگاهی به قفسه کتاب‌هایم می‌کنم، بیشتر کتاب‌های من، کتاب‌های علمای شیعه است. من فردا باید به کتابخانه بروم، خدا کند کتاب‌هایی را که نیاز دارم بتوانم آنجا پیدا کنم!

* * *

اینجا کتابخانه آیت الله نجفی مرعشی رحمته‌الله در شهر قم است. من در حال مطالعه هستم، همه کتاب‌هایی را که نیاز دارم، در اینجا هست.

گاهی مطالبی را که برایم جالب است، در فیش‌های خود می‌نویسم. راستی یادم باشد که از تو تشکر کنم، تو کار بزرگی کردی که مرا با این مطلب آشنا کردی! من باید به تو بگویم که اگر دیشب تا دیروقت مطالعه کردم و امروز هم به اینجا آمده‌ام، علت خاصی دارد، من می‌خواهم از حقایقیت مادرم، فاطمه علیها‌السلام دفاع کنم.

روزها به کتابخانه می‌آیم، خیلی خوشحال هستم که قسمتی از این کتابخانه، به صورت «قفسه‌باز» است، به راحتی به همه کتاب‌ها دسترسی

دارم، مطالب زیادی را به صورت فیش آماده کرده‌ام، شکر خدا که به نتایج خوبی رسیده‌ام.

این‌ها همه فیش‌های تحقیقی من است، وقتی کار فیش‌برداری تمام شود، آن وقت تازه، نوشتن شروع می‌شود، آری! آن وقت است که زندگی‌م شروع می‌شود، زندگی در نگاه من، فقط فرصتی است برای نوشتن!

* * *

از آن شب که مهمان من بودی، یک ماه گذشته است، اکنون دیگر وقت آن شده که نوشتن را آغاز کنم، بسم الله می‌گویم، قلم در دست می‌گیرم و چه شکوهی داری تو ای قلم که خدا هم به تو سوگند یاد کرده است!

ن وَ الْقَلَمِ وَ مَا يَسْطُرُونَ... (آیه اول سوره قلم).

دختری در جستجوی پدر

اینجا شهر بغداد است، من به این شهر آمده‌ام تا استاد دینوری را ملاقات کنم، من به تاریخ سفر کرده‌ام، به قرن سوم هجری آمده‌ام... معلوم است می‌خواهی بدانی استاد دینوری کیست؟ می‌گویند که او استادی بزرگ و افتخاری برای جهان اسلام است و کتاب‌های زیادی نوشته است، کتاب‌های او مورد توجه دانشمندان اهل سنت است و آنان چنین می‌گویند: «در خانه‌ای که کتاب‌های استاد دینوری نباشد، در آن خانه، هیچ خیری نیست!».

استاد دینوری، مدّت کوتاهی قاضی شهر «دینور» بود، دینور، شهری در استان کرمانشاه است و به همین دلیل، به «دینوری» مشهور شد، همه او را با این نام می‌شناسند. استاد بعد از مدّتی از دینور به بغداد بازگشت و بار دیگر به علم و دانش مشغول شد.

* * *

من روبروی استاد دینوری نشسته‌ام، او مشغول نوشتن است، باید صبر کنم تا او مطلب خود را تمام کند و بعد سؤال خود را بپرسم. بیش از ۶۰ سال از زندگی استاد گذشته است، اما عشق او به نوشتن هرگز کم نشده است. من نگاهی به قفسه کتاب می‌کنم، این‌ها همه کتاب‌هایی است که استاد تألیف کرده است، به‌راستی او چگونه توانسته است بیش از ۶۰ کتاب بنویسد؟ اجازه می‌گیرم و یکی از کتاب‌ها را برمی‌دارم تا مطالعه کنم. اسم کتاب است: «امامت و سیاست».

کتاب را باز می‌کنم تا آن را مطالعه کنم، کتاب به زبان عربی است، من الآن دارم صفحه اول کتاب را می‌خوانم: «بسم الله الرحمن الرحيم. کتاب خود را با حمد و ستایش خدا آغاز می‌کنم، شهادت می‌دهم که خدا یگانه است و هیچ شریکی ندارد. من بر حضرت محمد درود می‌فرستم و شهادت می‌دهم که خدا او را برای هدایت انسان‌ها فرستاد و او آخرین پیامبران است».

در ادامه چنین می‌خوانم: «فصل اول: فضائل ابوبکر و عمر».

استاد در فصل اول به ذکر بیان فضائل آن دو می‌پردازد. به خواندن کتاب ادامه می‌دهم. چیزهای جالبی در اینجا می‌خوانم: «ابوبکر و عمر، آقای پیرمردان بهشت هستند... خداوند از ابوبکر و عمر خشنود و راضی است».^۱ معلوم شد که استاد خیلی به ابوبکر و عمر علاقه دارد، او عقیده دارد که ابوبکر و عمر، جانشینان پیامبر هستند، دیگر هیچ شک ندارم که او از

اهل سنت است. جالب این است که در کتب علمای اهل سنت نقل شده است که پیامبر فرمود: «همه اهل بهشت مثل افراد سی و سه سال خواهند بود»، از این سخن پیامبر می فهمیم که اهل بهشت همه جوان خواهند بود و در میان آنها هیچ پیرمردی به چشم نمی آید، حالا چگونه شده است استاد در اینجا، عُمَر و ابوبکر را آقای پیرمردان بهشت می داند؟^۲

در همین فکرها هستم که صدای استاد مرا به خود می آورد:

— خوب! کار من تمام شد. ببخشید که معطل شدید! باید نوشتن این مطلب را تمام می کردم.

— جناب استاد! من از راه دوری آمدم تا از شما درباره حوادث بعد وفات پیامبر سؤال کنم، زیرا شنیده ام شما تاریخ شناس خوبی هستید.

— سؤال شما چیست؟

— آیا بعد از وفات پیامبر، کسی به خانه فاطمه علیها السلام هجوم برد؟

— فکر می کنم همان کتاب «امامت و سیاست» را بخوانی، به پاسخ خود می رسید. من برای نوشتن آن کتاب، زحمت زیادی کشیده ام.

* * *

من کتاب را برمی دارم و چنین می خوانم:

عده ای از مردم مدینه در خانه علی جمع شده بودند، آن ها با ابوبکر بیعت نکرده بودند. ابوبکر، عُمَر را فرستاد تا آن ها را

برای بیعت به مسجد بیاورند.

عُمَر به سوی خانه علی رفت و از آنان خواست تا از آنجا خارج شوند و با ابوبکر بیعت کنند، اما آنان قبول نکردند. اینجا بود که عُمَر دستور داد تا هیزم بیاورند، وقتی هیزم‌ها را آوردند او فریاد زد: «به خدا قسم! اگر از این خانه بیرون نیایید، خانه و اهل آن را آتش می‌زنم».

گروهی از مردم به عُمَر گفتند: ای عُمَر! فاطمه در این خانه است، او در جواب گفت: برای من فرقی نمی‌کند که چه کسی در خانه است...

وقتی فاطمه این سخن عُمَر را شنید با صدای بلند چنین گفت: «بابا! یا رسول الله! ببین که بعد از تو، عُمَر و ابوبکر چه ظلم‌هایی در حق ما روا می‌دارند!».^۳

با خواندن این قسمت از کتاب، به فکر فرو می‌روم، استاد دینوری که از بزرگ‌ترین علمای اهل سنت است، این مطلب را در کتاب خود ذکر کرده است. چرا فاطمه علیها السلام این‌گونه فریاد برمی‌آورد؟ مگر در آن روزها چه حوادثی در شهر مدینه روی داده است؟

آن آقای سنی، همه این حوادث را دروغ می‌داند!! اگر این ماجرا افسانه است، پس چرا استاد دینوری آن را ذکر کرده است؟^۴

دین را با آتش حفظ می‌کنم!

قرن سوم هجری است، اینجا شهر بغداد است، من در جستجوی خانهٔ استاد بلاذری می‌باشم. او تاریخ‌نویس بزرگی است، او در حال نوشتن کتابی دربارهٔ تاریخ اسلام است که تاکنون ۴۰ جلد آن تمام شده است.

او در موضوعات مختلف کتاب نوشته است و دانشمندان اهل‌سنت به کتاب‌های او اعتماد می‌کنند و از آن‌ها بهره می‌برند.

سرانجام خانه استاد بلاذری را می‌یابم، در خانه را می‌زنم، پسر او در را به رویم باز می‌کند و مرا نزد استاد می‌برد. وقتی با استاد روبرو می‌شوم، سلام می‌کنم و جواب می‌شنوم. وقتی او می‌فهمد من ایرانی هستم، به زبان فارسی با من سخن می‌گوید، من تعجب می‌کنم و می‌گویم:

– جناب استاد! شما می‌توانید فارسی حرف بزنید؟

– من مدّت زیادی، مترجم بوده‌ام. من متن‌های باارزشی را از فارسی به عربی ترجمه کرده‌ام و دانش ارزشمند ایرانیان را برای مردم بیان نموده‌ام.

— من این مطلب را نمی‌دانستم، مردم هم شما را بیشتر به عنوان یک تاریخ‌شناس می‌شناسند، به‌راستی چطور شد که شما به ترجمه آثار فارسی علاقه‌مند شدید؟

— یادش به خیر زمانی که مأمون، خلیفه بود. چه روزگاری بود آن روز! وقتی او به خلافت رسید دستور داد تا همه کتاب‌های علمی به زبان عربی ترجمه شود، گروهی به ترجمه آثار یونانی پرداختند، من هم زبان فارسی را یاد گرفتم و به ترجمه متن‌های فارسی پرداختم.

— الان مشغول چه کاری هستید؟

— در حال حاضر بیشتر در حدیث کار می‌کنم. آیا می‌خواهی حدیثی را که الان نوشتم برایت بخوانم؟

— بله.

— عُمَر می‌خواست به مکه برود تا به زیارت خانه خدا برود و عُمَره به جای آورد، او نزد پیامبر آمد و از او اجازه گرفت. پیامبر به او اجازه داد و او را برادر خطاب کرد.^۵

— عجب!

— این نکته بسیار مهمی است که پیامبر، عُمَر را برادر خود خطاب می‌کند، و نکته مهمتر این که عمر بدون اجازه پیامبر هیچ کاری انجام نمی‌داد. این یعنی ایمان کامل!

با شنیدن این سخن به فکر فرو می‌روم، من شنیده‌ام روزی که پیامبر بین

مسلمانان، پیمان برادری می‌بست، میان هر دو نفر از آنها عقد برادری برقرار کرد. در آن روز، علی علیه السلام با چشم‌گریان نزد پیامبر آمد و فرمود: «ای پیامبر! بین همه مردم، پیمان برادری بستی، اما مرا فراموش کردی!»
پیامبر رو به علی علیه السلام کرد و فرمود: «ای علی! تو در دنیا و آخرت برادر من هستی.»^۶

علی علیه السلام برادر پیامبر و نزدیک‌ترین افراد به پیامبر بود. اکنون چگونه شده است که استاد بلاذری این سخن را نقل می‌کند؟ آیا واقعاً عمر این‌گونه بود؟ اگر واقعاً عمر این قدر به پیامبر احترام می‌گذاشت و بدون اجازه پیامبر هیچ‌کاری نمی‌کرد، پس چرا به سخنان پیامبر گوش فرا نداد؟ چرا به خانه دختر پیامبر حمله کرد؟ پیامبر بارها گفته بود که فاطمه علیها السلام، پاره تن من است، خشنودی او، خشنودی من است، غضب او غضب من است، چرا عمر با فاطمه آن‌گونه برخورد کرد؟

در این فکرها هستم، ناگهان به یاد می‌آورم که استاد بلاذری از اهل سنت است و عقاید خاص خودش را دارد.

* * *

— جناب استاد! شما تاریخ‌شناس بزرگی هستید، نظر شما درباره حوادث بعد وفات پیامبر چیست؟ آیا درست است که عمر با شعله آتش به سوی خانه فاطمه علیها السلام رفت؟

— تو باید کتاب مرا بخوانی.

— کدام کتاب را؟

— کتاب «انساب الاشراف». در آن کتاب، تو پاسخ سؤال خود را می‌یابی.
کتاب را برمی‌دارم و مشغول مطالعه آن می‌شوم، این مطلب را در آن
می‌خوانم:

ابوبکر گروهی را نزد علی فرستاد تا او را برای بیعت
بیاورند، اما علی برای بیعت نیامد. عُمَر از ماجرا باخبر شد،
با شعله آتشی به سوی خانه فاطمه حرکت کرد. وقتی عُمَر
نزدیک خانه فاطمه رسید، فاطمه به عُمَر چنین گفت: «ای
عُمَر! آیا می‌خواهی در خانه مرا آتش بزنی؟»
عُمَر در پاسخ گفت: «آری! این کار باعث حفظ دین خدا
می‌شود.»^۷

از این سخن عُمَر بسیار تعجب می‌کنم، چگونه می‌توان باور کرد که
سوزاندن خانه فاطمه، برای اسلام مفید باشد؟ من نمی‌دانم این چه اسلامی
است؟ مگر پیامبر خشنودی فاطمه را خشنودی خدا معرفی نکرده بود؟ مگر
فاطمه پاره‌تن پیامبر نبود؟^۸

آن آقای سنی ماجرای هجوم به خانه فاطمه علیها السلام را افسانه می‌دانست، آیا او
سخن استاد بلاذری را نخوانده بود؟^۹

این خانه را ترک کنید

قرن سوم هجری است و من هنوز در شهر بغداد هستم، می‌خواهم به دیدار استاد طبری بروم، همان کسی که نویسنده کتاب «الأمم و الملوك» است. ما این کتاب را بیشتر به نام «تاریخ طبری» می‌شناسیم. تو می‌گویی استاد طبری در بغداد چه می‌کند؟ او از شهر آمل است و باید در آمل به دنبالش باشی!

من شنیده‌ام که مدتی است او به بغداد آمده است، آری! امروزه بغداد، قطب علم و دانش است، دانشمندان بزرگ به این شهر رو می‌آورند. استاد طبری در علم حدیث، تاریخ و تفسیر، سرآمد دانشمندان شده است. من چون به تفسیر قرآن خیلی علاقه دارم، دوست دارم از گفته‌های استاد در تفسیر قرآن بهره ببرم. بیا با هم به درس تفسیر استاد برویم!

* * *

همه شاگردان دور استاد حلقه زده‌اند، یکی با صدای زیبا، قسمتی از آیه ۳۰

سوره بقره را می‌خواند:

﴿ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ... ﴾: وقتی که فرشتگان به خدا گفتند: ما تو را

تسبیح و حمد تو را به جا می‌آوریم.

اکنون استاد چنین سخن می‌گوید: فرشتگان هم عبادت خدا را به جا می‌آورده و نماز می‌خوانند، البته نماز هر گروه از فرشتگان با نماز گروه دیگر فرق می‌کند، مثلاً نماز فرشتگان آسمان اول، این است که به سجده بروند. این مطلب در حدیثی از پیامبر آمده است.

امروز می‌خواهم حدیثی را برای شما بگویم که آقای سعید بن جبیر آن را نقل کرده است، گوش کنید: یک روز، عُمَرُ به مسجد می‌رفت تا مثل همه مسلمانان در نماز جماعت شرکت کند. همه مردم از خانه‌های خود بیرون آمده بودند تا به مسجد بروند و پشت سر پیامبر نماز بخوانند.

عُمَرُ وقتی به مسجد می‌رفت، نگاهش به مردی افتاد که در گوشه‌ای نشسته بود. عُمَرُ به او گفت: موقع نماز است و هنوز اینجا نشسته‌ای؟ آن مرد در جواب گفت: کار خوب من برای تو چه فایده‌ای دارد؟ تو اگر کار خوبی داشته باشی، برای خودت خوب است!

عُمَرُ ناراحت شد و او را کتک زد، بعد از آن، عُمَرُ به مسجد رفت و با پیامبر نماز خواند. وقتی نماز تمام شد، عُمَرُ نزد پیامبر آمد و ماجرای آن مرد را تعریف کرد.

پیامبر به او سخنی گفت، عُمَر فکر کرد باید تا آن منافق را به قتل برساند، برای همین با عجله از جای خود برخاست تا نزد آن منافق برود. پیامبر عُمَر را صدا زد و گفت: «ای عُمَر! بازگرد! همانا غضب و خشم تو، مایه عزت اسلام است، خشنودی تو، همان حکم خداست! ای عُمَر! خدا نیازی به نماز انسان‌ها ندارد، در آسمان‌ها، فرشتگان همواره مشغول نماز هستند و خدا را عبادت می‌کنند.

عُمَر به پیامبر گفت: ای پیامبر! نماز فرشتگان چگونه است؟

پیامبر سکوت کرد و به او جوابی نداد، در این هنگام جبرئیل نازل شد و به پیامبر چنین گفت: «ای پیامبر! به عُمَر سلام برسان و به او خبر بده که نماز فرشتگان هر آسمان با آسمان دیگر تفاوت دارد، نماز فرشتگان آسمان اول، سجده می‌باشد، نماز فرشتگان آسمان دوم، رکوع می‌باشد...»^{۱۰}

وقتی سخن استاد به اینجا می‌رسد، او بحث را تمام می‌کند، گویا او خسته شده است.

* * *

من با شنیدن این سخن به فکر فرو می‌روم. چگونه می‌شود که خشم عُمَر مایه عزت اسلام باشد؟ عُمَر کسی است که با خشم، در خانه فاطمه علیها السلام را آتش زد، آیا خشم او، عزت اسلام بود؟ آخر این چه حرفی است که او می‌زند؟ می‌خواهم بلند شوم و به استاد بگویم عُمَر در حق فاطمه علیها السلام ظلم نمود، آن

وقت شما او را این‌گونه معرّفی می‌کنی؟ چرا هر حدیث دروغی را نقل می‌کنید؟ اما تو دست مرا می‌گیری و می‌گویی: آقای نویسنده! حواست کجاست؟ گویا فراموش کرده‌ای که استاد طبری، از اهل سنت است، او اعتقادات خاص خودش را دارد، آیا کسی که خشم عمر را مایه عزت اسلام می‌داند، شیعه است؟

با سخن تو به خود می‌آیم. حق با توست. من باید سکوت کنم و چیزی نگویم، اما من باید حرف خودم را بزنم، من که غیر از تو کسی ندارم، به تو می‌گویم، تو سرمایه زندگی من هستی، استاد طبری این حدیث را از آقای سعیدبن جبیر نقل می‌کند، من می‌دانم که سعیدبن جبیر در سال ۴۶ هجری به دنیا آمده است، یعنی او ۳۵ سال بعد از وفات پیامبر، متولد شده است، حال چگونه می‌شود که او این سخن را از پیامبر شنیده باشد؟ معلوم است که «سعیدبن جبیر» این حدیث را خودش ساخته است یا این‌که شخص دیگری این حدیث را ساخته است و به «سعیدبن جبیر» نسبت داده است.^{۱۱}

لحظاتی می‌گذرد، فرصت را مناسب می‌بینم تا سؤال خود را از استاد طبری بپرسم، جلو می‌روم، سلام می‌کنم و می‌گویم:

— جناب استاد! من هموطن شما هستم، نزد شما آمده‌ام تا سؤالی از شما

بپرسم.

— خوش آمدید! شما می‌توانید سؤال خود را بپرسید.

— نظر شما درباره حوادث بعد از وفات پیامبر چیست؟ آیا درست است که عُمَر می‌خواست خانه فاطمه علیها السلام را آتش بزند؟
— من پاسخ شما را در کتاب خودم نوشته‌ام، شما با مطالعه آن به جواب خواهید رسید.

* * *

کتاب تاریخ طبری در دست من است. این سخن استاد طبری است:
عُمَر اولین کسی بود که با ابوبکر بیعت کرد، بعد از بیعت او، بیشتر مردم با ابوبکر بیعت کردند، اما گروهی خلافت ابوبکر را قبول نداشتند، آن‌ها می‌خواستند با علی بیعت نمایند و برای همین در خانه علی جمع شده بودند. عُمَر به سوی خانه علی آمد و گفت: «از این خانه خارج شوید! به خدا قسم اگر این کار را نکنید، این خانه را آتش می‌زنم».^{۱۲}
من امروز متوجه می‌شوم که استاد طبری هم این ماجرا را قبول داشته است!

او در سخن اشاره می‌کند که عُمَر تهدید کرد خانه فاطمه علیها السلام را آتش خواهد زد، چرا آن آقای سنی همه این ماجرا را افسانه می‌داند؟ آیا او کتاب تاریخ طبری را نخوانده است؟^{۱۳}

هرگز حرف بدون سند نزنید

آیا کتاب «صحيح بخاری» را می‌شناسی؟ آیا می‌دانی این کتاب چقدر مهم است؟

صحيح بخاری، بهترین کتاب اهل سنت می‌باشد. آن‌ها به این کتاب، اعتقاد زیادی دارند و آن را برادرِ قرآن می‌خوانند.

نویسنده این کتاب، استاد بخاری است، او در شهر «بخارا» به دنیا آمد، برای همین او را استاد بخاری نام نهاده‌اند، او برای کسب علم و دانش، از شهر خود به عربستان و مصر و عراق سفر نمود. استاد بخاری، به هر استادی اعتماد نمی‌کرد، همین ویژگی اوست که باعث شده تا کتاب او، حرف اول را در میان صدها کتاب بزند.^{۱۴}

من خبردار شده‌ام که استاد بخاری در شهر کوفه است. من دوست دارم او را ببینم، برای همین از فرصت استفاده می‌کنم و به شهر کوفه می‌روم. یادت نرود ما قرن سوم هجری هستیم. استاد بخاری به کوفه آمده است تا نزد استاد

ابن‌ابی‌شَیبیه شاگردی کند. ۱۵

* * *

به من می‌گویی که استاد ابن‌ابی‌شَیبیه کیست؟ گویا بار اولی است که نام او را شنیده‌ای!

استاد ابن‌ابی‌شَیبیه از بزرگ‌ترین دانشمندان این روزگار است، او دریای علم است، هر کس می‌خواهد از علم و دانش بهره ببرد، نزد او می‌آید، بی‌جهت نیست که استاد بُخاری این روزها در کوفه است و در درس این استاد حاضر می‌شود.

بیا با هم به مسجد کوفه برویم، الآن درس استاد ابن‌ابی‌شَیبیه شروع می‌شود.

وارد مسجد کوفه می‌شویم، این مسجد چه حال و هوایی دارد! در اینجا معنویت موج می‌زند. ابتدا دو رکعت نماز می‌خوانیم.

آن طرف را نگاه کن! چه جمعیت زیادی در آنجا جمع شده است، آن‌ها شاگردان استاد ابن‌ابی‌شَیبیه هستند. آیا می‌توانی آن‌ها را بشماری؟ تعداد آن‌ها بسیار زیاد است. من شنیده‌ام در سفری که استاد به بغداد داشت، سی‌هزار نفر در درس او شرکت می‌کردند.

گوش کن! استاد دارد سخن می‌گوید: «عزیزان من! هرگاه خواستید مطلبی را نقل کنید، دقت کنید که آن مطلب دارای سند و مدرک باشد. چند روز قبل، باخبر شدم که یکی از بزرگان، حدیثی را نقل کرده است. من نمی‌دانم او این

مطلب را از کجا نقل کرده است؟ من همه کتاب‌ها را مطالعه کردم، چنین حدیثی نیافتم».

این سخن استاد ابن‌ابی‌شَیبَه مرا به فکر فرو می‌برد، استاد ابن‌ابی‌شَیبَه کسی است که نسبت به نقل مطلب بدون سند، واکنش نشان می‌دهد، او آدم بی‌خیالی نیست، او از این‌که یک نفر مطلبی را بدون سند و مدرک نقل کرده است، ناراحت شده است.

او چندین کتاب را بررسی کرده است. اکنون که مدرک و سندی برای آن حدیث ندیده است، وظیفه خود دانسته که در جمع شاگردان خود این نکته را بیان کند. آری! او با شجاعت تمام در مقابل کج‌روی‌ها می‌ایستد، او دوست دارد وقتی دیگران مطلبی را نقل می‌کنند، مدرک آن را هم بیان کنند. درس استاد ابن‌ابی‌شَیبَه تمام می‌شود، الآن فرصت خوبی است که من نزد او بروم و سؤال خود را بپرسم:

– استاد! من درباره حوادث بعد از وفات پیامبر تحقیق می‌کنم. من می‌خواستم بدانم نظر شما درباره حوادث خانه فاطمه علیها السلام چیست.

– مگر شما کتاب مرا نخوانده‌اید؟

– کدام کتاب؟

– کتاب «المصنّف». بروید و این کتاب را بخوانید، پاسخ خود را خواهید

یافت.

کتاب را باز می‌کنم و چنین می‌خوانم:

مردم مدینه با ابوبکر بیعت کردند، یکی از یاران علی به خانه او می‌آمد و آن دو با هم گفتگو می‌کردند. این خبر به گوش عُمَر رسید. عُمَر نزد فاطمه آمد و به او گفت: «ای دختر پیامبر! پدر تو و تو نزد من حرمت دارید، اما این باعث نمی‌شود که من خانه تو را آتش زنم».

وقتی علی به خانه آمد، فاطمه به او گفت: «امروز عُمَر نزد من آمد و سوگند یاد کرد که اگر شما باز هم در اینجا جمع شوید، او ما و این خانه را در آتش بسوزاند».^{۱۶}

به راستی چرا عُمَر چنین تهدیدی نمود؟ چرا او با فاطمه این‌گونه سخن گفت؟ مگر فاطمه پاره‌تن پیامبر نبود، چرا عُمَر فاطمه علیها السلام را به سوزاندن خانه و اهل خانه‌اش تهدید کرد؟

نمی‌دانم، آن آقای سُنّی که همه مطالب را دروغ می‌دانست، آیا او این مطالب را نخوانده است؟^{۱۷}

خلیفهٔ چهارم مرا بشناسید

اکنون می‌خواهم به اروپا سفر کنم، من می‌خواهم به کشور اسپانیا، شهر قرطبه بروم.

شاید بگویی برای چه من هوس کردم به اسپانیا سفر کنم، من می‌خواهم به دیدار استاد قرطبی بروم. او دانشمندی بزرگ است و بزرگان اهل سنت به سخنان او اعتماد می‌کنند. بیشتر او را به نام «ابن عبدالرحمن قرطبی» می‌شناسند. من به قرن چهارم هجری آمده‌ام، در این روزگار، اسپانیا، کشوری مسلمان است و به نام «اندلس» مشهور است و مسلمانان، حاکمان آنجا هستند و نویسندگان و دانشمندان بزرگی در این کشور زندگی می‌کنند.

اینجا شهر قرطبه است، شهری زیبا. رودی بزرگ از این شهر عبور می‌کند. من به مسجد بزرگ شهر می‌روم، تا به حال مسجدی به این زیبایی ندیده‌ام، آنجا را نگاه کن، استاد قرطبی آنجاست، عده‌ای در آنجا جمع شده‌اند و او می‌خواهد شعر خودش را بخواند. من یادم رفت بگویم که استاد قرطبی شاعر

هم می‌باشد، شعرهای او زبانزد همه است.

* * *

گوش کن! استاد قُرطُبی شعر خودش را می‌خواند، او در شعر خود از خلفای اسلام یاد می‌کند و آنان را مدح می‌کند. استاد از ابوبکر و عُمَر و عثمان یاد می‌کند و آنان را سه خلیفه پیامبر معرفی می‌کند. من منتظر هستم تا او از امام علی علیه السلام نیز یاد کند، اهل سنت امام علی علیه السلام را به عنوان خلیفه چهارم قبول دارند.

من چه می‌شنوم؟ استاد قُرطُبی از معاویه به عنوان خلیفه چهارم یاد می‌کند، گویا او اصلاً به خلافت امام علی علیه السلام اعتقادی ندارد!!^{۱۸}

لحظاتی می‌گذرد، فرصت پیش می‌آید، من جلو می‌روم تا از او سؤال خود را

بپرسم:

– جناب استاد! من درباره حوادث بعد از وفات پیامبر تحقیق می‌کنم، به نظر

شما آیا عُمَر قصد آتش‌زدن خانه فاطمه را داشته است؟

– هفته قبل، نوشتن کتاب «العقد الفرید» را تمام کرده‌ام. شما بروید آن

کتاب را مطالعه کنید.

* * *

کتاب استاد قُرطُبی را باز می‌کنم و چنین می‌خوانم:

گروهی از مخالفان، در خانه فاطمه جمع شده بودند. ابوبکر

به عُمَر دستور داد تا به خانه فاطمه برود و آنان را برای

بیعت بیاورد. عُمَر شعله آتشی را در دست گرفت و سوی
خانه فاطمه رفت.

وقتی عُمَر به خانه فاطمه رسید، فاطمه به او چنین گفت:
«ای عُمَر! آیا با این آتش می خواهی خانه مرا بسوزانی؟»
عُمَر در پاسخ گفت: اگر شما با ابوبکر بیعت نکنید، من این
کار را می‌کنم».^{۱۹}

من تعجب می‌کنم، استاد قُرطُبی در اینجا به ماجرای تهدید عُمَر اشاره کرده
است، پس چرا آن آقای سُنّی، همه این ماجرا را افسانه می‌خواند؟

من چنین و چنان خواهم کرد

به قرن پنجم هجری می‌آیم، در کشور اندلس هستیم، می‌خواهم به دیدار استاد اندلسی هم بروم، همان که به نام «ابن عبدالبر» مشهور است. استاد اندلسی، دانشمند بزرگی است و لقب «شیخ الاسلام» را به او داده‌اند، او مکتب فکری بزرگی را تأسیس نمود و همه به سخنانش اعتماد دارند. جالب است بدانید که او درباره زندگی یاران پیامبر کتاب ارزشمندی نوشته است. من می‌خواهم با او دیداری داشته باشم، او اکنون در حال درس دادن است، شاگردان زیادی در کلاس درس او نشسته‌اند.

گوش کن! او برای شاگردان خود سخن می‌گوید: «بدانید که بعد از پیامبر، مقام ابوبکر و عمر از همه مسلمانان بالاتر است. روز قیامت همه امت اسلام برای حسابرسی حاضر می‌شوند، آن روز، اعمال نیک ابوبکر و عمر از دیگران بیشتر خواهد بود».^{۲۰}

من با شنیدن این سخن تعجب می‌کنم، ابوبکر و عمر قبل از اسلام، سالیان

سال، بت پرست بودند، اما علی علیه السلام حتی برای لحظه‌ای هم بت نپرستید، حال چگونه می‌شود که اعمال نیک عمر و ابوبکر از علی علیه السلام بیشتر باشد؟ پیامبر در جنگ خندق فرمود: «ای مردم! بدانید که ضربت علی علیه السلام، نزد خدا بالاتر از عبادت همه جن و انس است.»^{۲۱}

به هر حال، استاد اندلسی عقاید خودش را دارد، او از دانشمندان اهل سنت است. صلاح نیست که من در اینجا با او در این موضوع وارد بحث بشوم. صبر می‌کنم تا سخنان استاد تمام شود، در فرصت مناسب جلو می‌روم و سؤال خود را می‌پرسم:

– جناب استاد من شنیده‌ام که گروهی از مسلمانان بعد از وفات پیامبر با ابوبکر بیعت نکردند.

– آری! آن‌ها می‌خواستند اتحاد مسلمانان را برهم بزنند.

– آیا درست است که عمر به خانه فاطمه علیها السلام آمد و او را تهدید کرد؟

– آری! من این مطلب را در کتاب خود نوشته‌ام. شما کتاب «استیعاب» را بخوان.

* * *

در کتاب استاد اندلسی چنین می‌خوانم:

مردم با ابوبکر بیعت کردند، اما علی از بیعت با ابوبکر خوداری کرد و به خانه‌اش رفت. یک روز، عمر علی را دید و به او گفت: چرا از خانه بیرون نمی‌آیی و با ابوبکر بیعت

نمی‌کنی؟

علی گفت: من قسم خورده‌ام تا زمانی که آیات قرآن را جمع‌آوری نکرده‌ام، جز برای نماز از خانه‌ام خارج نشوم... مدتی گذشت، به عمر خبر رسید که یکی از یاران علی به خانه علی می‌رود. اینجا بود که عمر نزد فاطمه آمد و گفت: «ای دختر پیامبر! ما به تو و پدر تو احترام می‌گذاریم. به من خبر رسیده است که یاران علی در خانه تو جمع می‌شوند، به خدا قسم اگر آنان یک بار دیگر به اینجا بیایند، من چنین و چنان خواهم کرد.»^{۲۲}

من با خود می‌گویم که عمر تصمیم داشت چه کاری انجام بدهد؟ چرا استاد اندلسی، سخن عمر را آشکارا بیان نمی‌کند، چرا فقط کلمه «چنین و چنان» را آورده است؟

آیا استاد اندلسی این‌گونه می‌خواهد مظلومیت فاطمه علیها السلام را رقم بزند؟ چرا او مثل بسیاری از نویسندگان اهل سنت، تلاش می‌کند همه حقیقت را نگوید؟ به هر حال، از سخن استاد اندلسی می‌توان فهمید که عمر فاطمه علیها السلام را تهدید کرده است.^{۲۳}

قرار نبود که تو دروغ‌گو شوی!

آقای سُنّی! من سخن تو را خواندم، سعی کردم تا سریع، درباره آن قضاوت نکنم. به من یاد داده‌اند که سخن‌های مختلف را بشنوم و بهترین آن را انتخاب کنم، من عهد کردم که هرگز با تعصّب با سخن تو برخورد نکنم. راستش را بخواهی اوّل خیال می‌کردم که تو می‌خواهی با دروغ‌گویی، مبارزه کنی، تا اینجا با تو موافق هستم و خوشحالم که تو آرمانی چنین زیبا داشته باشی! آری! هیچ‌چیز برای یک جامعه بدتر از دروغ نیست. تو گفتی که بعد از وفات پیامبر، جامعه در صلح و صفا بوده است و برای فاطمه علیها السلام هیچ حادثه‌ای روی نداده است و اصلاً کسی به خانه او هجوم نبرده است. اکنون از تو می‌پرسم چرا شش نفر از دانشمندان بزرگ شما به ماجرای هجوم به خانه فاطمه علیها السلام اشاره کرده‌اند؟

من نام آن‌ها را بار دیگر ذکر می‌کنم و سال وفات آن‌ها را می‌گویم تا بدانی به بیش از هزار سال قبل باز می‌گردد:

۱ - استاد ابن ابی شیبّه، وفات ۲۳۹ هجری.

۲ - استاد دینوری، وفات ۲۷۶ هجری.

۳ - استاد بلاذری وفات ۲۷۰ هجری.

۴ - استاد طبری، وفات ۳۱۰ هجری.

۵ - استاد قُرطبی (ابن عبدربه)، وفات ۳۲۸ هجری.

۶ - استاد اندلسی (ابن عبدالبر)، وفات ۴۶۳ هجری.

این شش نفر کدامشان از علمای شیعه هستند؟ تو می دانی که این شش نفر از بزرگترین دانشمندان اهل سنت هستند، پس چرا تو می خواهستی این واقعیت را پنهان کنی؟ چرا؟

اگر بگویی که من این کتابها را نخوانده‌ام، من به تو می گویم: چگونه به خود جرأت دادی که قبل از مطالعه و تحقیق، نظر بدهی؟ اگر تو این کتابها را خوانده‌ای، پس چرا این ماجرا را افسانه می دانی؟

* * *

آقای سنی! شاید در جواب من بگویی: عُمَر شعله آتش در دست گرفت، ولی او فقط می خواست تهدید کند، حرف عُمَر این بود: «اگر مخالفان از خانه فاطمه خارج نشوند، آن خانه را آتش خواهیم زد»، این فقط یک تهدید و ترساندن بود. ولی من از تو یک سوآلی دارم: آیا این تهدید، باعث ترس و اضطراب فاطمه شد یا نه؟

وقتی عُمَر تهدید کرد که خانه فاطمه رضی الله عنها را در آتش می سوزاند، در آن خانه،

علی، فاطمه، حسن، حسین، زینب علیها السلام بودند.

تو می‌گویی عُمَر فقط تهدید کرد، او فقط ترساند. اکنون حدیث پیامبر را گوش کن! پیامبر فرمود: «هر کس اهل مدینه را بترساند، لعنت خدا و فرشتگان و مردم بر او باد. خدا در روز قیامت هیچ عملی را از او قبول نمی‌کند».^{۲۴}
 آری! کسی که اهل مدینه را بترساند، لعنت خدا بر اوست، فرشتگان او را لعنت می‌کنند.

اکنون بگو بدانم آیا علی، فاطمه، حسن و حسین و زینب علیها السلام، اهل مدینه نبودند؟ این حدیث را دانشمندان اهل سنت نقل کرده‌اند، احمد بن حنبل که رئیس مذهب حنبلی است، در کتاب خود این حدیث را ذکر کرده است.

من در اینجا نام ۵ دانشمند شما را می‌آورم که این حدیث را ذکر کرده‌اند:

۱ - استاد ابن حَنَبَل (در کتاب مسند ابن حنبل ج ۴ ص ۵۵).

۲ - استاد هَيْثَمِي (در کتاب مجمع الزوائد ج ۳ ص ۳۰۶).

۳ - استاد ابن حَجَر (در کتاب فتح الباری ج ۴ ص ۸۱).

۴ - استاد طَبْرَانِي (در کتاب المعجم الكبير ج ۷ ص ۱۴۳).

۵ - استاد سَيُوطِي (در کتاب الجامع الصغير ج ۲ ص ۵۵۷).

اکنون از تو می‌خواهم تا کتاب «صحیح مسلم» را باز کنی! این کتاب، یکی از

معتبرترین کتاب‌های شما می‌باشد. لطفاً صفحه ۱۰۰۷ آن را برایم بخوان!

پیامبر فرمود: «هر کس قصد بدی نسبت به مردم مدینه داشته باشد،

خداوند او را در آتش ذوب می‌کند».^{۲۵}

آری! عذاب جهنّم، سزای کسی است که قصد بدی به مردم مدینه بنماید و بخواهد مردم مدینه را آزار دهد. این سخن پیامبر است و در یکی از بهترین کتاب‌های شما آمده است. تو نمی‌توانی این حدیث را انکار کنی.

از تو می‌پرسم: «قصد بد» چیست؟

اگر من آتش در دست بگیرم و به درِ خانه‌ای از خانه‌های مدینه بیایم و اهل آن خانه را تهدید به سوزاندن کنم، آیا این همان قصد بد نیست؟
تو قبول کردی که عُمَر آتش در دست گرفت و فاطمه را تهدید کرد، خوب، این دیگر همان قصد بد به مردم مدینه است.

آیا می‌توان گفت که سزای قصد بد به مردم مدینه، آتش جهنّم باشد، امّا قصد بد به فاطمه ع بدون اشکال باشد!!

* * *

اهل سنت همیشه به ما شیعیان می‌گفتند: مردم ابوبکر را به عنوان خلیفه انتخاب کردند، مردم حق دارند رهبر خود را خودشان انتخاب کنند، این همان دموکراسی است. بعد از وفات پیامبر، مسلمانان جمع شدند و با ابوبکر بیعت کردند.

من بارها و بارها این سخن را شنیده‌ام، امّا امروز شنیدم که تو می‌گویی عُمَر فاطمه ع را تهدید کرد که اگر اهل خانه فاطمه ع، با ابوبکر بیعت نکنند، خانه با اهل آن، در آتش خواهد سوخت.

اکنون از تو سؤال می‌کنم: این چه دموکراسی بوده است که رهبر، با تهدید و

زور و خشونت انتخاب می‌شود، نه با رأی مردم!
دموکراسی یعنی این که همه حق انتخاب داشته باشند، هر کس موافق
باشد، رأی بدهد، هر کس مخالف باشد، بتواند رأی ندهد!
مگر جرم علی و فاطمه علیها السلام چه بود؟ آن‌ها نمی‌خواستند به ابوبکر رأی
بدهند. چرا عمر آن‌ها را تهدید کرد که اگر با ابوبکر بیعت نکنند، خانه آن‌ها را
آتش بزنند؟
آقای سنی! من از تو خیلی تشکر می‌کنم، زیرا تو باعث شدی تا به افسانه‌ای
بزرگ پی‌برم! این افسانه می‌گوید که ابوبکر با دموکراسی به خلافت رسید، اما
امروز فهمیدم که او با زور و تهدید و خشونت به خلافت رسید.
اکنون می‌فهمم چرا عده‌ای با نام و یاد فاطمه علیها السلام مخالف هستند، فریاد
اعتراض فاطمه، رسواگر دروغ بزرگ تاریخ است، من امروز خیلی چیزها را
فهمیدم.

ای کاش آن دستور را نمی‌دادم!

آیا می‌دانی به دنبال چه هستیم؟ می‌خواهم بگویم که ماجرا، فقط تهدید نبوده است! می‌خواهم ثابت کنم که بعد از وفات پیامبر، گروهی به خانه فاطمه علیها السلام هجوم برده‌اند.

من به دنبال این نکته هستم. برای همین می‌خواهم به شهر دمشق بروم. دمشق پایتخت کشور سوریه است. باید برای کشف حقیقت، راه خود را ادامه بدهم. من به قرن ششم هجری آمده‌ام. وقتی وارد دمشق می‌شوم، همه غم‌ها، مهمان دلم می‌شود، این شهر خاطره‌های زیادی از اسارت خاندان پیامبر دارد.

می‌خواهم با استاد ابن‌عساکر دیدار داشته باشم. باید به مدرسه نُوریه برویم، مدرسه‌ای که شهرت آن، تمام دنیای اسلام را فراگرفته است، البته، منظور من از این مدرسه، چیزی شبیه به دانشگاه است! جوانان زیادی برای تحصیل به اینجا آمده‌اند.

شنیده‌ام که سلطان نور الدین زنکی این مدرسه را برای استاد ابن عساکر ساخته است تا او بتواند در این مدرسه به تربیت شاگردان مشغول شود. این مدرسه چقدر باصفاست! درختان زیبایی در حیاط مدرسه به چشم می‌آیند، حوض آبی هم، در وسط مدرسه است، گویا برای دیدار با استاد باید به آن سو بروم، آنجا که جمعیت زیادی به چشم می‌آید!

پیرمردی بر روی صندلی کوچکی نشسته است و شاگردان دور او حلقه زده‌اند، هر کس از او سؤالی می‌کند و او جواب می‌دهد. آن پیرمرد، استاد ابن عساکر است.

* * *

در میان جمعیت، نگاه من به شخصی خورد که چندین مأمور، دور او را حلقه کرده‌اند، او لباس گران‌قیمتی به تن کرده است، خوب نگاه کن! لباس او، لباس شاهانه است!

او سلطان نورالدین زنکی است، سلطان سوریه و مصر و فلسطین! چقدر جالب است که سلطان هم به کلاس درس استاد می‌آید، بی‌جهت نیست که جوانان زیادی از هر شهر و دیار به این مدرسه می‌آیند تا از علم و دانش استاد استفاده کنند، وقتی جوانان می‌بینند که سلطان هم برای کسب علم می‌آید، علاقه بیشتری به دانش پیدا می‌کنند.

استاد امروز نزدیک به هشتاد سال دارد، او در راه کسب دانش سختی‌های

زیادی کشیده است، و امروز روز عزّت اوست، همه به سخن و گفتار او اعتماد زیادی دارند، اصلاً حرف او سند است.

* * *

استاد ابن عساکر درباره مسأله‌ای فقهی سخن می‌گوید، من نگاهی به تو می‌کنم که در این سفر همراه من هستی!

گویا این موضوع برای تو چندان جذاب نیست. من از فرصت استفاده می‌کنم و برای تو خاطره‌ای می‌گویم: سال‌ها پیش، ابن عساکر نزد شیخ بزرگی رفت تا از او کسب علم کند. آن روز آن شیخ در جستجوی گمشده‌ای بود، او کتاب ارزشمندی را گم کرده بود.

ابن عساکر به آن شیخ گفت:

– شما در جستجوی چه چیزی هستید؟

– می‌خواستم امروز برای شما کتاب ارزشمندی را درس بدهم، اما هر چه

می‌گردم آن را پیدا نمی‌کنم، گویا آن را گم کرده‌ام!

– اسم آن کتاب چیست؟

– کتاب «بحث و نشور».

– آیا می‌خواهی همه آن کتاب را از حفظ برای شما بخوانم؟

– یعنی شما آن کتاب را حفظ هستید؟

– آری!

ابن عساکر شروع به خواندن کتاب کرد و آن شیخ نیز هر جا نیاز به توضیح بود، برای شاگردانش توضیح می‌داد. ۲۶

* * *

استاد ابن عساکر تاکنون چندین کتاب نوشته است. آیا می‌دانی فقط یکی از کتاب‌های او «تاریخ دمشق» است (این کتاب در ۷۰ جلد چاپ شده است). گوش کن! اکنون استاد نکته‌ای تاریخی برای شاگردانش نقل می‌کند، اینجا را باید با دقت گوش کنیم، فکر می‌کنم برای ما مفید باشد. استاد چنین می‌گوید:

روزهای آخر زندگی ابوبکر بود، ابن عوف که دوست صمیمی او بود به دیدارش آمد. ابوبکر نگاهی به ابن عوف کرد و به او گفت: «من در این لحظه‌های آخر، از انجام چند کار پشیمان هستم».

ابوبکر که مرگ را در چند قدمی خود می‌دید به ابن عوف چنین گفت: «ای کاش هیچ‌گاه در خانه فاطمه را نگشوده بودم و به آنجا هجوم نبرده بودم». ۲۷

سخن استاد ابن عساکر به پایان می‌رسد، من به فکر فرو می‌روم، از این مطلب استفاده می‌شود که ابوبکر دستور حمله و هجوم به خانه فاطمه رضی الله عنها را داده است و عده‌ای به آن خانه هجوم برده‌اند و وارد خانه شده‌اند. به‌راستی در آن ماجرای هجوم، چه اتفاقاتی افتاده است که ابوبکر در لحظه

مرگ، این‌گونه پشیمان است؟

آیا ابوبکر در روزهای آخر زندگی خود، به یاد سخن فاطمه افتاده است؟ آن لحظه‌ای که فاطمه فریاد برآورد: «بابا! یا رسول الله! بین که بعد از تو، عُمَر و ابوبکر چه ظلم‌هایی در حق ما روا می‌دارند».^{۲۸}

* * *

آقای سُنّی! تو می‌گفتی ماجرای هجوم به خانه فاطمه علیها السلام افسانه است! اگر واقعاً هیچ هجومی به خانه فاطمه علیها السلام نشده است، پس چرا ابوبکر این‌گونه اظهار پشیمانی می‌کند؟ من باور دارم که ابوبکر آن قدر کم‌عقل نیست که برای یک افسانه، این‌گونه تأسف بخورد!!

این سخن ابوبکر است: «ای کاش دستور حمله به خانه فاطمه را نمی‌دادم!» او وقتی فهمید که دیگر باید به خانه قبر برود از خود سؤال کرد که آیا حکومت چندروزه دنیا، ارزش آن را داشت که آن‌گونه در حق فاطمه علیها السلام ظلم کند.^{۲۹}

وقتی دخترم را می بینم

در شهر دمشق در جستجوی استاد ذَهَبی هستم، می خواهم او را ببینم و از او سؤال خود را بپرسم، من در قرن هشتم هجری هستم. باید به مدرسه اشرفیه بروم، استاد ذَهَبی را آنجا می توان یافت.

به مدرسه می روم، پیرمردی بر روی صندلی کوچکی نشسته است، شاگردان زیادی دور او حلقه زده اند. هر کدام از آنان، اهل شهر و دیاری هستند. آن ها برای بهره بردن از دانش استاد ذَهَبی به اینجا آمده اند.

گوش کن! استاد ذَهَبی مشغول سخن است: «مبادا برای کسب علم نزد شیعیان بروید! شیعیان گمراه و خطاکار می باشند و نباید به سخنان آنان اعتماد کرد». ۳۰

گویا استاد ذَهَبی فقط حدیث کسانی را قبول می کند که از اهل سنت باشند، او شیعیان را گمراه می داند.

گوش کن! استاد ذَهَبی ادامه می دهد: «سال ها پیش مسجد پیامبر در مدینه

دچار آتش‌سوزی شد. به نظر من، آن آتش‌سوزی علّتی داشته است. شیعیان به دیوارهای آن مکان مقدّس دست زدند، باید آن دیوارها پاک می‌شد، برای همین بود که آتش آمد تا آن دیوارها پاک شوند.^{۳۱}

سپس چنین می‌گوید: «یکی از بزرگان می‌گفت: شیعیان مخالف قرآن و پیامبر هستند، آنان کافر هستند.»^{۳۲}

من دیگر می‌ترسم از استاد ذّهبی سؤال خود را بپرسم، آری! من عطای او را به لقایش بخشیدم!!

اگر من جلو بروم و سؤال خود را بپرسم، حتماً می‌فهمد که من شیعه هستم. اینجا باید سکوت کنم.^{۳۳}

* * *

صدایی به گوش می‌رسد: «امام جُوینی وارد شهر دمشق شد». استاد ذّهبی تا این سخن را می‌شنود چنین می‌گوید: «من باید به دیدار امام جُوینی بروم، او حدیث‌شناسی بزرگ و مایه افتخار اسلام است.»

استاد ذّهبی از جای برمی‌خیزد، گروهی از شاگردانش هم همراه او می‌روند. من نمی‌دانم چه کنم، آیا همراه آنان بروم؟ حتماً امام جُوینی از اهل سنت است وگرنه هیچ وقت استاد ذّهبی (که شیعه را گمراه می‌داند) به دیدار او نمی‌رفت و هرگز او را «فخر اسلام» نمی‌خواند.

من در فکر هستم، تو با من سخن می‌گویی: چرا ترسیده‌ای؟ برخیز! قرار بود کار تحقیق را به پایان برسانی، برخیز!

با سخن تو، قوت قلبی می‌گیرم و حرکت می‌کنم، به دنبال جمعیت به راه می‌افتم.

* * *

استادان شهر دمشق در اینجا جمع شده‌اند، آن‌ها می‌خواهند از امام جُوینی حدیث بشنوند، مجلس سراسر سکوت است و امام جُوینی برای آنان سخن می‌گوید.

نگاهی به امام جُوینی می‌کنم و به فکر فرو می‌روم، کاش می‌توانستم با او سخن بگویم!

گویا باید ساعت‌ها صبر کنم!

چند ساعت می‌گذرد، دیگر نزدیک اذان مغرب است، قرار می‌شود بقیه مطالب برای فردا بماند، کم‌کم دور امام جُوینی خلوت می‌شود، من نزدیک می‌شوم، سلام می‌کنم، او به زبان فارسی جواب مرا می‌دهد و می‌گوید: چطوری؟ هموطن!

تازه می‌فهمم که امام جُوینی، ایرانی است، خیلی خوشحال می‌شوم، نزدیک‌تر می‌شوم، با او روبوسی می‌کنم:

– شما اهل کدام منطقه ایران هستید؟

– از اسم من پیدا است. من از شهر جُوین هستم. شهری نزدیک سبزوار.

– پس به این دلیل شما را جُوینی می‌گویند.

– بله! چه شد که گذر تو به دمشق افتاده است؟

— من در جستجوی حقیقت به اینجا آمده‌ام. آیا شما درباره هجوم به خانه فاطمه علیها السلام چیزی شنیده‌اید؟

— شما نباید این حرف‌ها را زیاد پی‌گیری کنی، ما به ابوبکر و عمر اعتقاد داریم، آن‌ها خلیفه پیامبر ما هستند. ما نباید درباره این مسائل موشکافی کنیم.
— من دوست داشتم تا با حقیقت آشنا شوم، من می‌خواهم بدانم در تاریخ چه گذشته است.

— من یک حدیث‌شناس هستم و بیشتر درباره سخنان پیامبر تحقیق کرده‌ام. من سخنی از پیامبر را در کتاب خود آورده‌ام، شاید آن حدیث بتواند به تو کمک کند. برو کتاب «فرائد السمطین» را بخوان.

* * *

کتاب را باز می‌کنم و به مطالعه آن مشغول می‌شوم. حدیثی از پیامبر می‌خوانم، این سخن پیامبر است:

هرگاه دخترم، فاطمه را می‌بینم، به یاد حوادثی می‌افتم که بعد از من برای او پیش خواهد آمد، گویا با چشم خود می‌بینم که گروهی وارد خانه او می‌شوند و حرمت او را می‌شکنند! آنان حق فاطمه را غصب می‌کنند، پهلوی او را می‌شکنند، فرزندش محسن را سقط می‌کنند. آن روز، فاطمه فریاد برمی‌آورد: «یا محمداه!»، اما کسی به داد او نمی‌رسد.

بعد از مرگ من، فاطمه اولین کسی خواهد بود که به من
 مُلَحَق خواهد شد. فاطمه در حالی که به شهادت رسیده
 است، نزد من خواهد آمد.^{۳۴}

در این حدیث، پیامبر از آینده‌ای خبر می‌دهد که دل هر انسان آزاده‌ای را به
 درد می‌آورد.

آقای سُنّی! با تو هستم، تو نمی‌توانی ادّعا کنی که امام جُوینی، از علمای
 شیعه است، من سخن استاد ذَهَبی را درباره او بیان کردم. تو خودت بهتر از من
 استاد ذَهَبی را می‌شناسی.

هرگز استاد ذَهَبی، یک نفر شیعه را برای استادی خود انتخاب نمی‌کند!
 استاد ذَهَبی شیعیان را بی‌دین می‌داند، چطور می‌شود که امام جُوینی شیعه
 باشد و ذَهَبی او را فخر اسلام بداند؟

از تو می‌خواهم یک بار دیگر کلام استاد ذَهَبی در حقّ امام جُوینی را
 بخوان! این سخن استاد ذَهَبی است: «یکی از استادان من، یگانه دوران، فخر
 اسلام، سرآمد بزرگان، امام جُوینی می‌باشد».^{۳۵}

آقای سُنّی! تو گفتی که ماجرای هجوم به خانه فاطمه علیها السلام افسانه است؟
 اکنون بگو بدانم با سخن امام جُوینی چه می‌کنی؟

ای خلیفه نفرین شده

آیا به یاد داری که با هم به دیدار استاد دینوری رفتیم، همان استادی که افتخاری برای جهان اسلام است کتاب‌های او مورد توجه دانشمندان است. آیا به یاد داری که مردم می‌گفتند: «در خانه‌ای که کتاب‌های استاد دینوری نباشد، در آن خانه، هیچ خیری نیست». اکنون بار دیگر می‌خواهم نزد او بروم، به بغداد باز می‌گردم...

من از استاد دینوری می‌خواهم تا برایم از ماجرای هجوم به خانه فاطمه علیها السلام بیشتر بگوید.

اکنون استاد دینوری حقایق بیشتری را برایم می‌گوید:

فاطمه شنید که عمر می‌خواهد خانه‌اش را آتش بزند چنین گفت: «بابا! یا رسول الله! ببین که بعد از تو، عمر و ابوبکر چه ظلم‌هایی در حق ما روا می‌دارند!». ۳۶

به‌راستی فاطمه از چه ظلم و ستم‌هایی سخن می‌گوید؟ مگر عمر و ابوبکر

در آن روز چه کرده بودند؟

استاد دینوری در ادامه، ماجرای دیگری را برای من تعریف می‌کند:

روزهای آخر زندگی فاطمه بود، ابوبکر و عمر با هم به

عیادت فاطمه رفتند، فاطمه به آنان گفت:

— شما اینجا آمده‌اید چه کنید؟

— ما آمده‌ایم تا از تو بخواهیم که ما را ببخشی.

— اگر من سؤالی از شما بپرسم، آیا راستش را می‌گویید؟

— هر چه می‌خواهی بپرس که ما راستش را به تو خواهیم

گفت.

— آیا شما از پیامبر شنیدید که فرمود: «فاطمه، پاره تن من

است و من از او هستم، هر کس او را آزار دهد مرا آزار داده

است و هر کس مرا آزار دهد خدا را آزرده است؟»

— آری!، ای دختر پیامبر! ما این حدیث را از پیامبر شنیدیم.

— شکر خدا که شما به این سخن اعتراف کردید.

آنگاه فاطمه چنین گفت: «بار خدایا! تو شاهد باش، این دو

نفر مرا آزار دادند و من از آنها راضی نیستم.»

اینجا بود که ابوبکر شروع به گریه کرد، فاطمه به او چنین

گفت: «من هر وقت که نماز می‌خوانم، بعد از آن، تو را

نفرین می‌کنم.»^{۳۷}

سخنان استاد دینوری مرا به فکر فرو می‌برد، به‌راستی چرا فاطمه علیها السلام بعد از هر نماز، ابوبکر را نفرین می‌کرد؟

آقای سنی! تو که می‌گفتی بعد از وفات پیامبر، هیچ حادثه‌ای برای فاطمه علیها السلام روی نداده است و او به مرگ طبیعی از دنیا رفته است! پس ماجرای این نفرین چیست؟

چرا فاطمه علیها السلام بعد از هر نماز، ابوبکر را نفرین می‌کرد؟ این نفرین چه پیام‌هایی دارد؟ تو گفتی که ابوبکر و عمر فقط فاطمه علیها السلام را تهدید کرده‌اند، اما معلوم می‌شود که ماجرا فقط تهدید نبوده است.

چرا یقۀ آن بی حیا را نمی‌گیری!

آقای سُئی! تو در ابتدای سخن خویش، ماجرای هجوم به خانه فاطمه علیها السلام را افسانه دانستی. من از کتاب‌های اهل سنت، برای تو دلیل آوردم و دهها صفحه برای تو نوشتم، معلوم شد که تعدادی از علمای اهل سنت حرف تو را قبول ندارند. نمی‌دانم تو چرا می‌خواستی حقیقت را پنهان کنی؟! به راستی تو چرا کتاب‌های دانشمندان اهل سنت را نخواندی؟ چرا قبل از این که تحقیق کنی، حرف زدی؟

اکنون می‌خواهم ادامه سخنان تو را نقل کنم. تو می‌گویی اگر ماجرای هجوم به خانه فاطمه علیها السلام، حقیقت داشته باشد، چند اشکال بزرگ پیش می‌آید. حرف تو این است: چگونه می‌توان باور کرد که گروهی به خانه فاطمه علیها السلام حمله کنند و علی علیه السلام هیچ کاری انجام ندهد؟ مگر می‌شود علی علیه السلام با چشم خود ببیند که به ناموسش حمله می‌کنند و او سکوت کند!! خوب است من اصل سخن تو را در اینجا نقل کنم، فکر می‌کنم این طوری

بهتر باشد:

حضرت علی، شیر خدا فاتح خیبر است، کسی است که گفته می‌شود در جنگ خیبر درِ قلعه را با یک دست بلند نموده و برای خودش سپر ساخت، چرا او سکوت نمود و کوچک‌ترین اعتراضی نکرد؟

حضرت علی مؤظف بود از همهٔ مظلومان دفاع کند و مخصوصاً مؤظف بود از ناموس خودش دفاع نماید. ناموس (همسر)، خطِ قرمز هر شخصی به حساب می‌آید. بی‌عرضه‌ترین آدم‌ها، وقتی زن و بچه خود را در خطر ببینند، از فدا نمودن خود دریغ نمی‌نمایند، چرا حضرت علی از همسر خودش از دختر پیامبر دفاع نمود؟

پست‌ترین و نامردترین آدم‌های کرهٔ زمین از همسر و فرزندان خود دفاع می‌کنند و اگر نتوانند از جان خود دریغ نمی‌نمایند. این را در اصطلاح ما، مظلومیت نمی‌گویند، بلکه بی‌غیرتی و نامردی می‌نامند!!

اهل سنت، حضرت علی را اَسَدِ الله الغالب (شیر پیروزمند خدا) لقب داده‌اند، چون حضرت علی هرگز از کسی شکست نخورد... اهل سنت، اسم علی را «شاه مردان» گذاشته‌اند، در صورت پذیرفتن این مطلب دروغ، حضرت علی چه مردانگی داشت؟

من به این سخنان تو فکر می‌کنم. باید جوابی به این سخنان بدهم.

* * *

آقای سنی! تو به گونه‌ای سخن گفتی که من خیال کنم اگر ماجرای شهادت فاطمه علیها السلام را قبول کنم، باید قبول کنم که مولایم علی علیه السلام، بی‌غیرت بوده است!

هدف تو این است. تو می‌دانی که یک شیعه، هرگز قبول نمی‌کند مولایش بی‌غیرت باشد. این را تو خوب می‌دانی. تو می‌خواهی کاری کنی که من به ناچار بگویم ماجرای هجوم به خانه فاطمه دروغ است! تو می‌گویی اگر من این ماجرا را حقیقت بدانم، باید قبول کنم که مولای من بی‌غیرت بوده است!

اکنون من از تو سؤال مهمی دارم: چه کسی گفته که علی علیه السلام اعتراض نکرد؟ مثل این که تو تاریخ را نخوانده‌ای؟ من نمی‌گویم تو می‌خواهی تاریخ را پنهان کنی، آری! تو مطالعات تاریخی زیادی نداری!

گویا چاره‌ای نیست، خود من باید برای تو ماجرا را تعریف کنم:

وقتی عمر و همراهان او وارد خانه علی شدند، صدای فاطمه بلند شد: «بابا! یا رسول الله! ببین با دخترت چه می‌کنند.»^{۳۸}

اینجا بود که علی علیه السلام به سوی عمر رفت، گریبان او را

گرفت، عُمَر می خواست فرار کند، علی علیه السلام او را محکم به زمین زد، مشتی به بینی و گردن او کوبید.

هیچ کس جرأت نداشت برای نجات عُمَر جلو بیاید، همه ترسیده بودند، عده‌ای فکر کردند که علی علیه السلام عُمَر را خواهد کشت و خون او را خواهد ریخت.

بعد از لحظاتی، علی علیه السلام عُمَر را رها کرد و گفت: «ای عُمَر! پیامبر از من پیمان گرفت که در چنین روزی، صبر کنم. اگر وصیت پیامبر نبود، هرگز تو را رها نمی کردم».^{۳۹}

آری! علی علیه السلام اعتراض کرد، آن چنان عُمَر را بر زمین کوفت که دیگران خیال کردند دیگر کار عُمَر تمام است. به راستی چرا علی علیه السلام آن روز عُمَر را رها کرد؟ چرا او صبر کرد؟

آقای سُنّی! آیا می دانی اگر صبر مولایم علی علیه السلام نبود، از اسلام هم چیزی نمی ماند؟ کشور روم که در زمان پیامبر به جنگ پیامبر آمده بود، منتظر بود تا در مدینه جنگ داخلی روی دهد و آن وقت به مدینه حمله کند. اگر علی شمشیر می کشید و با مخالفان جنگ می کرد، چه غوغایی برپا می شد! باز هم می گویم مولای من اعتراض کرد، ولی اعتراض او با صبر همراه بود، پیامبر از او خواسته بود تا در این حوادث صبر کند، آیا تو از وصیت پیامبر خبر داری؟

علی علیه السلام کنار پیامبر نشسته بود. اشک در چشمان او حلقه زده بود. در آن هنگام، جبرئیل نازل شد و به پیامبر گفت: «ای محمد! دستور بده تا همه از اتاق خارج شوند و فقط علی علیه السلام بماند».

پیامبر از همه خواست تا اتاق را ترک کنند. جبرئیل همراه خود نامه‌ای آورده بود. جبرئیل گفت: «ای محمد! خدایت سلام می‌رساند و می‌گوید: این عهد نامه باید به دست وصی و جانشین تو برسد».

پیامبر در جواب گفت: «ای جبرئیل، همه سلام‌ها به سوی خدا باز می‌گردد، سخن خدای من، درست است، نامه را به من بده».

جبرئیل نامه را به پیامبر داد و پیامبر آن را به علی علیه السلام داد و از او خواست تا آن را با دقت بخواند.^{۴۰}

بعد از لحظاتی... پیامبر رو به علی علیه السلام کرد و گفت:

— ای علی، آیا از این عهد نامه که خدا برایت فرستاده آگاه شدی؟ آیا به من

قول می‌دهی که به آن عمل کنی؟

— آری!، من قول می‌دهم به آن عمل کنم و خداوند هم مرا یاری خواهد

نمود.

— در این عهدنامه آمده است که تو باید بر سختی‌ها و بلاها صبر کنی،

علی جان! بعد از من، مردم جمع می‌شوند حق تو را غصب می‌کنند و به ناموس

تو بی‌حرمتی می‌کنند، تو باید در مقابل همه این‌ها صبر کنی!

— باشد. من در مقابل همه این سختی‌ها و بلاها صبر می‌کنم.

آری! آن روز علی علیه السلام به پیامبر قول داد که در مقابل همه این سختی‌ها و بلاها صبر کند.^{۴۱}

* * *

آقای سنی! تو گفتی چرا علی علیه السلام، اعتراض نکرد! من به تو می‌گویم:
علی علیه السلام اعتراض کرد.

تو مولای مرا بی‌غیرت می‌خوانی؟ مولای من که اعتراض کرد و عمر را محکم بر زمین کوفت و مشت بر بینی و گردن او زد، ولی بی‌غیرت آن کسی است که پیش چشم او به ناموسش جسارت کردند و او هیچ اعتراضی نکرد!
من درباره عثمان سخن می‌گویم.

خلیفه سوم!

تو که مقام عثمان را بالاتر از علی علیه السلام می‌دانی، پس باید جواب سؤال‌های مرا بدهی.

آیا خبر داری که ماجرای هجوم به خانه او چگونه بود؟ آیا از حوادث سال ۲۶ هجری، آگاهی داری؟

عثمان به‌عنوان خلیفه سوم در مدینه حکومت می‌کرد. او بنی‌امیه را همه‌کاره حکومت خود قرار داده بود و مردم از اینکه بنی‌امیه، بیت‌المال را حیف و میل می‌کردند، از عثمان ناراضی بودند.

به مردم مصر بیش از همه ظلم و ستم می‌شد. اما سرانجام صبر آنها لبریز گردید و در ماه شوال سال ۳۵ هجری به‌سوی مدینه آمدند. آنها خانه عثمان را

محاصره کردند و اجازه ندادند که او برای خواندن نماز جماعت به مسجد بیاید. علی علیه السلام برای دفاع از عثمان، حسن و حسین علیهم السلام را به خانه عثمان فرستاد و به آنها دستور داد که نگذارند آسیبی به عثمان برسد. محاصره نزدیک دو هفته طول کشید و در تمام این مدت، حسن و حسین علیهم السلام و گروه دیگری از اهل مدینه از عثمان دفاع می‌کردند.

جالب این است که خود بنی‌امیه که طراح اصلی این ماجرا بودند، می‌خواستند که با حذف عثمان به اهداف جدید خود برسند.

روز هجدهم ذی‌الحجه مروان، منشی و مشاور عثمان، به او گفت از کسانی که برای دفاع او آمده‌اند بخواهد تا خانه او را ترک کنند. عثمان هم که به مروان اطمینان داشت و خیال می‌کرد خطر برطرف شده است، از همه آنها بی‌گانه‌گی که برای دفاع از آنها آمده بودند خواست تا به خانه‌های خود بروند.

او به همه رو کرد و چنین گفت: «من همه شما را سوگند می‌دهم تا خانه مرا ترک کنید و به خانه‌های خود بروید». ^{۴۲} حسن علیه السلام فرمود: «چرا مردم را از دفاع از خود منع می‌کنی؟» عثمان در جواب ایشان گفت: «تو را قسم می‌دهم که به خانه خود بروی. من نمی‌خواهم در خانه‌ام خونریزی شود». آخرین افرادی که خانه عثمان را ترک کردند حسن و حسین علیهم السلام بودند. ^{۴۳}

علی علیه السلام چون متوجه بازگشت حسن علیه السلام شد، به او دستور داد تا به خانه عثمان باز گردد. حسن علیه السلام به خانه عثمان بازگشت، اما بار دیگر عثمان او را قسم داد که خانه او را ترک کند. ^{۴۴}

شب، نیروهایی که از مصر آمده بودند از فرصت استفاده کردند و حلقهٔ محاصره را تنگ‌تر کردند. محاصره آن قدر طول کشید که دیگر آبی در خانهٔ عثمان پیدا نمی‌شد.

عثمان و خانوادهٔ او به شدت تشنه بودند، اما شورشیان، اجازه نمی‌دادند کسی برای عثمان آب ببرد. آنها می‌خواستند عثمان و خانواده‌اش از تشنگی بمیرند.

هیچ‌کس جرأت نداشت به خانهٔ عثمان نزدیک شود. شورشیان با شمشیرهای برهنه خانه را در محاصرهٔ خود داشتند. علی علیه السلام به بنی‌هاشم دستور داد تا چند مشک آب بردارند و به سوی خانهٔ عثمان حرکت کنند. آنها هرطور بود آب را به خانهٔ عثمان رساندند. حسن علیه السلام و قنبر هنوز بر در خانه عثمان ایستاده بودند که تیراندازی شروع شد. در این گیرودار حسن علیه السلام نیز مجروح شد، وقتی حسن علیه السلام آب را به خانه عثمان رساند، به خانه خود بازگشت زیرا عثمان از او خواسته بود تا در آن خانه نماند.^{۴۵}

آقای سنی! اکنون می‌خواهم برای تو لحظه هجوم به خانه عثمان را نقل کنم! بعد از مدتی، شورشیان به خانهٔ عثمان هجوم بردند، گمان نکن که این مطلب در کتاب‌های شیعیان آمده است، نه، من این مطلب را از کتاب یکی از علمای اهل سنت نقل می‌کنم. حتماً نام استاد ابن‌کثیر را شنیده‌ای. او در کتاب خود این مطلب را نقل کرده است:

عده‌ای از مسلمانان بر ضد عثمان شورش کرده بودند، یکی

از آن‌ها به نام سودان، وارد خانه عثمان شد و به سوی عثمان رفت. در این هنگام، همسر عثمان جلو آمد تا از شوهر خود دفاع کند. همسر عثمان، خود را روی عثمان انداخت تا شاید این‌گونه شوهرش را نجات بدهد. سودان شمشیر کشید، شمشیر آمد و انگشتان زن عثمان را قطع کرد.^{۴۶}

سخن استاد ابن‌کثیر ادامه دارد، او می‌گوید که سودان دست به بدن زن عثمان زد و جمله‌ای گفت که من شرم می‌کنم آن را در اینجا ذکر کنم.

اکنون چند سؤال از تو دارم:

به‌راستی چرا عثمان از ناموشش دفاع نکرد؟ چرا اصلاً از جای خود تکان نخورد؟ چرا بلند نشد، یقه سودان را بگیرد و او را بر زمین بزند؟ چرا به آن بی‌حیا اعتراض نکرد؟

آیا اجازه می‌دهی سخنان تو را اینجا تکرار کنم، فقط به جای کلمه «علی»، کلمه «عثمان» می‌گذارم، از تو می‌خواهم تا جواب بدهی: «ناموس، خط قرمز هر شخصی به حساب می‌آید. بی‌عرضه‌ترین آدم‌ها، وقتی زن و بچه خود را در خطر ببینند، از فدانمودن خود دریغ نمی‌نمایند، چرا عثمان از همسر خودش دفاع ننمود؟ این را در اصطلاح ما، مظلومیت نمی‌گویند، بلکه بی‌غیرتی و نامردی می‌نامند».

آقای سنی! چه جوابی داری؟ حتماً می‌گویی: عثمان در آن لحظه، تنها شده بود، هیچ یار و یاروی نداشت، عثمان بی‌غیرت نبود، مظلوم واقع شده بود!

صبر عثمان، نشانه بی‌غیرتی او نبود.

خوب من هم همان جواب را به تو می‌دهم. وقتی به خانه مولایم علی علیه السلام هجوم آوردند، مولایم اعتراض کرد، اما دید که اگر دست به شمشیر ببرد، هیچ یار و یآوری ندارد، برای همین صبر کرد، عُمَر و یارانش آمدند و دست و بازوی علی را با طناب بستند، بعد از آن فاطمه علیها السلام را با تازیانه‌ها زدند، مولای من آن روز مظلوم واقع شده بود.

* * *

اکنون به یاد مطلبی افتادم، وقتی حضرت محمد به پیامبری مبعوث شد، یاسر و همسرش سمیه به او ایمان آوردند، ابوجهل یاسر و سمیه را شکنجه می‌داد تا شاید دست از اسلام بردارند.

پیامبر با چشم خود می‌دید که سمیه و یاسر را شکنجه می‌کنند. آن روز پیامبر به آنان گفت: «ای خاندان یاسر! صبر کنید که وعده‌گاه شما بهشت است.»

سرانجام ابوجهل آن قدر با نیزه به سمیه زد تا او به شهادت رسید.^{۴۷}
آقای سنی! مگر سمیه، ناموس مسلمانان نبود؟ وقتی پیامبر دید که ابوجهل با او این‌گونه برخورد می‌کند، پس چرا هیچ اعتراضی نکرد؟
مگر از پیامبر شجاع‌تر و غیرتمندتر وجود دارد؟ چرا او از سمیه دفاع نکرد؟
چرا شمشیر خود را برداشت و با ابوجهل جنگ نکرد؟
شاید بگویی که در آن موقع، تعداد مسلمانان بسیار کم بود، اگر پیامبر دست

به شمشیر می‌برد، خود او و همه مسلمانان کشته می‌شدند، پیامبر باید صبر می‌کرد تا وعده و یاری خدا فرا برسد. عدم اعتراض پیامبر، هرگز به معنای بی‌غیرتی نبود، پیامبر چاره‌ای نداشت.

اکنون من همین جواب تو را درباره صبر علی علیه السلام می‌گویم. علی علیه السلام هم باید صبر می‌کرد، او چاره‌ای جز صبر نداشت، پیامبر به او وصیت کرده بود: «ای علی! بعد از مرگ من حق تو را غصب می‌کنند، اگر یارانی برای خود نیافتی، صبر کن و خون خود را حفظ کن.»

علی علیه السلام آن روز یاران بسیار اندکی داشت و اگر دست به شمشیر می‌برد، همه آن‌ها کشته می‌شدند.

سکوت تو چقدر قیمت دارد؟

آقای سُئی! تو می‌گویی هیچ‌کس جرأت نداشت به خانه علی علیه السلام حمله کند، زیرا اگر کسی می‌خواست این کار را بکند، قبیله قریش به یاری علی علیه السلام می‌آمدند و او را یاری می‌کردند، این سخن توست:

قریش بزرگ‌ترین و قوی‌ترین قبیله در عربستان به حساب می‌آمد و در درون قریش، بنی‌هاشم قوی‌ترین قوم بشمار می‌آمد، به طوری که همه، برتری آن را پذیرفته بودند. عموزاده‌های این تیره، بنی‌امیه بودند که بعضی اوقات با بنی‌هاشم رقابت می‌نمودند، اما اگر پای کس دیگری به میان می‌آمد، این دو فوراً با هم یکی می‌شدند.

تو از قبیله قریش سخن گفتی، اکنون من از تو سؤال می‌کنم آیا تو از کینه عرب جاهلی چیزی شنیده‌ای؟ آیا می‌دانی که قبیله قریش، کینه علی علیه السلام به دل داشتند؟

حتماً شنیده‌ای که جنگ بدر و اُحد و احزاب را همین قریش به راه انداختند. در این جنگ‌ها، این شمشیر علی علیه السلام بود که به یاری اسلام آمد. اگر شجاعت و فداکاری او نبود، کفارِ قریش، اسلام را از بین برده بودند.

آری! در آن جنگ‌ها، علی علیه السلام بدون هیچ واژه‌ای، به جنگ کفارِ قریش می‌رفت و آنان را به خاک و خون می‌انداخت. بسیاری از خانواده‌های قریش، یکی از افرادشان به دست علی علیه السلام کشته شده بود!

آیا قریش می‌توانست کینه علی علیه السلام را به دل نگیرد؟ آنان چگونه می‌توانستند خون عزیزان خود را فراموش کنند؟

در سال هشتم هجری مکه فتح شد و کفارِ قبیله قریش، مسلمان شدند، اما آنان کینه علی علیه السلام را از یاد نبردند.

وقتی پیامبر از دنیا رفت، کینه‌هایی که در دل‌ها بود، بار دیگر زنده شد، آن‌ها وقتی دیدند ابوبکر به خلافت رسید، خوشحال شدند و بعضی از آنان حتی عُمر را در هجوم به خانه فاطمه علیها السلام یاری کردند.

خالدبن‌ولید از خاندان قریش بود، پدر او به دست علی علیه السلام کشته شده بود. خالدبن‌ولید در روز هجوم به خانه فاطمه علیها السلام، همراه عُمر بود و او را یاری کرد.^{۴۸}

* * *

آقای سنی! من از سخن تو تعجب می‌کنم، تو می‌گویی اگر کسی می‌خواست به خانه فاطمه علیها السلام هجوم ببرد، قریش به میدان می‌آمد و مانع این کار می‌شد،

گویا تو کتاب‌های خودتان را هم نخوانده‌ای. این سخن علی علیه السلام را استاد دینوری و دانشمندان دیگر نقل کرده‌اند، بین که علی علیه السلام چگونه با خدای خود سخن می‌گوید:

بار خدایا! برای پیروزی بر قریش از تو یاری می‌خواهم که امروز آنان پیوند خویشاوندی خود با من را بریده‌اند و کار مرا دگرگون ساخته‌اند. خدایا! امروز قریش علیه من متحد شده‌اند، من به اطراف خود نگاه می‌کنم، هیچ‌کس جز خانواده‌ام همراه من نیست، هیچ یار و یآوری ندارم که مرا یاری کند.^{۴۹}

این سخن علی علیه السلام است که از دل تاریخ به گوش می‌رسد، علی علیه السلام از بی‌وفایی قریش سخن می‌گوید!

کاش قریش فقط بی‌وفا بود و فقط سکوت می‌کرد، افسوس که قبیله قریش ضد علی علیه السلام متحد شدند، آری، آنان دشمنان علی علیه السلام را یاری کردند.

* * *

وقتی مردم با ابوبکر بیعت کردند، ابوسفیان نزد علی علیه السلام آمد و چنین گفت: «ای علی! دستت را بده تا با تو بیعت کنم!»^{۵۰}

این کار ابوسفیان خیلی عجیب بود! ابوسفیان کسی بود که برای کشتن پیامبر، جنگ بدر و احد را به راه انداخت. علی علیه السلام می‌دانست که ابوسفیان به دنبال بهانه‌ای است تا میان مسلمانان اختلاف بیاندازد.

علی علیه السلام به ابوسفیان گفت: «ای ابوسفیان! تو از این سخنان خود قصدی جز مکر و حيله نداری». ۵۱

ابوسفیان وقتی این سخن را شنید از آنجا دور شد. آری! ابوسفیان پیش خود نقشه کشیده بود تا آن روز انتقام خود را از اسلام بگیرد، او که شجاعت علی علیه السلام در جنگ‌ها را دیده بود، خیال می‌کرد که علی علیه السلام شمشیر به دست خواهد گرفت و به جنگ این مردم خواهد رفت و جنگ داخلی در مدینه روی خواهد داد، اما ابوسفیان نمی‌دانست که علی علیه السلام، این‌گونه او را ناامید خواهد کرد. ۵۲

آقای سنی! تو می‌گویی که ابوسفیان آن روز می‌خواست علی علیه السلام را یاری کند و با علی متحد شود! تو خیال کرده‌ای که بنی‌امیه واقعاً می‌خواستند با بنی‌هاشم، متحد شوند، اما اگر واقعاً هدف ابوسفیان کمک به علی علیه السلام بود، پس چرا ساعتی بعد با ابوبکر بیعت کرد، البته وقتی به او وعده‌ای بزرگ دادند! وقتی ابوبکر را به مسجد پیامبر بردند تا به عنوان خلیفه نماز بخواند، عُمَر نگاه کرد دید که ابوسفیان با عده‌ای از بنی‌امیه در گوشه‌ای نشسته‌اند. یک نفر این پیام را برای ابوسفیان برد: «به تو قول می‌دهیم که فرزندان را در حکومت خود شریک کنیم».

ابوسفیان لبخند زد و گفت: «آری!، ابوبکر چه خوب خلیفه‌ای است که صلهٔ رحم نمود و حق ما را ادا کرد». بعد از آن، ابوسفیان و بنی‌امیه با خلیفه بیعت کردند. با بیعت ابوسفیان و بنی‌امیه دیگر خلافت ابوبکر محکم‌تر می‌شود. ۵۳

فراموش نکن که ماجرای هجوم به خانه فاطمه علیها السلام، مدتی بعد از بیعت ابوسفیان با ابوبکر روی داد. عُمَر و ابوبکر مطمئن شدند قریش (و مخصوصاً بنی‌امیه که شاخهٔ مهمّی از قریش بودند) از آنان حمایت می‌کند. آن‌ها بعد از آن برای هجوم به خانه فاطمه علیها السلام برنامه‌ریزی کردند.

ابوسفیان به همه برنامه‌های ابوبکر راضی بود و هیچ اعتراضی نکرد، زیرا می‌دانست در مقابل این سکوت، پسرش در این حکومت سهم خواهد داشت. آری! عُمَر هم به قول خود وفا کرد و وقتی به خلافت رسید، حکومت شام را در بست به معاویه بخشید!

بنی‌امیه در مقابل هجوم حکومت به خانه فاطمه علیها السلام سکوت کرد تا بتواند سهم بزرگی از این حکومت را از آن خود نماید. عُمَر به خانه فاطمه علیها السلام هجوم برد، اما قبل از آن، حقّ سکوت خوبی به قبیله قریش و خصوصاً بنی‌امیه داد. این راز عدم اعتراض قریش است.

مردمی که رنگ عوض کردند

آقای سُنّی! تو در ادامه سخن خود، از مردم مدینه یاد می‌کنی و می‌گویی:
مردم مدینه نسبت قومی و خویشاوندی با پیامبر داشتند مادر
پیامبر از آنجا بود... پیامبر توانست هزاران نفر فدایی تربیت نماید
و آن‌ها حاضر بودند در راه خدا و دفاع از پیامبر و خانواده او، جان
خود را فدا کنند... آن همه مسلمان مخلص و فدایی و مخصوصاً
مردم مدینه که با پیامبر رابطه خویشاوندی و قومی داشتند، چه شد
همه یکپارچه سکوت نموده کوچکترین حرف و اعتراضی
نکردند؟

نمی‌دانم تو از مثلث «زر و زور و تزویر» چیزی شنیده‌ای؟ این مثلث شومی
است که همه پیامبران و شهیدان تاریخ در آن مدفون هستند.
اگر تو به دنبال این هستی که چرا آن همه مردم مؤمن و وفادار، به یکباره
عوض شدند، باید تاریخ را بیشتر بخوانی، باید تاریخ‌شناس باشی.

حکومتی که بعد از وفات پیامبر روی کار آمد با زر و زور و تزویر موفق شد مردم را آن‌گونه تغییر دهد.

ابتدا از سیاست زر (طلا) برایت بگویم: سخن یک شیرزن مدینه، ما را از ماجرای آگاه می‌کند، روزی زنی در مدینه فریاد برآورد: «آیا می‌خواهید دین مرا با پول بخرید؟ هرگز! هرگز نخواهید توانست مرا از دینم جدا کنید، من این پول‌های شما را قبول نمی‌کنم».^{۵۴}

او زنی از طایفه بنی عدی بود که حاضر نشد دست از حمایت علی علیه السلام بردارد، او شیفته پول نشد، اما افسوس که عده‌ای از مردان مدینه شیفته پول شدند و علی علیه السلام را تنها گذاشتند. آنان فریب سیاست زر را خوردند. تو می‌گویی سیاست تزویر چه بود؟

تزویر یعنی «فریب دادن مردم به اسم دین».

وقتی با ابوبکر به عنوان خلیفه بیعت شد، تبلیغات زیادی برای فریب مردم آغاز گردید، ابوبکر به عنوان مقام والای خلافت مطرح شد و این‌گونه تبلیغ شد مخالفت با ابوبکر، مخالفت با خدا و قرآن است.

عده‌ای با گرفتن پول‌های زیاد شروع به ساختن حدیث‌های دروغین کردند. آیا می‌خواهی یکی از آن حدیث‌ها را برای نقل کنم: یکی برای مردم چنین سخن می‌گوید: من از پیامبر این سخن را شنیدم: «بعد از من پیشوایانی به قدرت می‌رسند. شما باید از آنان اطاعت کنید، اگر چه شما را مورد ضرب و شتم قرار بدهند و اموال شما را غارت کنند، باز شما وظیفه دارید از آنان اطاعت

کنید» ۵۵.

نگاه کن! چگونه به دستگاه خلافت خدمت می‌کنند؟ آنها به مردم می‌گویند که در هر شرایطی باید از رهبر اطاعت کنید، حتی اگر رهبر به شما ظلم بکند! چگونه به پیامبر نسبت دروغ می‌دهند؟ این همان سیاست تزویر و فریب است.

گروهی از مردم فریب این سیاست را خوردند، آیا دوست داری از اعتقاد و باور آنان سخن بگوییم؟

گوش کن، این باور آنان است: «علی و فاطمه باید از خلیفه اطاعت کنند. ابوبکر، خلیفه پیامبر است و اطاعت او بر همه واجب است، فاطمه، دختر پیامبر است، اما باید از خلیفه پیامبر اطاعت کند، فاطمه نباید نظم جامعه را به هم بزند و فتنه‌گری کند. اگر ما از خلیفه پیامبر اطاعت نکنیم، دشمن به ما حمله خواهد کرد، ما در حال تهدید هستیم، لشکر کشور روم تا مرزهای ما پیش آمده‌اند، ما باید همه متحد باشیم، فاطمه هم باید از خلیفه اطاعت کند تا اسلام باقی بماند. چه اشکالی دارد که خلیفه یک نفر را به قتل برساند تا جامعه از آشوب‌رهایی یابد؟ علی می‌خواهد وحدت جامعه را به هم بزند، آیا باید او را به حال خود رها کرد؟» ۵۶.

آری، وقتی سیاست تزویر به خوبی جواب داد، آن وقت عمر به خانه فاطمه رضی الله عنها هجوم برد. بین روز وفات پیامبر و روز هجوم به خانه فاطمه رضی الله عنها، مدّت زیادی فاصله نیست.

* * *

من اوّل فکر می‌کردم که عُمَر آدمی کم‌سیاست بوده است. ولی بعداً فهمیدم که او سیاستمدار بزرگی بوده است، شاید تعجب کنی که چرا من این حرف را می‌زنم! لطفاً به این سخنان گوش کن: چه کسی پیشنهاد داد که مردم با ابوبکر بیعت کنند؟

این عُمَر بود که همه این کارها را کرد، مدیریت این طرح، به عهده عُمَر بود. ۵۷

وقتی عُمَر به هدف خود (که همان خلافت ابوبکر بود) رسید، به فکر فرو رفت. او می‌دانست که هزاران نفر در روز غدیر خم با علی عَلِيٌّ بیعت کرده‌اند، او می‌خواست کاری کند که همه آن‌ها خلافت ابوبکر را قبول کنند برای همین تصمیم گرفت تا سیاست زور را اجرایی کند. او به خانه فاطمه هجوم برد و... با این کار، ترس و وحشتی در دل مردم افتاد، مردم مدینه فهمیدند که اگر بخواهند با خلیفه مخالفت کنند، خانه و اهل خانه آن‌ها در آتش خواهد سوخت!

همه آنان با خود می‌گفتند: این حکومت به دختر پیامبر رحم نکرد، خلیفه دختر پیامبر را به خاک و خون کشید، اگر ما مخالفت کنیم، با ما چه خواهد کرد؟ این سیاست عُمَر، بسیار موفق بود، بعد از هجوم به خانه فاطمه فَاطِمَةُ، دیگر در مدینه صدای اعتراضی بلند نشد!

آقای سُنّی! سؤال تو این بود که چرا مردم مدینه یکپارچه سکوت کردند و

کوچکترین اعتراضی نداشتند، بدان که سیاست زر و زور و تزویر دست به دست هم داد و همه صداها را در گلو خفه کرد. عده‌ای برای سکوت خود پول گرفته بودند، عده‌ای هم باور کرده بودند که فاطمه و علی علیهما السلام، فتنه‌گر هستند و حکومت اسلامی حق دارد با فتنه‌گران برخورد کند، گروهی هم که با دیدن آتش بر در خانه فاطمه علیها السلام، ترس تمام وجودشان را فرا گرفت.

* * *

این ترس و وحشت، علت بی‌وفایی مکرر مردم مدینه بود، آیا دوست داری تا تو را از بی‌وفایی آن‌ها باخبر کنم؟ برای چندین شب، علی و فاطمه علیهما السلام از خانه بیرون می‌آمدند و به در خانه مردم مدینه می‌رفتند و با آنان سخن می‌گفتند. مردم مدینه به علی علیه السلام قول می‌دادند که فردا صبح برای یاری او قیام کنند. آری! هر شب ۳۶۰ نفر با علی علیه السلام پیمان یاری می‌بستند، اما وقتی صبح فرا می‌رسید، فقط مقداد، سلمان، ابوذر و عمار برای یاری علی علیه السلام می‌آمدند.^{۵۸} آری! مردم مدینه به عهد خود وفا نمی‌کردند، آنان می‌ترسیدند که خانه‌هایشان در آتش بسوزد، آن‌ها می‌دانند که هر کس بخواهد با خلیفه در بیفتد جانش در خطر خواهد بود. آری! هیچ‌کس جرأت نکرد با ابوبکر مخالفت کند، اما روزی، جوانمردی از راه رسید و با اعتراض خود، پایه‌های حکومت ابوبکر را لرزاند!

نمی‌دانم آیا تا به حال نام او را شنیده‌ای؟ من از «ابن نُویره» سخن می‌گویم، او به مدینه آمد و فریاد برآورد: «شما به اسلام خیانت کردید و سخنان پیامبر را زیر پا گذاشتید».

این فریادِ اعتراضی بود که تاریخ، هیچ‌گاه آن را فراموش نخواهد کرد. ابن نُویره به وطن خود بازگشت و ابوبکر، خالدبن ولید را مأمور کرد تا او را به قتل برساند. خالدبن ولید هم همراه با سپاهی به قبیلهٔ ابن نُویره هجوم برد و او را مظلومانه شهید کرد.

من ماجرای شهادت مظلومانه او را در کتابی به نام «فانوس اول» شرح داده‌ام.

کوچه و بازار را پر از آدم کنید

آقای سُئی! اکنون تو سؤال را درباره بنی‌هاشم مطرح می‌کنی و می‌گویی:
در صورتی که این مطلب دروغ را که دشمنان اسلام درست کرده‌اند بپذیریم چه شد که بنی‌هاشم یک‌باره لب فرو بستند و کوچکترین اعتراضی نکردند؟
بنی‌هاشم، تیره‌ای از قریش بودند، آنان در واقع، همه از اقوام نزدیک پیامبر بودند، تو می‌گویی اگر این هجوم به خانه فاطمه علیها السلام حقیقت داشته باشد، چرا بنی‌هاشم در مقابل آن سکوت کردند؟
تو خیال می‌کنی که همه بنی‌هاشم با ابوبکر بیعت کرده‌اند و به خلافت او راضی بوده‌اند.
آیا می‌دانی که ریش سفید بنی‌هاشم هرگز با ابوبکر بیعت نکرد. آیا او را می‌شناسی؟
عبّاس، عموی پیامبر را می‌گوییم، آیا می‌دانی که او با ابوبکر بیعت نکرد. آیا

این یک اعتراض نیست!

عدم بیعت عباس با ابوبکر به این معناست که بنی‌هاشم به خلافت ابوبکر اعتراض داشتند. تعداد بنی‌هاشم آن قدر زیاد نبود که بتوانند با حکومت در بیفتند، آنان نیاز به یاری دیگران داشتند، اما متأسفانه کسی آن‌ها را یاری نکرد.

زمانی که علی علیه السلام همراه با بنی‌هاشم مشغول مراسم دفن پیامبر بودند، عمر و ابوبکر به فکر این بود تا نیروهای زیادی را آماده کند، او می‌خواست با کمک آن نیروها با تهدید احتمالی بنی‌هاشم مقابله کند. ابوبکر توانست قبیله‌های بزرگی مثل قبیله «اسلم» را به سوی خود جذب کند و آنان را طرفدار خود نماید. استاد طبری در کتاب تاریخ خود این جمله را از عمر نقل می‌کند: «وقتی دیدم که قبیله اسلم به مدینه آمد، به پیروزی یقین کردم».^{۵۹}

قبیله اسلم برای یاری ابوبکر از اطراف مدینه به شهر مدینه آمدند، این قبیله دارای جمعیت زیادی بود، به طوری که افراد این قبیله، کوچه‌ها و بازار مدینه را پر کردند.

بنی‌هاشم دیگر نمی‌توانستند در مقابل قبیله اسلم و دیگر طرفداران حکومت، مقابله کنند.

* * *

ابوبکر تلاش زیادی نمود تا شاید بتواند رضایت عباس، عموی پیامبر را جذب کند، اما او قبول نکرد. یک شب ابوبکر و عمر به خانه عباس رفتند،

ابوبکر به عبّاس گفت: «ای عبّاس! چقدر خوب است تو هم مانند بقیّه مردم با من بیعت کنی، اگر تو این کار را انجام بدهی، من قول می‌دهم که بعد از خود، تو را به عنوان جانشین معرفی کنم».^{۶۰}

آن‌ها خیال می‌کردند که عبّاس پیشنهاد آنان را می‌پذیرد، امّا عبّاس در جواب آنان چنین گفت: «تو می‌گویی بعد از خودت، خلافت را به من می‌دهی، مگر این خلافت ارث پدرت است که به هر کس می‌خواهی می‌بخشی؟ اگر حقّ مسلمانان است چرا به دیگران می‌بخشی؟ اگر حقّ خودت است برای خودت نگه دار و اگر حقّ بنی هاشم است، ما تمام حقّ خود را می‌خواهیم و تنها به قسمتی از آن راضی نمی‌شویم».^{۶۱}

سخنان عبّاس، ابوبکر را ناامید کرد و آن‌ها فهمیدند که عبّاس هرگز با آنان بیعت نخواهد کرد.

چرا سنگ در دست خود گرفته‌اید!

آقای سُئی! تو به سخن خود ادامه دادی و اشکال دیگری را مطرح نمودی. تو می‌گویی اگر واقعاً عُمَر و ابوبکر به خانه فاطمه هجوم برده باشند، پس چرا علی علیه السلام با عُمَر و ابوبکر دوست بود و آن‌ها را یاری می‌کرد؟ اگر ادعای شیعیان صحیح بود، علی علیه السلام هرگز با خلفا همکاری نمی‌کرد. این سخن توست:

در صورت صحّت این مطلب، حضرت علی با چه مجوّزی دست در دست خلفا گذاشته بود؟ چرا در همه موارد به آن‌ها کمک می‌نمود؟

حضرت عُمَر، هیچ موردی را بدون مشورت با علی فیصله نمی‌داد، حضرت عُمَر می‌فرمود: «لولا علیٌّ لهلك عُمَر»، یعنی اگر علی نبود عُمَر هلاک می‌شد. حضرت علی چرا چنین می‌کرد؟

آقای سُئی! تو گفتی که علی علیه السلام در همه موارد به خلفا کمک می‌کرد، از تو می‌پرسم: در کجا چنین مطلبی آمده است؟

هیچ کس شجاعت و فداکاری‌های علی علیه السلام را در جنگ‌های زمان پیامبر فراموش نمی‌کند. حتماً نقش تعیین‌کننده او را در جنگ‌های بدر، أُحد، خندق شنیده‌ای! وقتی ابوبکر و عُمَر به خلافت رسیدند، آن‌ها شروع به فتح کشور عراق، ایران و... نمودند، به‌راستی چرا علی علیه السلام هیچ‌گاه در آن جنگ‌ها شرکت نکرد؟

تو گفتی علی در همه موارد، خلفا را یاری کرد، آیا نباید از خود سؤال کنی چرا علی علیه السلام میدان جنگ را رها کرد؟

تو گفتی که عُمَر هیچ موردی را بدون مشورت علی علیه السلام انجام نمی‌داد! من به تاریخ مراجعه کردم، نشستم و حساب کردم، دیدم آنها تقریباً هر سه ماه یک بار، به علی علیه السلام مراجعه می‌کردند!

آری، وقتی خلفا گرفتار می‌شدند و نمی‌توانستند مشکلی را حل کنند، چاره جز کمک از علی علیه السلام نمی‌یافتند. علی علیه السلام هم برای مصلحت جامعه آن مشکلات را رفع می‌کرد.

اکنون تو خودت بگو این که علی علیه السلام هر ۳ ماه، جواب یک مسأله حکومت را بدهد، معنایش همکاری و دوستی او با این حکومت خلفا است؟^{۶۲}

* * *

نگاه کن! همه مردم در آنجا جمع شده‌اند، چه خبر است! گویا می‌خواهند زنی را سنگسار کنند!

این زن کار زشتی را انجام داده است، عفت عمومی را لگه‌دار کرده است،

عُمَر دستور داده او را سنگسار کنند.

خبر به علی علیه السلام می‌رسد، او نزد عُمَر می‌آید و به او می‌گوید:

— ای عُمَر! تو دستور داده‌ای که این زن را سنگسار کنند؟

— آری! من این دستور را دادم تا دیگر کسی جرأت نکند کار خلاف انجام

بدهد.

— ای عُمَر! این زن، یک دیوانه است، عقل ندارد، مگر نمی‌دانی که خداوند

از دیوانه تکلیف را برداشته است؟ او چون عقل ندارد به زشتی زنا آگاه نبوده

است. تو نباید او را سنگسار کنی.

— لَوْلَا عَلِيٌّ لَهْلَكَ عُمَرُ! ای علی اگر تو نبود، من هلاک می‌شدم. الآن

دستور می‌دهم تا او را آزاد کنند.^{۶۳}

* * *

یکی از سربازان عُمَر به جبهه جنگ می‌رود، مدّت زیادی در جبهه می‌ماند

و بعد از آن به مدینه باز می‌گردد. شش ماه که از آمدن او می‌گذرد، همسرش

برای او، پسری به دنیا می‌آورد.

آن مرد تعجب می‌کند، با خود می‌گوید: آیا بچه از من است؟ من که شش

ماه است به مدینه آمده‌ام، نکند همسر من خطاکار باشد؟ نکند این بچه

حرام‌زاده باشد؟

او نزد عُمَر می‌آید و می‌گوید: «جناب خلیفه! من شش ماه است به مدینه

آمده‌ام، امروز همسرم، فرزندی به دنیا آورده است. نظر شما چیست؟ آیا همسر

من خطاکار است؟».

عُمَر قدری فکر می‌کند و می‌گوید: «آری! همسر تو زناکار است، باید او را سنگسار کرد».

مأموران جلو می‌آیند، آن زن را می‌برند تا سنگسار کنند، آری! باید عفت عمومی حفظ شود، باید زناکار را به سزای عملش رساند. آن زن هر چه گریه می‌کند و سوگند یاد می‌کند که من پاکدامن هستم! عُمَر سخنش را قبول نمی‌کند.

نگاه کن! آن زن را در داخل گودال قرار داده‌اند، مردم سنگ‌های زیادی را در دست گرفته‌اند، آماده‌اند تا عُمَر دستور بدهد و آن زن را سنگسار کنند. آنجا را نگاه کن! این علی علیه السلام است که به این سو می‌دود، همه تعجب می‌کنند، چه شده است؟

علی علیه السلام با عجله می‌آید و به کنار آن زن می‌رود، آن زن دارد گریه می‌کند، علی علیه السلام به آن زن فرصت می‌دهد تا از آن گودال بیرون بیاید.

همه با خود می‌گویند چرا علی علیه السلام این کار را کرد.

آن زن در پناه علی علیه السلام آرام می‌گیرد، اکنون علی علیه السلام نزد عُمَر می‌آید و می‌گوید:

— ای عُمَر! به چه دلیل، دستور دادی این زن را سنگسار کنند؟ آیا چهار نفر شهادت داده بودند که او زنا کرده است؟
— خیر. کسی شهادت نداده بود.

— پس چرا این کار را کردی؟

— آخر شش ماه است که شوهر او از سفر آمده است، او بعد شش ماه، بچه‌ای به دنیا آورده است.

— مگر تو قرآن نخوانده‌ای. قرآن می‌گوید «وقتی زن بچه‌ای را به دنیا می‌آورد، مدّت حامله‌بودن و شیردادن به فرزندش، ۳۰ ماه طول می‌کشد»، سپس قرآن در آیه دیگر می‌گوید: «مدّت شیردادن بچه ۲۴ ماه است». خوب، اگر تو ۲۴ ماه را از ۳۰ ماه کم کنی، به شش ماه می‌رسی، یعنی کمترین مدّت حامله بودن یک زن، شش ماه است. ای عُمَر! مگر خبر نداری که حسین من هم، شش ماهه به دنیا آمد!

— لَوْلَا عَلِيٌّ لَهْلَكَ عُمَرُ! ای علی اگر تو نبودی، من هلاک می‌شدم.^{۶۴}

* * *

آقای سُنّی! حالا برویم سر حرف حساب! بگو بدانم، این که علی علیه السلام بیاید و بی‌گناهی را از سنگسار شدن نجات بدهد، معنای آن تأیید حکومت عُمَر است؟ چه کسی این حرف تو را باور می‌کند؟ آخر نجات یک زن بی‌گناه از مرگ حتمی، چه ربطی به تأیید حکومت دارد؟

کاش فرصت می‌بود تا من موارد دیگری را هم برای تو می‌گفتم، ولی بهتر است سکوت کنم، زیرا هر چه من بیشتر در این مورد بنویسم، بی‌سوادی خلیفه دوم بیشتر آشکار می‌شود.

آری! علی علیه السلام، امام است، امام هم دلسوز جامعه است، درست است که حق

او را غصب کرده‌اند، اما او با جامعه قهر نمی‌کند، تا آنجا که بتواند از ظلم‌ها و کج‌روی‌ها جلوگیری می‌نماید.

علی علیه السلام وظیفه دارد تا از بعضی تصمیم‌های اشتباه خلفا جلوگیری کند، اگر او این کار را نکند، اساس اسلام در خطر می‌افتد، نباید اسلام فدای جهالت دیگران شود!

در جستجوی حقیقت آمده‌ام

آقای سُّئی! تو در ادامه سخن خود به ازدواج اُمّ کُثوم اشاره می‌کنی. سؤال تو این است: اگر عُمَر به خانه فاطمه علیها السلام هجوم برده و او را به شهادت رسانده است، پس چرا علی علیه السلام دخترش را به ازدواج عُمَر درآورد؟ کدام انسان عاقل، دختر خودش را به قاتلِ همسرش می‌دهد؟

این سخن توست:

چرا حضرت علی، دخترش اُمّ کُثوم که دختر فاطمه بود را به عقد حضرت عُمَر در آوردند؟ آن دختر چطوری پذیرفت که با قاتل مادرش در یک رختخواب بخوابد؟ حسن و حسین کجا بودند؟ چرا هیچ اعتراضی ننمودند؟

من با شنیدن این سؤال تو به فکر فرو می‌روم و سپس تصمیم می‌گیرم که بار دیگر به دمشق سفر کنم، باید با یکی از دانشمندان اهل سنت دیدار کنم.

* * *

اینجا شهر دمشق است و من در قرن هفتم هجری هستم. من به دارالحدیث اشرفیه می‌روم، مدرسه‌ای بزرگ که استاد نَوَوی در آن ساکن است. نمی‌دانم نام استاد نَوَوی را شنیده‌ای؟ او را «شیخ اسلام» لقب داده‌اند، او سرآمد همه دانشمندان است و کتاب‌های زیادی نوشته است، او اهل زهد و عرفان است، مردم به او اعتقاد زیادی دارند.

من باید نزد او بروم، می‌خواهم از او سؤال مهمی بپرسم، استاد نَوَوی مشغول تدریس است.

شاگردانش در اطراف او حلقه زده‌اند. او برای شاگردانش این چنین می‌گوید: «خدا به شما خیر بدهد! سعی کنید جوانی خود را بیشتر صرف حدیث کنید، من در روزگار جوانی، مدتی به علم پزشکی علاقمند شدم. کتاب قانون ابوعلی سینا را مطالعه می‌کردم، اما بعد از مدتی، در درون خود احساس تاریکی کردم، من آن نشاط روحی خود را از دست داده بودم، برای همین به بازار رفتم و کتاب قانون را فروختم و دوباره مشغول مطالعه حدیث شدم، اینجا بود که قلبم روشن شد و شادی و نشاط خود را به دست آوردم».

شاگردان استاد نَوَوی سؤالات خود را از او می‌پرسند، او با حوصله به همه سؤالات پاسخ می‌دهد.

یکی از شاگردان از او سؤالی درباره فضیلت ابوبکر و عُمَر می‌پرسد، او چنین پاسخ می‌دهد: «بدانید که پیامبر به ابوبکر و عُمَر وعده بهشت داده است و آنان بدون هیچ حساب و کتابی وارد بهشت می‌شوند، زیرا ایمان و یقین آنان از

همه بیشتر بود. فراموش نکنید که بهترین خلق خدا بعد از پیامبر، ابوبکر می‌باشد». ۶۵

تعجب نکن! استاد نَوَوی از اهل سنت است و اعتقاد خود را بیان می‌کند. راستی یادم رفت بگویم، «نَوَوی» نام روستایی در اطراف دمشق است، آن روستا، زادگاه استاد است، برای همین او را نَوَوی می‌خوانند.

* * *

اکنون فرصت مناسبی است تا من سؤال خود را از استاد نَوَوی بنمایم. جلو می‌روم، سلام می‌کنم و می‌گویم:

– جناب استاد من از ایران به اینجا آمده‌ام تا از شما سؤالی را بنمایم.

– خیلی خوش آمدید. سؤال خود را بپرسید.

– شما استاد بزرگی هستید و در زمینه علوم اسلامی زحمت زیادی کشیده‌اید. نظر شما درباره ازدواج اُم‌کُلثوم با عُمَر چه می‌باشد؟ آیا این مطلب درست است؟

– بله! این افتخاری برای عُمَر است. خدا این توفیق را نصیب عُمَر کرد که دختر ابوبکر را به عقد خود درآورد.

– دختر ابوبکر؟! من درباره اُم‌کُلثوم، دختر علی و فاطمه علیها السلام سؤال داشتم.

– چه کسی گفته است که ام‌کُلثوم دختر علی و فاطمه است؟ این حرف‌ها

چیست که تو می‌زنی؟ چرا بدون تحقیق حرف می‌زنی؟ تو چه نویسنده‌ای هستی!

— جناب استاد مرا ببخشید، منظوری نداشتیم، من شنیده بودم که اُمّ کُلثوم دختر علی علیه السلام است، شما حقیقت را برای من بگویید.

— من الآن خیلی خسته هستم. شب، بعد از نماز مغرب نزد من بیا تا جواب تو را بدهم.

— شب کجا بیایم؟ خانه شما کجاست؟

— من که خانه ندارم، من اصلاً زن و بچه ندارم، همیشه در این مدرسه هستم. ۶۶

* * *

نماز مغرب را می‌خوانم و به اتاق استاد نَوَوی می‌روم، سلام می‌کنم و جواب می‌شنوم. دور تا دور استاد پر از کتاب است، اصلاً جای نشستن نیست. استاد چند کتاب را برمی‌دارد تا من بتوانم بنشینم.

استاد نَوَوی شروع به سخن می‌کند، نکات تاریخی جالبی را برای من بیان می‌کند. من امشب مطالب زیادی را متوجه می‌شوم.

ساعتی می‌گذرد، من دیگر مزاحم استاد نمی‌شوم، از او خداحافظی می‌کنم و بیرون می‌آیم، واقعاً که این یک ساعت، برای من بسیار بابرکت بود. باید آنچه را که امشب فهمیدم، سریع یادداشت کنم، قلم و کاغذ برمی‌دارم و این ده نکته را می‌نویسم، تو برای فهمیدن ماجرای اُمّ کُلثوم باید به این نکات توجه کنی:

۱ - در زمان‌های قدیم، وقتی زنی، شوهر خود را از دست می‌داد، باید با مرد

دیگری ازدواج می‌کرد، زیرا آن زن، برای خرجی خود و فرزندانش، چاره‌ای نداشت. آن زمان ازدواج یک زن، بعد از مرگ شوهر، امری عادی و متعارف بود.

۲ - جعفر، برادر علی علیه السلام بود. جعفر یکی از فرماندهان بزرگ سپاه اسلام و او بسیار شجاع بود. پیامبر در سال هشتم هجری، او را به عنوان فرمانده جنگ موته انتخاب کرد. در آن جنگ، دشمنان دو دست جعفر را قطع کردند و او را به شهادت رساندند. وقتی پیامبر از این ماجرا باخبر شد فرمود: «خدا در بهشت به جعفر دو بال عنایت می‌کند»، از آن روز به بعد، مردم او را «جعفر طیار» می‌خوانند.

۳ - همسر جعفر طیار، زنی با ایمان بود به نام «اسما». بعد از گذشت چند ماه از شهادت جعفر طیار، ابوبکر به خواستگاری اسما آمد و اسما با او ازدواج کرد. ۴ - بعد از مدتی، خدا به ابوبکر و اسما، پسر و دختری داد. ابوبکر اسم پسر خود را «محمد» و اسم دخترش را «أم‌کَلثوم» گذاشت.

۵ - ابوبکر در سال ۱۱ هجری خلیفه مسلمانان شد، او مدّت ۲ سال و نیم، خلیفه بود و در سال ۱۳ هجری از دنیا رفت، أم‌کَلثوم در آن موقع، پنج‌ساله بود که یتیم شد.

۶ - چند ماه از مرگ ابوبکر گذشت. آن وقت، فاطمه علیها السلام از دنیا رفته بود، علی علیه السلام به خواستگاری اسما رفت، اسما که چندین کودک یتیم داشت، پیشنهاد علی علیه السلام را پذیرفت و همسر علی علیه السلام شد.

۷ - اسما به خانه علی علیه السلام رفت و دو کودک خود (أم کلثوم و محمد) را نیز خانه علی علیه السلام برد. أم کلثوم، دختری پنج ساله بود، از نعمت پدر محروم بود، علی علیه السلام در حق او پدری نمود. علی به محمد هم محبت زیادی نمود. این همان محمد بن ابی بکر است که نامش را در تاریخ شنیده‌ای. او یکی از یاران باوفای علی بود و سرانجام در راه علی علیه السلام شهید شد.

۸ - بعد از ابوبکر، عمر به خلافت رسید، خلافت عمر، ده سال طول کشید. در همان سال‌های آخر خلافت عمر، أم کلثوم دختری سیزده ساله شده بود. دیگر وقت ازدواج او بود. اینجا بود که عمر تصمیم گرفت با أم کلثوم ازدواج کند. ۹ - عمر أم کلثوم را از علی علیه السلام خواستگاری کرد، چون، علی علیه السلام، شوهر مادر أم کلثوم بود. علی علیه السلام چه کار می‌توانست بکند. أم کلثوم دختر ابوبکر بود، عمر دوست و رفیق صمیمی ابوبکر بود، عمر اصرار فراوان کرد تا آنجا که علی علیه السلام چاره‌ای ندید و سرانجام این ازدواج سر گرفت و أم کلثوم به خانه عمر رفت و همسر او شد.

۱۰ - وقتی عمر از دنیا رفت، أم کلثوم فقط چهارده سال داشت، او دوباره نزد مادرش به خانه علی علیه السلام بازگشت.

* * *

آقای سنی! آیا سخن استاد نووی را شنیدی؟ او در یکی از کتاب‌های خود به این موضوع اشاره می‌کند. او در کتاب «تهذیب الاسماء و اللغات» چنین می‌گوید: «أم کلثوم، دختر ابوبکر است... همین أم کلثوم است که عمر با او ازدواج

کرده است».^{۶۷}

من سخن استاد نووی را برای تو ذکر کردم، تو ادعا کردی که اُمّ کُثوم، دختر فاطمه و علی علیه السلام است، اما استاد نووی این حرف تو را قبول ندارد، برایت گفتم او از دانشمندان اهل سنت است.

وقتی اُمّ کُثوم دختر ابوبکر بوده است، چه اشکالی دارد که علی علیه السلام با ازدواج اُمّ کُثوم با عُمَر موافقت کند؟ مادر اُمّ کُثوم که فاطمه علیها السلام نیست، مادر او اسما است، پدر اُمّ کُثوم، ابوبکر است چه اشکالی دارد که اُمّ کُثوم با رفیق پدرش ازدواج کند؟

شاید دوست داشته باشی که سخن یکی از دانشمندان شیعه را هم در این زمینه بشنوی.

آیت الله نجفی مرعشی رحمته الله یکی از بزرگ‌ترین نسب‌شناسان شیعه است، او در کتاب خود چنین می‌نویسد: «اسماء همسر جعفر طیار بود، اسماء پس از مرگ جعفر طیار با ابوبکر ازدواج نمود و برای ابوبکر چند فرزند آورد، یکی از آنها، اُمّ کُثوم است. همان اُمّ کُثوم که عُمَر با او ازدواج نمود».^{۶۸}

اکنون واضح شد که چون اُمّ کُثوم در خانه علی علیه السلام بوده و علی علیه السلام، شوهر مادر او بوده است، گاه علی علیه السلام او را دختر خویش خطاب می‌کرده است، زیرا اُمّ کُثوم تقریباً پنج ساله بود که با مادر و برادرش به خانه علی علیه السلام آمد. به همین دلیل، در گذر زمان، عده‌ای از مردم خیال کردند که اُمّ کُثوم، دختر فاطمه و علی علیه السلام است.

آقای سنی! تو گفتی چرا علی علیه السلام دختر فاطمه علیها السلام را به عقد عمر درآورد؟
من سخن استاد نووی و آیت الله نجفی مرعشی رحمته الله را برایت ذکر کردم و تو
فهمیدی که ام کلثوم، دختر علی و فاطمه علیها السلام نبوده است، ام کلثوم دختر ابوبکر
بوده است.

تو در سؤال کردن خیلی مهارت داری، کاش از خودت می پرسیدی که چرا
عمر (که بیش از ۶۰ سال سن داشت) به خواستگاری ام کلثوم سیزده ساله رفت
و با او ازدواج نمود؟

نمی‌گذارم کفر و بت‌پرستی برگردد

آقای سُنی! تو می‌گویی: اگر حق هم با علی علیه السلام بود، چرا او از حق خود کوتاه آمد و سکوت کرد:

اگر به فرض محال، چنین چیزی بوده است، علی گذشت نموده و هیچ سخنی در این مورد نگفته است. اکنون بعضی از آدمهای فضول، از طرف چه کسی و کیل دفاع شده‌اند؟ حرف تو این است: علی علیه السلام به خلافت ابوبکر و عمر رضایت داد و هیچ‌گاه به خلافت آن‌ها اعتراضی نکرد.

آقای سُنی! این چه حرفی است که تو می‌زنی؟ کجا علی علیه السلام از حق خود گذشت نمود؟ گویا تو کتاب‌های خودتان را هم نخوانده‌ای؟ من تعجب می‌کنم تو خود را از اهل سنت می‌دانی، ولی هنوز یک‌بار کتاب «صحیح مسلم» را به صورت کامل نخوانده‌ای؟

کتاب صحیح مسلم، یکی از بهترین کتاب‌های شماسست، دانشمندان

اهل سنت به مطالبی که در این کتاب آمده است، اعتماد زیادی دارند.
 از تو می‌خواهم جلد سوم این کتاب را باز کن و صفحه ۱۳۷۸ را بخوان! در
 آنجا ماجرای گفتگوی عمر با علی علیه السلام و عباس (عموی پیامبر) ذکر شده است.
 گوش کن! عمر به علی و عباس علیه السلام می‌گوید:

شما ابوبکر را دروغ‌گو، گنهکار، فریب‌کار و خیانت‌کار
 دانستید، اکنون نیز مرا دروغ‌گو و گنهکار و فریب‌کار و
 خیانت‌کار می‌دانید. ۶۹

در اینجا عمر، خودش اعتراف می‌کند که علی علیه السلام هر دو خلیفه بعد پیامبر را
 دروغ‌گو و خائن و گنهکار می‌داند، آیا باز هم می‌توان گفت که علی علیه السلام از حق
 خود کوتاه آمد و گذشت نمود؟

* * *

تو می‌گویی علی علیه السلام از حق خود گذشت، پس این نامه چیست که علی علیه السلام
 برای ابوبکر نوشته است؟ از تو می‌خواهم این نامه را با دقت بخوانی:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به خدا قسم، اگر اجازه داشتم با شما جنگ می‌کردم و با شمشیر
 خود همه شما را به سزای کارهایتان می‌رساندم. من همان
 کسی هستم که با لشکرهای زیادی جنگ کرده و آنها را
 شکست داده‌ام. آن روزی که من مرد میدان بودم شما در گوشه
 خانه در آسایش بودید. شما می‌دانید که من نزد پیامبر چقدر

عزیز بودم.

اگر من سخنی بگویم می‌گویید که علی حسادت می‌ورزد! اگر سکوت کنم خیال می‌کنید من از مرگ می‌ترسم! من همان کسی هستم که در جنگ‌ها به استقبال مرگ می‌رفتم، آیا یادتان هست چگونه به قلب دشمن، حمله می‌کردم؟ اما من امروز در مقابل همه سختی‌ها صبر می‌کنم.^{۷۰}

من وقتی این نامه را برای اولین بار خواندم، با خود فکر کردم که چرا علی علیه السلام این سخنان را در حضور ابوبکر نگفت. چرا این سخنان را در نامه‌ای نوشت و برای ابوبکر فرستاد؟ او می‌توانست به راحتی با ابوبکر دیدار کند، اما او می‌خواست تا این نامه، سند مهمی برای اعتراض او باشد. آری! تأثیر یک متن نوشته شده، خیلی بیشتر از گفتار است!

علی علیه السلام برای ابوبکر نامه نوشت و فریاد اعتراض خود را برای همیشه تاریخ بیان کرد. علی علیه السلام سکوت کرد، اما سکوت او نشانه رضایت از خلافت ابوبکر و عمر نیست، راز سکوت او چیز دیگری است، این سخن زیبای او را بشنو:

به خدا قسم، اگر از تفرقه میان مسلمانان و بازگشت دوباره کفر و نابودی اسلام نمی‌ترسیدم، با دشمنان خویش به گونه‌ای دیگر برخورد می‌کردم!^{۷۱}

علی علیه السلام صبر می‌کند تا اسلام عزیز باقی بماند، دین خدا حفظ شود و نام و

یاد پیامبر فراموش نشود!

اکنون معلوم شد مولای ما در دفاع از حق خود تلاش کرده است و هیچ‌گاه از حق خود چشم‌پوشی ننموده است، ما هم به او اقتدا می‌کنیم و حقایق را بیان می‌نماییم.

مدال غیرت عربی را به چه کسی بدهم؟

آقای سُئی! دوستان تو سخن دیگری هم گفته‌اند، آنان غیرت عربی را مانع هجوم به خانه فاطمه علیها السلام معرفی کرده‌اند. این سخن آنان است:

در فرهنگ عرب، بیش از هر قومی نسبت به زنان غیرت نشان داده می‌شود. عرب‌ها بر رعایت حال زنان، حساسیت ویژه‌ای دارند، با توجه به این موضوع، چگونه می‌توان باور کرد که عُمَر، فاطمه را کتک زده باشد؟ چگونه می‌شود که مردم باغیرت عرب، هیچ‌کاری نکرده باشند؟

هر کس این سخن را بخواند، خیال می‌کند که یک مرد عرب، هرگز زنان را کتک نمی‌زند. ای کاش این‌گونه بود و این مطلب درست بود، اما وقتی تاریخ را می‌خوانیم، نکات عجیبی را می‌بینیم، من بعضی از آنها را اینجا می‌نویسم:

* نکته اول

استاد دَهَبی که از علمای اهل سنت است در کتاب تاریخ خود می‌نویسد: «عُمَر مسلمان نشده بود، او وقتی از مسلمان شدن خواهر و شوهرخواهرش باخبر شد، به خانه آنها آمد و ابتدا شوهرخواهرش را به باد کتک گرفت. خواهرعُمَر برای دفاع از شوهرش جلو آمد، عُمَر چنان مشت محکمی به صورت خواهرش زد که خون از صورت او جاری شد».^{۷۲}

ای کسی که می‌گویی عُمَر، غیرت عربی داشت و هرگز زنان را نمی‌زد، بین او چگونه خواهر خودش را می‌زند! آیا این معنای غیرت عربی است؟

* نکته دوم

احمدبن حنبل که رئیس مذهب حنبلی است، می‌نویسد: «عُمَر مسلمان نشده بود. او یک روز به کنیزی برخورد کرد که به پیامبر ایمان آورده بود، عُمَر او را به باد کتک گرفت».^{۷۳}

به‌راستی این غیرت عربی کجا بود تا نگذارد عُمَر به یک زن مسلمان، این‌گونه کتک بزند؟

* نکته سوم

احمدبن حنبل در جای دیگر چنین می‌نویسد: «پیامبر دختری به نام زینب داشت. زینب از دنیا رفت. وقتی زنان از وفات زینب باخبر شدند، گریه کردند.

عُمَر با تازیانه‌ای که در دست داشت، شروع به زدن زنان کرد. پیامبر به عُمَر اعتراض کرد و به او گفت: ای عُمَر! آرام باش! تو به این زن‌ها چه کار داری؟ بگذار گریه کنند».^{۷۴}

این همان غیرت عربی است که تو از آن دم می‌زنی؟ عُمَر در حضور پیامبر، با تازیانه زنان را می‌زند!

خیلی عجیب است! وقتی پیامبر هنوز زنده است، او چنین جسورانه زنان را می‌زند، وای به وقتی که دیگر پیامبر از دنیا برود، آن وقت او چه غیرتی از خود نشان خواهد داد!؟

من بنازم این غیرت عربی را! واقعاً که باید به این غیرت، مدال افتخار داد. این مطلب در کتب شیعه نیامده است که تو بگویی دروغ شیعیان است! این در کتاب احمد بن حنبل آمده است.

* نکته چهارم

استاد طبری در کتاب تاریخ خود چنین می‌نویسد: «وقتی ابوبکر از دنیا رفت، عده‌ای از زنان مشغول گریه شدند، عُمَر از ماجرا باخبر شد و زنان را از گریه کردن منع کرد، اما زنان گوش نکردند، عُمَر یک نفر را فرستاد تا خواهر ابوبکر را از آن خانه بیرون بیاورد. وقتی عُمَر با خواهر ابوبکر روبرو شد، تازیانه خود را در دست گرفت و چند ضربه بر پیکر او زد. وقتی زن‌ها این ماجرا را شنیدند همه متفرق شدند».^{۷۵}

اکنون می‌گوییم کجاست آن غیرت عربی تا مانع شود عُمَر خواهرِ ابوبکر را با تازیانه بزند؟

* نکته پنجم

استاد صنعانی در کتاب خود می‌نویسد: «وقتی خالد بن ولید از دنیا رفت، زنان در خانه‌ای جمع گشتند و مشغول گریه شدند. وقتی این خبر به عُمَر رسید، تازیانه به دست گرفت و به سوی آن خانه آمد. او دستور داد تا زنان از آن خانه بیرون بیایند. وقتی زنان از خانه بیرون می‌آمدند، عُمَر با تازیانه به آنان می‌زد، در این هنگام روسری یکی از زنان از سرش افتاد. به عُمَر گفتند: این زن را رها کن، دیگر او را مزین! عُمَر گفت: شما را با او چه کار؟ این زن هیچ حرمتی ندارد.»^{۷۶}

ای کسی که می‌گویی عُمَر، غیرت عربی داشت و هرگز زنان را نمی‌زد، این مطالبی را که نقل کردم از کتب اهل سنت است، این‌ها نمونه‌هایی است که عُمَر زنان را زده است. من بار دیگر سؤال می‌کنم: کجاست آن غیرت عربی که تو از آن دم زدی؟

وقتی عُمَر حاضر است برای گریه کردن یک زن، او را این‌گونه بزند، دیگر برای نجات حکومت چه خواهد کرد؟

* * *

تو می‌گویی اگر عرب‌ها ببینند که یک مرد، زنی را کتک بزند، هرگز سکوت

نمی‌کنند و اعتراض می‌کنند. نمی‌شود باور کرد که عُمَر فاطمه علیها السلام را بزند و مردان عرب فقط نگاه کنند!

این سخن توست، اما چرا ماجرای سمیه، مادر عَمَّار را فراموش کرده‌ای؟ در کتاب‌های شما آمده است: ابوجهل، سمیه را شکنجه می‌داد او را در آفتاب سوزان حجاز زیر آفتاب گرم قرار می‌داد، سرانجام هم آن قدر نیزه به او زد تا این‌که سمیه شهید شد.

بگو بدانم، آن غیرت عربی که تو از آن دم می‌زنی، کجا بود؟ مگر آنان که شاهد این ماجرا بودند، عرب نبودند و غیرت عربی نداشتند، چرا هیچ اعتراضی نکردند؟ چرا فقط نگاه کردند، چرا؟ آن غیرت عربی که تو می‌گویی کجا رفته بود؟

به چه فکر می‌کنی، از تو می‌خواهم با من به کربلا بیایی، در کربلا هم مردان عرب، خیلی غیرتمند بودند!! واقعاً که غیرت عربی چه کرد! آن مردان عرب با حسین علیها السلام جنگ داشتند، خون او را به زمین ریختند، دیگر چه کار با زن و بچه او داشتند؟ بگذار این قلم از عقده‌های خویش سخن بگوید، بگذار غیرت عربی را که تو از آن دم می‌زنی برای همه شرح دهد...

* * *

عصر عاشورا بود، صدای شیون، همه جا را فرا گرفته بود، شمر با لشکر خود نزدیک خیمه‌ها رسید بود. حسین علیها السلام بر خاک و خون افتاده بود، عده‌ای از

سربازان، آتش به دست داشتند و به سوی خیمه‌ها می‌آمدند، آن‌ها می‌خواستند خیمه‌ها را آتش بزنند.

آتش شعله کشید و زنان همه از خیمه‌ها بیرون دویدند، مردان عرب به دنبال زن‌ها و دختران بودند، چادر از سر آن‌ها می‌کشیدند و مقنعه آن‌ها را می‌ربودند.^{۷۷}

هیچ‌کس نبود از ناموس خدا دفاع کند، همه جا آتش، همه جا بی‌رحمی و نامردی! زنان غارت‌زده با پای برهنه، گریه‌کنان به سوی قتلگاه حسین علیه السلام دویدند.

مرد عربی به سوی دختر حسین علیه السلام آمد تا طلا و جواهر او را غارت کند، آن مرد عرب گریه می‌کرد، دختر حسین علیه السلام رو به او کرد و گفت:

— گریه‌های تو برای چیست؟

— من دارم طلای دختر پیامبر را غارت می‌کنم، آیا نباید گریه کنم؟^{۷۸}

مرد عرب دیگری با تندی و بی‌رحمی گوشواره از گوش دختری کشید و خون از گوش او جاری شد...^{۷۹}

این همان غیرت عربی است که حاضر است برای یک گوشواره، این‌گونه گوش ناموس خدا را پاره کند!

آفرین بر این قانون تو

آقای سُئی! تو گفته‌ای که چرا تا قبل از سال ۱۳۷۱ شمسی، در تقویم‌ها، شهادت فاطمه علیها السلام ذکر نشده بود:

سال ۱۳۷۱، مجلس، پس از ۱۴۰۰ سال، ناگهان به راز مهمی پی‌بردند و آن این‌که حضرت فاطمه فوت نکرده بلکه شهید شده است. این‌جا بود که نمایندگان مجلس اعلام کردند از این پس در تقویم‌ها به جای وفات از کلمه شهادت استفاده کنند و این روز را تعطیل اعلام نمودند.

تو می‌گویی قبل از این، در تقویم‌ها نوشته شده بود: «وفات فاطمه علیها السلام». و این دلیل می‌شود برای این‌که فاطمه علیها السلام به مرگ طبیعی از دنیا رفته است. حالا از تو سؤال می‌کنم: آیا یک قانون است یا فقط درباره فاطمه علیها السلام صدق می‌کند؟

نمی‌دانم منظورم را متوجه شدی یا نه؟

حرف من این است: اگر تو در کتابی دیدی که درباره مرگ یک نفر از کلمه «وفات» استفاده کردند، چه می‌گویی؟ آیا قبول می‌کنی که او به مرگ طبیعی از دنیا رفته است.

تو در تقویم‌های سال‌های قبل خواندی که در آن نوشته شده بود: «وفات فاطمه علیها السلام»، و به خاطر همین، نتیجه گرفتی که فاطمه علیها السلام به مرگ طبیعی از دنیا رفته است و ماجرای هجوم به خانه او دروغ است.

خوب، تو هر جا به کلمه «وفات» برخورد کردی، باید قبول کنی که منظور از آن مرگ طبیعی است. اکنون با هم کتاب‌های خود شما را مطالعه کنیم!

* * *

آقای سنی! سال‌هاست شنیده‌ام که شما می‌گویید عثمان مظلوم است، عده‌ای به خانه او حمله کردند و او را کشتند!

من این حرف‌ها را بارها و بارها شنیده‌ام. امروز خدا را شکر می‌کنم که با قانون تو آشنا شدم. قانون تو، قانون خوبی است! من می‌خواهم به تو جایزه بدهم.

آیا می‌دانی این نویسندگان در کتاب‌های خود، عبارت «وفات عثمان» را آورده‌اند؟

۱ - استاد اندلسی (قرن پنجم در کتاب التمهید ج ۷ ص ۶۲).

۲ - استاد سمرقندی (قرن ششم در کتاب تحفة الفقهاء ج ۱ ص ۲۴۸).

۳ - استاد نَوَوی (قرن هفتم، در کتاب المجموع ج ۱ ص ۲۴۷).
اکنون تو باید طبق همان قانون خودت، قبول کنی که عثمان هم به مرگ
طبیعی از دنیا رفته است.

* * *

سال هاست که شما می‌گویید عُمَر به دست یک ایرانی کشته شد، ای وای!
عُمَر کشته شد! خلیفه پیامبر کشته شد!
واقعاً تو قانون خوبی اختراع کردی، گوش کن! این نویسندگان در کتاب‌های
خود عبارت «وفات عُمَر» را آورده‌اند:

- ۱ - استاد بلاذُری (قرن سوم در کتاب فتوح البلدان ج ۱ ص ۳۶۴).
 - ۲ - استاد طَبَری (قرن چهارم در کتاب تاریخ طَبَری ج ۳ ص ۲۲۹).
 - ۳ - استاد طَبَرائی (قرن چهارم در کتاب المعجم الکبیر ج ۲۵ ص ۸۶).
 - ۴ - استاد نَوَوی (قرن هفتم در کتاب شرح مسلم ج ۱۲ ص ۲۰۵).
 - ۵ - استاد ذَهَبی (قرن هفتم در کتاب سیر اعلام النبلاء ج ۵ ص ۱۳۲).
- تو باید قبول کنی که عُمَر هم به مرگ طبیعی از دنیا رفته است!

* * *

آقای سُنّی! یک سؤال از تو دارم: جعفر طَبّار (برادر علی ع) چگونه از دنیا
رفت؟ هیچ‌کس شک ندارد که او در جنگ موته به دست دشمنان اسلام شهید
شد، دشمنان ابتدا دو دست او را قطع کردند و سپس او را به شهادت رساندند.

اکنون می‌خواهم نکته‌ای را برای تو بگویم: وقتی به این کتب شما مراجعه می‌کنم، می‌بینم که نوشته‌اند «وفات جعفر».

بیا این کتاب‌ها را با هم مطالعه کنیم:

- ۱ - استاد حاکم نیشابوری (در کتاب المستدرک ج ۳ ص ۴۱).
- ۲ - استاد ابن‌ابی‌شَیبَه (در کتاب المصنف ج ۳ ص ۲۵۶).
- ۳ - استاد طَبْرانی (کتاب المعجم الکبیر ج ۲ ص ۱۰۸).
- ۴ - استاد ابن‌اثیر (کتاب اسد الغابه ج ۱ ص ۲۸۹).
- ۵ - استاد ذَهَبی (کتاب سیر اعلام النبلاء ج ۱ ص ۲۱۲).
- ۶ - استاد ابن‌حَجَر (کتاب الاصابة ج ۱ ص ۵۹۴).

این شش نفر که نام بردم همه از دانشمندان اهل سنت هستند، طبق قانون تو، همه آن‌ها باید دروغگو باشند، زیرا «شهادت جعفر» را «وفات جعفر» نوشته‌اند.

می‌بینم که تو می‌خواهی حرف با من بزنی، تو می‌گویی واژه «وفات»، به این معنی است که یک نفر از این دنیا برود، وقتی زندگی فردی به پایان می‌رسد، می‌گویند او وفات کرده است، فرقی نمی‌کند او به مرگ طبیعی مرده باشد، یا کشته و شهید شده باشد.

نویسندگانی که گفتند: «وفات عُمَر» منظورشان، کشته‌شدن عُمَر بوده است، زیرا کلمه وفات، به معنای کشته‌شدن هم استفاده می‌شود. آنانی که گفته‌اند:

«وفات جعفر»، منظورشان «شهادت جعفر» بوده است.
من حرف تو را قبول می‌کنم، اما تو هم باید قبول کنی که اگر زمانی کسانی
در تقویم‌ها نوشته بودند: «وفات فاطمه علیها السلام»، منظور آنان «شهادت
فاطمه علیها السلام» بوده است.

چوب درخت عرعر را ببین!

آقای سنی! تا اینجا به سوالات تو پاسخ دادم، اکنون می‌خواهم به سوالاتی که بعضی از دوستان تو درباره شهادت فاطمه علیها السلام پرسیده‌اند، پاسخ بدهم. فکر می‌کنم کار خوبی باشد تا به همه سوالات دوستان تو در موضوع شهادت فاطمه علیها السلام پاسخ بدهم.

این یکی از سوالات مهم دوستان توست:

شیعیان می‌گویند که عُمَر در خانه فاطمه را آتش زد و فاطمه بین در و دیوار قرار گرفت، آیا آنان نمی‌دانند که در آن زمان، خانه‌های مدینه اصلاً در نداشته است؟ مردم آن زمان، برای محفوظ بودن خانه‌های خود از دید دیگران، تنها از پرده استفاده می‌کردند. با توجه به این نکته، معلوم می‌شود که ماجرای سوزاندن در خانه فاطمه، دروغ است، چون اصلاً خانه فاطمه، در نداشته است!!
من با شنیدن این مطلب به فکر فرو می‌روم، آیا به‌راستی، خانه‌های مدینه

در آن زمان، در نداشته است؟ من باید به مطالعه و تحقیق پردازم.

* * *

مدّتی در کتاب‌ها به جستجو می‌پردازم، متوجه می‌شوم که خانه‌های مدینه در داشته است، اکنون می‌خواهم هفت نکته بنویسم:

* نکتهٔ اوّل

اهل سنت کتاب‌های حدیثی زیادی دارند، اما آنان از میان صدها کتاب حدیثی، فقط به شش کتاب، اعتماد زیادی دارند و آنان را به عنوان «صحاح شش‌گانه» می‌شناسند، یکی از این کتاب‌ها، کتاب استاد سجستانی است. اکنون می‌خواهم این مطلب را از کتاب استاد سجستانی نقل کنم، گوش کن: «برای پیامبر مهمانان زیادی رسید، آنان از پیامبر تقاضای غذا نمودند. پیامبر به عُمَر گفت: ای عُمَر! این افراد را ببر و به آنان غذا بده. عُمَر آن افراد را همراه خود گرفت و به سوی خانهٔ خود حرکت کرد. او وقتی به در خانه و اتاق خود رسید، لحظه‌ای صبر کرد، پس کلید را از کمر بند خود بیرون آورد و در را باز کرد.»^{۸۰}

تو نمی‌توانی بگویی اتاق عُمَر، به جای در، پرده داشته است، زیرا عُمَر در اتاق را با کلید باز کرد، اگر برای محفوظ بودن این اتاق به جای در، از پرده استفاده می‌کرد، دیگر نیاز به کلید نبود! آخر در کجای دنیا، به پرده، قفل می‌زنند؟

* نکته دوم

استاد صنعانی در کتاب خود ماجرای عروسی علی و فاطمه علیها السلام را این‌گونه شرح می‌دهد: «وقتی که علی می‌خواست همسرش را به خانه خودش ببرد، پیامبر فاطمه را در آغوش گرفت و گفت: بار خدایا! فاطمه از من است و من از فاطمه هستم. سپس علی و فاطمه به خانه خود رفتند، پیامبر همراه آنان بود، بعد مدتی، پیامبر از خانه آنها بیرون آمد و در خانه را پشت سر خود بست». ^{۸۱}

در این سخن دقت نما! در اینجا آمده است که پیامبر در خانه را بست، اگر خانه علی علیها السلام به جای در، فقط با پرده‌ای از دید نامحرم پوشیده می‌شد، باید چنین گفته می‌شد: «پیامبر پرده را انداخت»، چرا اینجا گفته شده که پیامبر در خانه آنها را بست؟ معلوم می‌شود که خانه علی علیها السلام در داشته است، همین در بود که به آتش کشیده شد.

* نکته سوم

استاد بخاری را که می‌شناسی؟ همان که کتاب «صحیح بخاری» را نوشته است. بعد از قرآن، هیچ کتابی به اندازه این کتاب، نزد اهل سنت اعتبار ندارد. اکنون با هم قسمتی از این کتاب را می‌خوانیم: «بین عمر و ابوبکر سخنانی رد و بدل شد، ابوبکر با سخنان خود عمر را عصبانی کرد. عمر که بسیار ناراحت

شده بود، از پیش ابوبکر برخاست و به سوی خانه خود رفت. لحظاتی بعد، ابوبکر از کار خود پشیمان شد، تصمیم گرفت تا از عُمَر عذرخواهی کند، او به دنبال عُمَر رفت تا او را راضی کند، اما عُمَر نپذیرفت، عُمَر وقتی به خانه خود رسید، داخل خانه شد، و در خانه را به روی ابوبکر بست.^{۸۲}

معلوم می‌شود که خانه عُمَر، در داشته است و عُمَر آن را به روی ابوبکر بسته است تا او نتواند وارد خانه شود. چگونه تو می‌گویی که خانه‌های مدینه در نداشته است؟

* نکته چهارم

استاد بُخاری می‌نویسد: «در خانه عایشه، یک لنگه بیشتر نداشت و جنس آن، از چوب درختِ عرعر یا درختِ ساج بود».^{۸۳}

اینجا استاد بُخاری به شرح نوع و جنس در خانه عایشه پرداخته است، عرعر، نوعی درخت است که رشد سریعی دارد و ارتفاع آن ممکن است به ۳۰ متر برسد و چوب آن محکم است. ساج، نیز درختی است که چوب آن، تا حدودی روغنی است و برای همین، در مقابل پوسیدگی بسیار مقاوم است. چگونه عده‌ای می‌گویند که خانه‌های مدینه در نداشته است؟

* نکته پنجم

استاد دَهَبی نقل کرده است: وقتی مردم مدینه می‌خواستند با پیامبر در خانه

آن حضرت دیدار داشته باشند، با نوک انگشت به درِ خانه پیامبر می‌زدند و این‌گونه پیامبر خبردار می‌شد که مهمان برای او آمده است.^{۸۴}

پس خانه پیامبر در داشته است که مردم با انگشت به آن می‌زدند. اگر خانه پیامبر به جای در، پرده می‌داشت که با زدن ناخن به روی پرده، صدایی ایجاد نمی‌شد!!

* نکته ششم

در این کتاب درباره استاد بلاذری سخن گفتم، او از اهل سنت است و کتاب‌های زیادی نوشته است و کتاب‌های او مورد اعتماد علما و دانشمندان می‌باشد.

استاد بلاذری در یکی از کتاب‌های خود چنین می‌نویسد: «عُمَرُ با شعله آتشی به سوی خانه فاطمه حرکت کرد. وقتی عُمَرُ به خانه فاطمه رسید، فاطمه به عُمَرُ چنین گفت: ای عُمَرُ! آیا می‌خواهی درِ خانه مرا آتش بزنی؟، عُمَرُ در پاسخ گفت: آری! این کار باعث حفظ دین خدا می‌شود».^{۸۵}

در این سخن دقت کن! فاطمه به عُمَرُ می‌گوید: «می‌خواهی درِ خانه مرا آتش بزنی». روشن است که خانه فاطمه علیها السلام، در داشته است.

* نکته هفتم

اکنون می‌خواهم فتوای عُمَرُ را درباره مهریه زنان بیان کنم: وقتی پسری به

خواستگاری دختر می‌رود، بعد از آن که پدر آن دختر به آن ازدواج رضایت داد، مهریه دختر مشخص می‌شود و سپس عقد ازدواج خوانده می‌شود و آن پسر و دختر، به یکدیگر محرم می‌شوند.

اکنون یک سؤال مطرح می‌شود: چه موقع زن می‌تواند تقاضای مهریه خود را از شوهرش بنماید؟

در اینجا، عُمَرُ فتوایی دارد. او می‌گوید: «هر وقت زن و شوهر در اتاق یا خانه قرار گرفتند و درِ اتاق را بستند و پرده را هم انداختند، آن وقت دیگر مهریه بر مرد واجب است و زن می‌تواند آن را از مرد درخواست کند و مرد باید آن را پرداخت کند».

اکنون متن عربی فتوی عُمَر را برای شما ذکر می‌کنم: «إِذَا أَغْلَقَ بَاباً وَ أَرَحَى سِتْرًا فَقَدْ وَجَبَ الصَّدَاقُ: وقتی که مرد در را بست و پرده را انداخت، آن وقت مهریه واجب می‌شود».^{۸۶}

در آن روزگار، درِ خانه‌ها از چوب بود، از طرف دیگر، چوب‌های یک‌تکه به ندرت یافت می‌شد. مردم مدینه درِ خانه را با وصل کردن چند چوب می‌ساختند و با میخ، آن را محکم می‌کردند.

طبیعی بود که وسط چوب‌ها، روزنه‌هایی وجود داشت، مردم برای این‌که ناموسشان از دید نامحرم محفوظ باشد، برای درِ خانه خود، پرده هم تهیه می‌کردند و بعد از بستن در، آن پرده را می‌انداختند.

ای کسی که می‌گفتی آن زمان، خانه‌های مدینه در، نداشته است، با این

سخن عُمَر چه می‌کنی؟ اگر خانه‌های مدینه در نداشته است، چرا عُمَر این‌گونه
فتوا داده است؟

تو دیگر نمی‌توانی بگویی که منظور از درِ خانه، پرده خانه است، زیرا عُمَر در
این سخن خود، هم به درِ خانه اشاره می‌کند و هم به پردهٔ خانه. معلوم می‌شود
که خانه‌های مدینه هم در داشته و هم پرده.

من این حرف را سه بار گفته‌ام

آقای سَئی! دوستان تو می‌گویند که فاطمه از ابوبکر و عُمَر ناراضی بود، اما در آخرین روزهای زندگی خود، از آن دو نفر راضی و خشنود شد. این سخن آنان است:

بر فرض که قبول کنیم فاطمه، برای مدتی از ابوبکر ناراضی بود، اما سرانجام از او راضی شد، بی‌هقی در کتاب خود چنین آورده است: «وقتی فاطمه بیمار شد، ابوبکر و عُمَر به ملاقات او رفتند و با او سخن گفتند و اینجا بود که فاطمه از ابوبکر راضی شد.»
من وقتی این سخن را می‌شنوم، به تحقیق می‌پردازم، متوجه می‌شوم که استاد بی‌هقی در کتاب خود این مطلب را نقل کرده است.
استاد بُخاری در کتاب «صحیح بُخاری»، سه بار می‌گوید که فاطمه رضی الله عنها هرگز از ابوبکر راضی نشد.

اکنون من سه جمله استاد بُخاری را برای تو ذکر می‌کنم:

- ۱ - او در جلد ۳ صفحه ۱۱۲۶ می‌گوید: «فاطمه از ابوبکر ناراحت بود و با او قهر بود و این ناراحتی تا زمان مرگ فاطمه، ادامه پیدا کرد».
- ۲ - او در جلد ۴ صفحه ۱۵۴۹ می‌گوید: «فاطمه از ابوبکر خشمگین شد و دیگر با ابوبکر سخن نگفت تا از دنیا رفت».
- ۳ - او در جلد ۶ ص ۲۴۷۴ می‌گوید: «فاطمه از ابوبکر خشمناک شد و تا پایان زندگی خود با ابوبکر سخن نگفت».
- نظر استاد بخاری این است که فاطمه رضی الله عنها از ابوبکر راضی نشد، اما نظر استاد بیهقی این است که فاطمه از ابوبکر راضی شد. اکنون باید بدانیم که کدام یک از این دو نظر، معتبرتر است.
- اهل سنت اعتقاد دارند که صحیح بخاری، برادر قرآن است، آن‌ها می‌گویند هیچ کتابی به اعتبار کتاب صحیح بخاری نمی‌رسد.
- این یک قانون مهم است: همیشه آنان سخنی که در کتاب صحیح بخاری آمده است را بر همه کتاب‌های دیگر برتری می‌دهند.
- پس در اینجا هم باید نظر استاد بخاری را قبول کنیم، استاد بخاری در سه جای کتاب خود می‌گوید که فاطمه از ابوبکر راضی نشد!
- جالب است، استاد بیهقی ۲۰۰ سال بعد از استاد بخاری کتاب خود را نوشته است، ما به سخن استاد بخاری اعتماد بیشتری داریم، چون دویست سال به اصل ماجرا نزدیک‌تر بوده است!

علی علیه السلام پیکر فاطمه علیها السلام را شب به خاک سپرد. این وصیت فاطمه علیها السلام بود. به راستی چرا فاطمه علیها السلام این گونه وصیت کرد؟ فاطمه علیها السلام نمی خواست ابوبکر در تشییع جنازه او حاضر شود و بر پیکر او نماز بخواند. اگر واقعاً فاطمه علیها السلام از ابوبکر راضی شده بود، دیگر چرا این گونه وصیت نمود؟ چرا او اصرار داشت که حتماً شب به خاک سپرده شود؟ چرا؟

فاطمه علیها السلام می دانست که عده‌ای بعداً خواهند آمد و تاریخ را تحریف می کنند، او می دانست که نویسندگانی مانند بیهقی می آیند و با قلم خویش، حقیقت را پنهان می کنند. فاطمه علیها السلام کاری کرد که حقیقت هرگز مخفی نماند. هر مسلمان آزاده وقتی می شنود که قبر فاطمه علیها السلام پنهان است و او شبانه دفن شد، از خود خواهد پرسید: چرا قبر فاطمه علیها السلام مخفی است، چرا ابوبکر و عُمَر نتوانستند بر پیکر او نماز بخوانند؟ چرا فاطمه علیها السلام وصیت کرد شب بدن او را دفن کنند.

این وصیت، سندی محکم است بر این که فاطمه علیها السلام هرگز از ابوبکر راضی نشد.

تابوتی برای دل مهتاب

آقای سُئی! دوستان تو قبول دارند که فاطمه علیها السلام وصیت کرد که شبانه به خاک سپرده شود، ولی آنان می‌گویند این وصیت، نشانه نارضایتی فاطمه علیها السلام نیست، بلکه این کار علت دیگری داشته است:

وقتی مردم مدینه می‌خواستند مرده‌ای را به خاک بسپارند، پیکر او را بر روی تخته‌چوبی می‌گذاشتند و به سوی قبرستان می‌بردند. فاطمه دوست نداشت هیچ مردی، اندام او را ببیند، برای همین وصیت کرد که تشییع جنازه او در شب باشد و علی هم به وصیت او عمل نمود.

من از شنیدن این مطلب خیلی تعجب می‌کنم. وقتی به بررسی و مطالعه می‌پردازم، متوجه می‌شوم که آن‌ها اصل این مطلب را از کتاب‌های شیعیان گرفته‌اند، اما افسوس که آن‌ها مطلب را تحریف کرده‌اند!
من در اینجا اصل مطلب را برای شما نقل می‌کنم:

روزهای آخر زندگی فاطمه علیها السلام بود و دیگر امیدی به بهبود او نبود. فاطمه با خود فکر می‌کرد، او می‌دانست که مردم مدینه، پیکر مردگان خود را بر روی تخته چوبی می‌گذارند و به‌سوی قبرستان می‌برند، فاطمه علیها السلام دوست نداشت که بعد از مرگ، مردان نامحرم اندام او را ببینند.

یک روز، فاطمه علیها السلام با یکی از زنان چنین سخن گفت: آیا تو می‌توانی کاری کنی که بعد از مرگ من، پیکرم از دید مردان نامحرم پوشیده بماند؟
آن زن با خود فکر کرد، او سال‌ها قبل به حبشه هجرت کرده بود و در آنجا دیده بود که اهل حبشه مردگان خود را در تابوت قرار می‌دهند.

آن زن به فاطمه علیها السلام این نکته را گفت و به او گفت که من برای تو تابوتی آماده می‌کنم. فاطمه علیها السلام این پیشنهاد را خیلی پسندید و از آن زن خواست تا برای او تابوتی بسازد، آن روز فاطمه علیها السلام در حق آن زن دعا کرد.^{۸۷}
این تمام ماجرا بود.

ای کسی که می‌گویی آن وصیت فاطمه علیها السلام برای این بود که مردان، پیکر او را نبینند، با تو هستم! تو این مطلب را از کجا نقل می‌کنی؟ دلیل این سخن تو چیست؟

من که تمام ماجرا را برای تو گفتم، فاطمه علیها السلام برای این که اندامش از دید مردان پنهان بماند، دستور ساختن تابوت داد، تو چرا حقیقت را تحریف می‌کنی؟

آری! راز ساختن تابوت، همان مطلبی بود که تو گفتی، اما راز دفن شبانه چیز دیگری بود.

بیا با هم به چند نفر از دانشمندان اهل سنت مراجعه کنیم و سخن آنها را بخوانیم تا به راز این دفن شبانه پی ببریم:

۱ - دینوری می نویسد: «فاطمه وصیت کرد که شبانه دفن شود، برای این که او می خواست ابوبکر در دفن وی حاضر نشود».^{۸۸}

۲ - صنعانی می نویسد: «فاطمه شبانه به خاک سپرده شد، هدف علی از این کار این بود که ابوبکر بر پیکر فاطمه نماز نخواند، زیرا بین فاطمه و ابوبکر، اتفاقاتی روی داده بود».^{۸۹}

۳ - ابن ابی الحدید می نویسد: «ناراحتی و غضب فاطمه از ابوبکر آن قدر زیاد بود که فاطمه وصیت کرد ابوبکر بر پیکر او نماز نخواند».^{۹۰}

این مطالبی را که نقل کردم، همه از کتب اهل سنت است. اکنون وقت آن رسیده است که ماجرای وصیت فاطمه علیها السلام را از کتب شیعه ذکر کنم:

* * *

روزهای آخر زندگی فاطمه علیها السلام بود، علی علیه السلام کنار بستر همسرش نشست و فاطمه علیها السلام با علی این چنین سخن می گفت:

— علی جان! تو باید در مرگ من صبر داشته باشی، یادت هست در روز آخر زندگی پدرم، او به من وعده داد که من زودتر از همه به او ملحق خواهم شد،

اکنون موقع وعده پیامبر است، علی جان! اگر در زندگی از من کوتاهی دیدی
ببخش و مرا حلال کن.^{۹۱}

– ای فاطمه! تو نهایت عشق و محبت را به من ارزانی داشتی، تو با
سختی‌های زندگی من ساختی، تو هیچ کوتاهی در حق من نکردی.
– علی جان! از تو می‌خواهم که بعد از من با فرزندانم، مهربانی بیشتری
داشته باشی.

– فاطمه جان! تو به زودی حالت خوب می‌شود و شفا می‌یابی.
– نه، من به زودی نزد پدر خود می‌روم، علی جان! من وصیت دیگری هم
دارم.^{۹۲}

– چه وصیتی؟
– بدنم را شب غسل بده، شب به خاک بسپار، تو را به خدا قسم می‌دهم
مبادا بگذاری آن‌هایی که بر من ظلم کردند بر جنازه من حاضر شوند.^{۹۳}
– چشم، فاطمه جان! من قول می‌دهم نگذارم آن‌ها بر پیکر تو نماز
بخوانند.^{۹۴}

– علی جان! من می‌خواهم قبرم مخفی باشد.^{۹۵}
– چشم، فاطمه جان!
– علی جان! از تو می‌خواهم که خودت مرا غسل دهی و کفن نمایی و در قبر
بگذاری، علی جان! بعد از آن که مرا دفن کردی، بالای قبرم بنشین و برایم

قرآن بخوان، تو که می‌دانی من سخت مشتاق تو و صدای دلنشین تو هستم!
علی‌جان! حتماً به سر قبرم بیا!^{۹۶}

انتخاب اسم فقط با هماهنگی حکومت

آقای سنی! دوستان تو می‌گویند اگر میان علی عَلِيٌّ و عُمَر اختلافي بوده است، چرا علی، فرزند خود را عُمَر نام نهاد؟
شما از علی چه ساخته‌اید؟ علی کسی است که فرزندان او را به نام قاتل همسرش نام‌گذاری می‌کند؟ اگر واقعاً، عُمَر قاتل فاطمه بود، آیا علی نام فرزندش را عُمَر می‌گذاشت؟
آقای سنی! گمان می‌کنم تو فکر می‌کنی که اسم عُمَر فقط مخصوص خلیفه دوم بوده است!!

آیا می‌دانی که نام «عُمَر»، از نام‌های متعارف آن روزگار بوده است؟ آیا خبر داری که ۲۱ نفر از یاران پیامبر، نامشان «عُمَر» بوده است؟

* * *

«ابوجهل» را می‌شناسی؟ همان کسی که برای نابودی اسلام تلاش زیادی نمود، همان که سمیه و یاسر را شکنجه داد و آنان را شهید کرد. همان که بارها

و بارها پیامبر را اذیت و آزار نمود.

حتماً می‌دانی نام اصلی «ابوجهل»، «عمرو» بود. اکنون وقتی من تاریخ را می‌خوانم می‌بینم که امام سجاد علیه السلام نام یکی از فرزندان خود را «عمرو» نهاده است!^{۹۷}

آیا من می‌توانم بگویم: امام سجاد علیه السلام به خاطر علاقه‌ای که به ابوجهل داشت، نام اصلی ابوجهل را برای فرزند خود انتخاب کرد؟
هرگز!

نام «عمرو» یکی از نام‌های متعارف آن زمان بود، برای همین امام سجاد علیه السلام این نام را برای فرزند خود انتخاب نمود، همان‌گونه که «عمر» نام متعارف آن روزگار بود.

بگذار مطلب دیگری برای تو بگویم:

هر مسلمان آزاده‌ای از یزید، قاتل حسین علیه السلام نفرت دارد، یزید که جنایات زیادی انجام داد و فرزند پیامبر را مظلومانه به شهادت رساند.

وقتی تاریخ را می‌خوانی می‌بینی که نام حدود ۱۰ نفر از یاران امام سجاد و امام باقر علیه السلام یزید بوده است!

آیا می‌خواهی نام بعضی از آنها را برای تو بگویم: یزیدبن عبدالملک، یزیدبن صانع، یزیدکناسی و ...

جالب است که نام یکی از یاران امام باقر علیه السلام، شمر بوده است! تو که می‌دانی این شمر بود که سر از بدن حسین علیه السلام جدا نمود.^{۹۸}

آیا می‌توان گفت که این نام‌گذاری‌ها به علّت محبوبیت یزید و شمر در میان شیعیان بوده است؟

کدام انسان عاقل این را می‌پذیرد.

علّت این نام‌گذاری‌ها چه بوده است؟ چرا نام تعدادی از یاران و نزدیکان امام باقر و امام صادق علیهما السلام یزید بوده است؟

آری! در آن روزگار نام یزید، نام متعارفی بود و هرگز این نام‌گذاری به علّت محبوبیت یزید نبوده است، نام عُمَر هم نام متعارف در فرهنگ عرب بوده است و اگر علی علیه السلام نام فرزند خود را عُمَر می‌گذارد، این کار، نشانه دوستی با عُمَر نیست.

* * *

درباره استاد ذّهبی برایت سخن گفتم، او از دانشمندان اهل سنت است و در زمینه علوم مختلف بیش از صد کتاب نوشته است، اکنون من در حضور او هستم، می‌خواهم از او سؤال بنمایم:

— استاد ذّهبی! آیا شما می‌دانید چرا علی علیه السلام نام یکی فرزندان خود را عُمَر

نهاد؟

— چه کسی می‌گوید علی نام فرزند خود را عُمَر نهاد؟

— یعنی نام هیچ‌کدام از فرزندان علی، عُمَر نبوده است؟

— من کی این حرف را زدم؟

راستش را بخواهید من کمی گیج می‌شوم، استاد می‌گوید علی علیه السلام نام فرزند

خود را عُمَر نگذاشته است، و از طرف دیگر می‌گوید عُمَر بن علی در کربلا شهید شده است؟

وقتی استاد ذَهَبی متوجّه تعجّب من می‌شود، چنین می‌گوید:

— آخر وقتی شما تاریخ را با دَقّت نمی‌خوانید، به این مشکلات برخورد

می‌کنید، من نمی‌دانم چرا این قدر شما به تاریخ بی‌توجه شده‌اید؟

— حق با شماست، استاد!

— گوش کن! در زمان خلافت عُمَر، خداوند به علی فرزند پسرِ داد، وقتی

عُمَر از ماجرا باخبر شد، تصمیم گرفت تا خودش نامی برای آن فرزند انتخاب

کند، اینجا بود که عُمَر نام خودش را بر روی آن پسر گذاشت.

— عجب! یعنی خود عُمَر این نام برای او انتخاب کرد؟

— بله!

از استاد تشکر می‌کنم که مرا از این ماجرا مطلع کرد، با او خداحافظی

می‌کنم.

با تو هستم! ای کسی که می‌گفتی چرا علی، نام عُمَر را بر روی پسر خود

گذاشته است! کجایی؟ آیا سخن استاد ذَهَبی را شنیدی؟ این عُمَر بود که این

نام را بر روی فرزند علی عليه السلام گذاشت.^{۹۹}

تو چرا بدون این که تاریخ را بخوانی، سخن می‌گویی؟

البته تو می‌توانی کتاب استاد بلاذُری را هم بخوانی، او هم از اهل سنت

است. او در کتاب خود می‌نویسند: «عُمَر، نام فرزند علی را همانم خود قرار

داد». ۱۰۰

معلوم است این کار، نشانه صمیمیت نیست، اگر چه علی علیه السلام (به ظاهر) با عمر مخالفت نکرد، ولی مخالفت نکردن او، هرگز نشانه رضایت نبود. عمر این همه در حق فاطمه علیها السلام ستم کرد، او بود که فاطمه علیها السلام را زیر ضرب تازیانه‌ها قرار داد...

عمر از «زور، تهدید و ستم» استفاده کرد، او یک هدف سیاسی داشت و برای همین، نام خودش را بر روی فرزندی از فرزندان علی علیه السلام نهاد. علی علیه السلام به خاطر دفع ضرر بدتر، صلاح دید تا سکوت کند، کسی که با تاریخ به خوبی آشناست می‌داند که سکوت علی علیه السلام در این ماجرا، هرگز نشانه صمیمیت با عمر نیست.

* * *

تو می‌گویی: نام یکی از فرزندان علی، ابوبکر است، چرا علی این نام را برای فرزند خود انتخاب نمود؟ این پسر علی در کربلا شهید شد، این نام در فهرست شهدای کربلا آمده است: «ابوبکر بن علی».

وقتی این سؤال تو را می‌شنوم، تعجب می‌کنم، تعجب من این است که تو این قدر با فرهنگ عرب بیگانه هستی!

ابوبکر، «نام» نیست، بلکه «کنیه» است!

«نام» و «کنیه» با هم فرق دارند. «نام»، اسم اصلی شخص است که موقع ولادت بر فرد می‌گذارند، اما «کنیه»، چیزی شبیه لقب است، کنیه را معمولاً

خود فرد انتخاب می‌کند.

یک مثال بزنم: نام پیامبر ما، محمد ﷺ است، پیامبر هنوز به پیامبری مبعوث نشده بود که خدا به او پسری داد، پیامبر نام او را قاسم نهاد (البته این پسر بعد از چند سال از دنیا رفت). پیامبر، بعد از تولد قاسم، برای خودش کنیه «ابوالقاسم» را انتخاب نمود، «ابوالقاسم» یعنی پدر قاسم! تو می‌گویی که علی نام پسرش را ابوبکر گذاشت، عزیزم! اصلاً «ابوبکر» نام نیست، کنیه است، یعنی «پدربکر».

آری! ابوبکر، کنیه است، نام اصلی خلیفه اول، «عتیق» بوده است، کنیه او «ابوبکر» بوده است!

خدا به علی ﷺ پسری داد، علی ﷺ اسم او را «عبدالله» گذاشت، این پسر بعدها برای خود، کنیه «ابوبکر» را انتخاب کرد.

آقای سنی! من دوست دارم قدری بیشتر مطالعه کنی، ابوالفرج اصفهانی که از دانشمندان اهل سنت است، چنین می‌نویسد: «عبدالله بن علی در کربلا کشته شد». ۱۰۱

او نام این شهید کربلا را می‌برد، آری! کنیه او، ابوبکر بود، اما این کنیه را علی ﷺ انتخاب نکرد. ۱۰۲

* * *

تو به سخن خویش ادامه می‌دهی و می‌گویی: نام یکی از پسران علی، عثمان است، چرا علی این نام را برای فرزند خود انتخاب نمود؟

تو فکر می‌کنی که در آن روزگار، فقط خلیفه سوم، اسمش، عثمان بوده است؟

آقای سنی! من دوست دارم که تو بیشتر اهل مطالعه باشی. اسم خلیفه سوم، عثمان بن عفان است. (یعنی عثمان پسر عفان).
ما یک عثمان دیگری هم داریم، اسم او عثمان بن مظعون است، (یعنی عثمان پسر مظعون).

تو چقدر این عثمان بن مظعون را می‌شناسی؟

او یکی از یاران باوفای پیامبر بود و برای اسلام زحمت زیادی کشید، در ماجرای جنگ خندق، او یکی از سربازان سپاه اسلام بود، دشمنان اسلام در آن جنگ، تیری به او زدند. او مجروح شد و بعد از مدتی به شهادت رسید.

آیا شنیده‌ای که علی علیه السلام به او علاقه زیادی داشت؟

چند سال بعد از شهادت عثمان بن مظعون، خدا به علی علیه السلام پسری داد، علی علیه السلام نام او را عثمان نهاد و فرمود: «من نام این فرزندم به یاد برادرم عثمان بن مظعون، عثمان می‌نامم». ۱۰۳

این سخن علی علیه السلام را به خاطر بسپار و هرگز آن را فراموش نکن! علی علیه السلام آن قدر به عثمان بن مظعون علاقه داشت که او را برادر خود معرفی می‌کند.

* * *

آیا می‌دانی که ۲۶ نفر از یاران پیامبر، نام آن‌ها عثمان بوده است؟ ۲۱ نفر از اصحاب پیامبر، نامشان «عمر» بوده است و سه نفر از یاران پیامبر هم کنیه

آنها «ابوبکر» بوده است؟ ۱۰۴

امروز در خانه خود را می‌بندم

آقای سُئی! دوستان تو سؤال دیگری هم پرسیده‌اند، آن‌ها می‌گویند در ماجرای هجوم به خانه علی علیه السلام، چرا فاطمه علیها السلام برای باز کردن در خانه رفت؟ این سخن آنان است:

شما شیعیان می‌گویید آن روزی که به خانه فاطمه هجوم بردند، علی داخل خانه بود، چگونه می‌توان باور کرد علی در خانه باشد و فاطمه برای باز کردن در خانه برود و آن حوادث روی دهد؟ چرا خودِ علی، برای باز کردن در خانه اقدام نکرد؟ مگر علی غیرتمند نبود؟ چرا او فاطمه را برای باز کردن در خانه فرستاد؟

قبل از جواب به این سؤال، باید به نکته مهمی اشاره کنم:

امروزه در زندگی شهری، معمولاً در خانه‌ها بسته است، وقتی مهمانی به در خانه ما می‌آید، زنگ می‌زند و ما در را به روی او باز می‌کنیم. اگر به روستایی رفته باشی، می‌بینی که در روستا، در خانه‌ها معمولاً در

طول روز باز است، وقتی مهمان می‌آید، ابتدا آن مهمان از صاحب‌خانه اجازه می‌گیرد و سپس وارد خانه می‌شود.

در آن روزگار، مردم مدینه هم در طول روز، در خانه‌های خود را باز می‌گذاشتند و شب‌ها آن را می‌بستند. در خانه‌ها پرده‌ای هم داشت تا مانع دید نامحرم باشد.

اکنون با هم به روز حادثه می‌رویم، روزی که عُمَر و ابوبکر با گروهی از هواداران خود به‌سوی خانه علی علیه السلام حرکت کردند. تعداد آنان زیاد بود و طبیعی بود که سر و صدایی هم راه انداخته بودند.

در آن لحظه، فاطمه علیها السلام نزدیک در خانه بود، او متوجه شد که چه خبر است، آنان می‌آمدند تا علی علیه السلام را به زور برای بیعت به مسجد ببرند، اینجا بود که فاطمه علیها السلام سریع در خانه را بست.

نکته مهم این است که فاطمه علیها السلام در خانه را باز نکرد، بلکه در خانه را بست! وقتی او از آمدن مهاجمان باخبر شد، در خانه را محکم بست.

آقای سنی! چرا دوستان می‌خواهند تاریخ را تحریف کنند؟ فاطمه علیها السلام در خانه را بست، آنان می‌گویند که فاطمه علیها السلام در خانه را باز کرد. این چه دروغی است که آنان می‌گویند!

این جنایت در روز اتفاق افتاده است، آن ساعت، در خانه فاطمه علیها السلام (مثل همه خانه‌های مدینه) باز بود.

فاطمه علیها السلام نزدیک درِ خانه بود، وقتی او از هیاهوی دشمنان آگاه شد، سریع در خانه را بست. فاطمه می‌دانست اگر بخواهد برود به علی خبر بدهد و او برای بستن در بیاید، در همین فاصله، دشمن به داخل خانه می‌آید، فاطمه علیها السلام در خانه را بست تا آنان نتوانند وارد خانه شوند. وقتی یک زن، در خانه خود را محکم ببندد، آیا این با غیرتمندی شوهر منافات دارد؟

بگذار تا ماجرا را از زبان دو دانشمند بزرگ شیعه بشنویم. شیخ عیاشی (در قرن چهارم) و شیخ مفید (در قرن پنجم) چنین نوشته‌اند:

عُمَرُ به هواداران خود گفت: «برخیزید تا نزد علی برویم»، همه از جا برخاستند و به سوی خانه علی علیه السلام حرکت کردند. وقتی آن‌ها به خانه فاطمه علیها السلام رسیدند، فاطمه علیها السلام آن‌ها را دید، برای همین درِ خانه را به روی آنان بست. در این هنگام، عُمَرُ با لگد به در کوفت و درِ خانه را شکست، وقتی عُمَرُ در خانه را شکست، همه به سوی خانه هجوم آوردند... ۱۰۵

وقتی فاطمه دید که آنان بی‌شرمی را به نهایت رسانده‌اند، فریاد برآورد: «بابا! یا رسول الله! بین که چه ظلم‌هایی در حق ما روا می‌دارند!». ۱۰۶
چرا فاطمه این چنین سخن گفت؟ فاطمه می‌خواست به این مردم یادآوری کند که ای مردم! اینجا خانه من است، من فاطمه هستم، همان فاطمه‌ای که

پاره‌تن پیامبر است. هنوز مدّت زیادی از وفات پدرم گذشته است، چرا با تنها یادگارش چنین می‌کنید؟ مگر از او یادگاری به غیر از من مانده است؟ صدای فاطمه علیها السلام، آن قدر مظلومانه بود که خیلی‌ها را به گریه انداخت، خیلی از مردمی که همراه عُمَر آمده بودند به خانه‌های خود بازگشتند.^{۱۰۷} عُمَر آمده بود تا اگر علی علیه السلام همراه او به مسجد نیاید، او را به قتل برساند، او به قصد کشتن علی علیه السلام وارد خانه شد، فاطمه علیها السلام چگونه می‌توانست در مقابل این همه ظلم آنان سکوت کند؟

در کتاب‌های دیگر آمده است که عُمَر ابتدا در خانه را آتش زد، وقتی که در خانه نیم‌سوخته شد، به در لگد محکمی زد و...^{۱۰۸} آقای سُنّی! این سخن دوستان تو خیلی عجیب است! آنان می‌گویند مگر علی علیه السلام غیرتمند نبود؟ چرا خودش در خانه را باز نکرد؟ چرا فاطمه علیها السلام را برای باز کردن در خانه فرستاد؟

من واقعاً تعجب می‌کنم، آیا بهتر نیست آنان قدری فکر کنند؟ به‌راستی چرا عده‌ای از مردم مدینه به خانه فاطمه علیها السلام هجوم بردند و بدون اجازه وارد آن خانه شدند؟ آیا این کار با غیرت سازگار بود؟^{۱۰۹}

علی علیه السلام آن روز سکوت کرد و در مقابل آن ظلم‌ها صبر کرد تا اسلام عزیز باقی بماند. آن روز فاطمه علیها السلام برای دفاع از امام خود قیام کرد، او به یاری حق و حقیقت آمد، با مردم سخن گفت، حق را برای آنان روشن ساخت.

آیا دوست داری حدیث شناس شوی؟

تا اینجا به سؤالاتی که در موضوع شهادت فاطمه علیها السلام از طرف بعضی از اهل سنت مطرح شده بود، پاسخ دادم. اکنون می‌خواهم خاطره‌ای را نقل کنم. روزی یکی از دانشجویان از من سؤال کرد:

– ما شیعیان می‌گوییم حضرت فاطمه علیها السلام شهید شده است، به‌راستی چه دلیلی برای این مطلب وجود دارد؟
– دانشمندان شیعه در کتاب‌های خود درباره این موضوع مطالب زیادی نوشته‌اند.

– از کجا معلوم که این سخن آنان درست باشد؟ من شنیده‌ام که خیلی از این حرف‌ها در زمان حکومت صفویه درست شده است، قبل از حکومت صفویه، اصلاً چنین چیزی مطرح نبوده است.

– من حدیثی از امام کاظم علیه السلام شنیده‌ام که او از حضرت فاطمه علیها السلام به عنوان «شهیده» یاد می‌کند. حتماً می‌دانی شهیده به خانمی می‌گویند که به

شهادت رسیده باشد. آیا سخن امام کاظم علیه السلام را قبول نداری؟
 - اگر ثابت شود این سخن از امام کاظم علیه السلام است، حرفی ندارم، اما از کجا معلوم که این سخن واقعاً از امام کاظم علیه السلام است؟

* * *

شیخ کلینی را چقدر می‌شناسی؟ آیا می‌دانی او بیست سال زحمت کشید و کتاب «کافی» را تألیف کرد؟ آیا می‌دانی بهترین کتاب شیعه، همین کتاب است؟ شیخ کلینی در کتاب کافی جلد اول، صفحه ۴۵۸ حدیثی را از امام کاظم علیه السلام نقل می‌کند که آن حضرت فرمود: «فاطمه علیها السلام، صدیقه شهیده است.»^{۱۱۰}
 شیخ کلینی سال ۲۵۸ هجری در روستای «کلین» در اطراف شهرری به دنیا آمد و در جوانی به قم سفر نمود و سپس به بغداد مهاجرت نمود. همه دانشمندان شیعه به سخنان او اعتماد می‌کنند.^{۱۱۱}
 این حدیثی که کلینی در کتاب خود آورده است، به سال‌ها قبل از حکومت صفویه برمی‌گردد، آغاز حکومت صفویه سال ۹۰۷ هجری قمری است، شیخ کلینی ۶۴۹ سال پیش از این تاریخ، از دنیا رفته بود!

* * *

من اکنون دارم کتاب کافی را می‌خوانم. نمی‌دانم چقدر از علم رجال اطلاع داری؟

برای تشخیص حدیث معتبر از حدیث دروغ، از علم رجال استفاده می‌کنیم. کلمه «رجال» در اینجا به معنای «افراد» می‌باشد، در این علم به بررسی

افرادی که حدیث نقل کرده‌اند، می‌پردازیم.

وقتی که شیخ کلینی یک حدیث را از امام کاظم علیه السلام نقل می‌کند، بین شیخ کلینی و آن حضرت، بیش از صد سال فاصله است. شیخ کلینی این حدیث را با این سه واسطه از امام کاظم علیه السلام نقل می‌کند:

۱ - استاد عطار قمی

۲ - استاد عمر کی نیشابوری

۳ - علی بن جعفر عریضی

با علم رجال می‌توانیم بفهمیم که این سه نفری که بین شیخ کلینی و امام کاظم علیه السلام واسطه هستند، چگونه انسان‌هایی بوده‌اند؟ آیا آن‌ها راستگو بودند یا دروغگو؟

اگر با استفاده از علم رجال به راستگو بودن همه کسانی را که یک حدیث را نقل کرده‌اند اطمینان پیدا کردیم، می‌توانیم بگوییم که این حدیث صحیح است.

اکنون درباره این سه نفری که بین شیخ کلینی و امام کاظم علیه السلام واسطه حدیث هستند، سخن می‌گوییم:

* واسطه اول

استاد عطار قمی: او در زمان خود، یکی از بزرگ‌ترین استادان حدیث در

شهر قم بود.

سخنان او همواره قابل اعتماد همه بود. او احادیث زیادی را نقل کرده است. ۱۱۲.

* واسطهٔ دوم

استاد عمّركی نیشابوری: او نیز یکی از استادان بزرگ حدیث بود و سخنانش برای همه قابل اعتماد بود. ۱۱۳.

* واسطهٔ سوم

علی بن جعفر عریضی: او برادر امام کاظم علیه السلام است. عریض، نام منطقه‌ای در اطراف شهر مدینه است، او مدّت زیادی در آن منطقه سکونت داشت، برای همین به نام «عریضی» مشهور شد. ۱۱۴. او سخنانی که از برادرش، امام کاظم علیه السلام می شنید را در کتابی جمع‌آوری کرد. او مورد اعتماد علمای شیعه می‌باشد. اکنون همهٔ کسانی که حدیث بالا را نقل کرده‌اند به خوبی می‌شناسی، آنان از بزرگان شیعه و مورد اعتماد بوده‌اند. آن‌ها ستارگان آسمان مکتب تشیّع هستند و دانشمندان شیعه به سخنان آنان اعتماد دارند. تو دیگر می‌توانی این حدیث را به عنوان یک حدیث صحیح معرفی کنی، حدیثی که امام کاظم علیه السلام می‌فرماید: «فاطمه علیها السلام، صدیقه و شهیده است».

می‌دانم دوست داری بدانی که معنای «صدیقه» چیست؟ صدیقه به خانمی می‌گویند که به خدا و پیامبر، ایمان زیادی داشته باشد و کردارش، گفتارش را تصدیق کند.

فاطمه هم صدیقه است و هم شهیده!

او مظلومانه به شهات رسید، به راستی چرا بعد از وفات پیامبر این همه ظلم در حق فاطمه روا داشتند؟ مگر جرم و گناه او چه بود؟

به دنبال دوستان خود هستی

سلام ای فاطمه! سلام ای دختر پیامبر! سلام ای که خدا بر تو سلام می‌فرستد! تو از نور خدا خلق شده‌ای، فرشتگان، همه خادم تو هستند، خدا تو و دوستانت را از آتش رهایی بخشیده است.

این سخن پیامبر درباره توست: «فاطمه از من است و من از فاطمه‌ام... فاطمه پاره‌تن من است».^{۱۱۵}

در مقابل تو، تمام قد می‌ایستاد، دست تو را می‌بوسید. او به تو چنین می‌گفت: «پدر به فدای تو باد!».^{۱۱۶}

شنیده‌ام که هرگاه او دلش برای بهشت تنگ می‌شد، تو را می‌بوسید.

به‌راستی چه رازی در میان بود؟

جواب این سؤال را شب معراج می‌توان یافت! شبی که پدر تو، مهمان خدا بود...

من می‌خواهم از آن شب باشکوه سخن بگویم:

* * *

آن شب محمد ﷺ از آسمان‌ها عبور کرد و به بهشت رسید، او در فردوس، مهمان لطف خدا بود. بوی خوشی به مشامش رسید، بویی که تمام بهشت را فراگرفته بود. او رو به جبرئیل کرد و گفت: این عطر خوش چیست؟ جبرئیل گفت: این بوی سیب است، ۳۰۰ هزار سال پیش، خدای متعال، سیبی با دست خود آفرید. ای محمد! سیصد هزار سال است که این سؤال ما بی جواب مانده است، ما دوست داریم بدانیم خدا این سیب را برای چه آفریده است؟

سخن جبرئیل به پایان رسید، دسته‌ای از فرشتگان نزد پیامبر آمدند، آنان همراه خود همان سیب را آورده بودند. صدایی به گوش رسید: «ای محمد! خدا به تو سلام می‌رساند و این سیب را برای تو فرستاده است».^{۱۱۷} آری! خدا سیصد هزار سال قبل، هدیه‌ای برای امشب آماده کرده بود. به‌راستی هدف خدا از آفرینش آن سیبِ خوشبو چه بود؟ پیامبر آن سیب را خورد و بعد از مدتی، خدا تو را به او عنایت کرد، خلقت تو از آن سیب بهشتی بود! عایشه (همسر پیامبر) بارها دید که پدر تو را می‌بوسد، او زبان اعتراض گشود و گفت:

— ای پیامبر! فاطمه دیگر بزرگ شده است، چرا او را این قدر می‌بوسی؟
— فاطمه از آن میوه بهشتی خلق شده است، من هرگاه دلم برای بهشت

تنگ می‌شود فاطمه‌ام را می‌بویم و می‌بوسیم. ۱۱۸

* * *

خدا به تو مقامی بس بزرگ داد، هرگاه پیش پیامبر می‌رفتی، او تمام‌قد در مقابل تو می‌ایستاد. ۱۱۹

تو سرور همه زنان می‌باشی، تو گل سرسبد گیتی هستی!
عده‌ای تلاش می‌کنند تا نام و یاد تو فراموش شود، اما خدا در روز قیامت،
مقام تو را بر همه معلوم خواهد کرد، روزی که تو در صحرائی محشر حاضر
شوی، چه شکوه و عظمتی خواهی داشت!
هزاران فرشته به استقبال تو می‌آیند و تو به‌سوی بهشت حرکت
می‌کنی. ۱۲۰

و در آن هنگام، نگاه تو به گوشه‌ای خیره می‌ماند، فرشتگان عده‌ای را
به‌سوی جهنم می‌برند، آن‌ها کسانی هستند که در دنیا گناه انجام داده‌اند.
تو به آنان نگاه می‌کنی و عده‌ای از دوستان خود را در میان آنان می‌یابی، با
خدای خویش سخن می‌گویی: خدایا! تو مرا فاطمه نام نهادی، و عهد کردی که
دوستانم را از آتش جهنم آزاد گردانی! خدایا! تو هرگز عهد و پیمان خود را
فراموش نمی‌کنی، از تو می‌خواهم امروز شفاعت مرا در حق دوستانم قبول
کنی.

سخن تو به پایان می‌رسد، صدایی به گوش می‌رسد، این خداست که با تو
سخن می‌گوید: ای فاطمه! حق با توست. من تو را فاطمه نام نهادم و عهد

کرده‌ام که به خاطر تو دوستانت را از آتش جهنم آزاد گردانم. من بر سر عهد خود هستم! ای فاطمه! امروز همه دوستانت را از آتش عذاب خود آزاد می‌کنم تا مقام و جایگاه تو برای همه آشکار شود، امروز روز توست! هر کس را که می‌خواهی شفاعت کن و با خود به سوی بهشت ببر! ۱۲۱

و تو دوستان خود را شفاعت می‌کنی و آنان همراه با تو وارد بهشت می‌شوند.

فاطمه جان! تو که می‌دانی من تو را دوست دارم... اکنون می‌خواهم قصه مظلومیت تو را از کتاب‌های شیعه بنویسم، من می‌خواهم برای غربت تو اشک بریزم، این اشک بر تو سرمایه زندگی من است...

* * *

من در جستجوی تو هستم، به شهر مدینه می‌آیم، صدای هیاهویی به گوشم می‌رسد، چه خبر شده است؟ از مسجد پیامبر به کوچه می‌روم، وارد کوچه می‌شوم، به خانه‌ای می‌رسم، می‌بینم که گروه زیادی در آنجا جمع شده‌اند، هیزم‌ها را کنار در آن خانه قرار می‌دهند.

صدایی به گوش می‌رسد، یک نفر به این سو می‌آید، شعله آتشی در دست گرفته است، او می‌آید و فریاد می‌زند: «این خانه و اهل آن را در آتش بسوزانید».

او می‌آید و هیزم‌ها را آتش می‌زند، آتش زبانه می‌کشد.

چرا او می‌خواهد اهل این خانه را بسوزاند؟ مگر اهل این خانه چه کاری کرده‌اند که سزایش سوختن است؟
صدای گریه بچه‌ها از این خانه به گوش می‌رسد، چرا همه فقط نگاه می‌کنند؟ چرا هیچ‌کس اعتراضی نمی‌کند؟
در این میان یکی جلو می‌آید، به آن مردی که هیزم‌ها را آتش زد می‌گوید:
— ای عُمَر! در این خانه، فاطمه، حسن و حسین هستند.
— باشد، هر که می‌خواهد باشد، من این خانه را آتش می‌زنم. ۱۲۲
خدای من! چه می‌شنوم؟ ای مادر مظلومم! خانه تو را می‌خواهند آتش بزنند؟

* * *

عُمَر امروز قاضی بزرگ حکومت است. او فتوا داده که برای حفظ اسلام، سوزاندن این خانه واجب است! ۱۲۳
چقدر این مردم بی‌وفایند، آنان روز عید غدیر با علی عَلِيٌّ بیعت کردند، هنوز طنین صدای پیامبر در گوش این مردم است: «هر کس من مولای اویم، علی مولای اوست». ۱۲۴
به‌راستی چقدر زود این مردم عهد و پیمان خود را شکستند و برای آتش زدن خانه تو هیزم آورده‌اند! هنوز مدّت زیادی از وفات پیامبر نگذشته است، این مردم این قدر عوض شده‌اند!

آن‌ها بارها و بارها دیدند که پیامبر کنار در این خانه می‌ایستاد و به تو و فرزندان سلام می‌داد.

هنوز طنین صدای پیامبر به گوش می‌رسد که فرمود: «خانهٔ دخترم فاطمه، خانهٔ من است! هر کس حریم خانهٔ او را نگه ندارد، حریم خدا را نگه نداشته است.» ۱۲۵

* * *

مادر! چرا مردم این قدر بی‌شرم شده‌اند؟ چرا چنین جنایت می‌کنند؟
آتش زبانه می‌کشد، تو پشت در ایستاده‌ای. تو برای یاری حق و حقیقت
قیام کرده‌ای.

در خانه نیم‌سوخته می‌شود، عُمَر جلو می‌آید، او می‌داند که تو پشت در
ایستاده‌ای.

وای بر من! او لگد محکمی به در می‌زند. تو بین در و دیوار قرار می‌گیری،
صدای ناله‌ات بلند می‌شود. عُمَر در را فشار می‌دهد، صدای نالهٔ تو بلندتر
می‌شود. میخ در که از آتش داغ شده است در سینهٔ تو فرو می‌رود. ۱۲۶
تو با صورت به روی زمین می‌افتی، سریع از جا برمی‌خیزی، صورت تو
خاک‌آلود شده است، رو به حرم پیامبر می‌کنی، صدای تو در شهر طنین
می‌اندازد، پدر را صدا می‌زنی: «بابا! یا رسول الله! ببین با دختری چه
می‌کنند.» ۱۲۷

علی علیه السلام صدای تو را می شنود، اینجا دیگر جای صبر نیست، او به سوی
عُمَر می رود، گریبان او را می گیرد، عُمَر می خواهد فرار کند، علی علیه السلام او را
محکم به زمین می زند، مشتی به بینی و گردن او می کوبد.

هیچ کس جرأت ندارد برای نجات عُمَر جلو بیاید، همه ترسیده اند، بعضی ها
فکر می کنند که علی علیه السلام دیگر عُمَر را رها نخواهد کرد و خون او را خواهد
ریخت.

لحظاتی می گذرد، علی علیه السلام عُمَر را رها می کند و می گوید: «ای عُمَر! پیامبر
از من پیمان گرفت که در مثل چنین روزی، صبر کنم. اگر وصیت پیامبر نبود،
هرگز تو را رها نمی کردم.»^{۱۲۸}

* * *

به همسرت نگاه می کنی، می بینی که می خواهند او را به مسجد ببرند، اما او
هیچ یار و یاورى ندارد!

تو از جا برمی خیزی و در چارچوبه در خانه می ایستی، با دستان خود راه را
می بندی تا آن ها نتوانند علی علیه السلام را به مسجد ببرند.^{۱۲۹}

عُمَر به قنُذ اشاره ای می کند، با اشاره او، قنُذ با غلاف شمشیر به تو حمله
می کند، خود عُمَر هم با تازیانه می زند. بازوی تو از تازیانه ها کبود
می شود...^{۱۳۰}

عُمَر می داند تا زمانی که تو هستی، نمی توان علی علیه السلام را برای بیعت برد،

برای همین لگد محکمی به تو می‌زند، صدای تو بلند می‌شود، تو خدمتکار خود را صدا می‌زنی: «ای فِضَه مرا در یاب! به خدا محسن مرا کشتند». ۱۳۱

تو بی‌هوش می‌شوی، آنان اکنون می‌توانند علی علیه السلام را به مسجد ببرند...

ای مادر پهلوی شکسته!

برخیز! برخیز که علی علیه السلام را بردند!

مولای تو تنه‌است، برخیز و او را یاری کن!

چشمان خود را باز کن! این صدای گریه فرزندان توست که به گوش

می‌رسد،

آیا صدای آنان را می‌شنوی؟ فرشتگان از دیدن اشک چشمان حسن و

حسین تو به گریه افتاده‌اند. ۱۳۲

پیکر تو کبود و پهلوی تو شکسته است، اما باید برخیزی!

عُمَر دستور داده تا شمشیر بالای سر علی علیه السلام بگیرند...

او در مسجد فریاد می‌زند: «ای ابوبکر! آیا دستور می‌دهی تا من گردن

علی علیه السلام را بزنم؟». ۱۳۳

مادر! مادر مظلومم! برخیز! علی در انتظار توست!

برخیز!

اگر علی علیه السلام بیعت نکند، آن‌ها علی را به شهادت خواهند رسانید...

* * *

چشمان خود را باز می‌کنی، سراغ علی علیه السلام را می‌گیری، متوجه می‌شوی که علی علیه السلام را به مسجد برده‌اند.

تو از جای خود برمی‌خیزی و به سوی مسجد می‌روی!

پهلوی تو را شکسته‌اند تا دیگر نتوانی علی علیه السلام را یاری کنی، ولی تو به یاری امام خود می‌روی! به مسجد که می‌رسی، کنار قبر پیامبر می‌روی و فریاد برمی‌آوری: «پسر عمویم، علی را رها کنید! به خدا قسم، اگر او را رها نکنید، نفرین خواهم کرد».

عُمر و هواداران او تعجب می‌کنند، آن‌ها باور نمی‌کنند که تو به اینجا آمده باشی، بار دیگر صدای تو بلند می‌شود: «به خدا قسم، اگر علی را رها نکنید، شما را نفرین می‌کنم».

لرزه بر ستون‌های مسجد می‌افتد، زلزله‌ای سهمگین در راه است، گرد و غبار بلند می‌شود، نفرین فاطمه اثر کرده است، همه نگران می‌شوند، خلیفه و هواداران او می‌فهمند که تو دیگر صبر نخواهی کرد، اگر آنان علی علیه السلام را رها نکنند، با نفرین تو زمین و زمان در هم پیچیده خواهد شد!

ترس تمام وجود آنان را فرا می‌گیرد، چشم‌های آنان به ستون‌های مسجد خیره می‌ماند که چگونه به لرزه در آمده‌اند! آری، عذاب در راه است!

آن‌ها علی را رها می‌کنند، شمشیر از سر او برمی‌دارند، ریسمان را هم از گردنش باز می‌کنند. آری! تا زمانی که تو هستی، آن‌ها هرگز نمی‌توانند از

علی علیه السلام بیعت بگیرند. ۱۳۴

اکنون علی علیه السلام به سوی تو می آید و تو نگاهی به او می کنی، دست های خود را به سوی آسمان می گیری و خدا را شکر می کنی.
لبخندی به روی علی علیه السلام می زنی، همه هستی تو، علی علیه السلام است، تا تو زنده هستی، چه کسی می تواند هستی تو را از تو بگیرد؟

* * *

اکنون دیگر وقت آن است که فرزندان خود را در آغوش بگیري، نگاه کن، آن ها چه حالی دارند! آن ها را در آغوش بگیر و با آنان سخن بگو: مادر به فدای شما! چرا این قدر رنگ شما پریده است؟ چرا گریه کرده اید؟
لحظاتی می گذرد، دیگر می خواهی با قبر پدر تنها باشی، از علی علیه السلام می خواهی که فرزندان را به خانه ببرد.
تو می خواهی با پدر سخن بگویی، تو نمی خواهی علی علیه السلام اشک چشم تو را ببیند.

دلت سخت گرفته است، جای تازیانها درد می کند، پهلویت شکسته است، تو می خواهی راز دل خویش را با پدر بگویی، صبر می کنی تا علی علیه السلام، فرزندان را به خانه ببرد.

تو با پدر تنها شده ای، آهی می کشی و می گویی:

یا رسول الله! برخیز و حال دختر خود را تماشا کن!

بابا! تا تو زنده بودی، فاطمه تو عزیز بود، پیش همه احترام داشت، یادت هست چقدر مرا دوست داشتی، همیشه و هر وقت که من نزد تو می‌آمدم، تمام قد جلو پای من می‌ایستادی، مرا می‌بوسیدی و می‌گفتی: «فاطمه پاره‌تن من است».

بابا! ببین با من چه کردند، ببین میخ در به سینه‌ام نشانده‌اند، ببین چقدر به من تازیانه زده‌اند! بابا! تو هر روز صبح در خانه من ایستادی و بر ما سلام می‌دادی، اما آنان همان خانه را آتش زدند.

بابا! یادت هست صورت مرا می‌بوسیدی!

نگاه کن!

جای بوسه‌های تو، کبود شده است، این جای سیلی عمَر است!

بابا! تو از کبودی بدن و پهلوی شکسته‌ام خبر داری! جای تو خالی بود،

ببینی که چگونه مرا لگد زدند و محسن مرا کشتند!

بابا! برخیز و ببین چگونه مزد و پاداش رسالت تو را دادند!

من برای دفاع از علی علیه السلام به میدان آمدم، وقتی دیدم که او تنهاست، به

یاری‌اش رفتم.

من همه این سختی‌ها و مصیبت‌ها را تحمل می‌کنم و در راه امام خود،

همه این‌ها برایم آسان است، تو که می‌دانی هیچ چیز برای من سخت‌تر از

غربت و مظلومیت علی علیه السلام نیست! تو خودت دیدی چگونه ریسمان به

گردنش انداختند!

جلوی چشم من این کار را کردند، شمشیر بالای سرش گرفتند و مانند اسیر
او را به مسجد بردند.

این کار آن‌ها، دل مرا می‌سوزاند.

تو که می‌دانی این گریه‌های من، اشک من برای غربت علی علیه السلام است.
خوشا به حال تو که رفتی و نگاه غریبانه علی علیه السلام را ندیدی!

بابای خوبم!

به من بگو چگونه به صورت علی علیه السلام نگاه کنم! می‌دانم که او از من خجالت
می‌کشد و من از خجالت او، شرمنده می‌شوم، ای کاش آنان مقابل چشم علی
مرا نمی‌زدند...

پایان.

* * *

دوستان خوبم! دوست دارم نظر شما را درباره این کتاب بدانم، نظر شما، سرمایه من است.

پیامک خود را به شماره ۴۵۶۹۳۰۰۰

یا به شماره ۰۹۱۳۲۶۱۹۴۳۳ بفرستید.

آدرس سایت نویسنده: www.Nabnak.ir

پي نوشتها

- ۱ . هذان سيدا كهول أهل الجنة من الأولين والآخرين، إلا النبيين والمرسلين عليهم السلام، ولا تخبرهما يا علي: الإمامة والسياسة ج ۱ ص ۹.
- ۲ . يدخل أهل الجنة الجنة جرّداً مرداً مكحلين أبناء ثلاثين أو ثلاث وثلاثين: مسند أحمد ج ۵ ص ۲۴۳، سنن الترمذي ج ۴ ص ۸۸ المعجم الكبير ج ۲ ص ۶۴، كنز العمال ج ۱۴ ص ۴۷۷، ۲۸۹، تفسير التعلبي ج ۹ ص ۲۰۹، تفسير ابن كثير ج ۴ ص ۳۱۴.
- ۳ . وإنّ أباً بكر رضي الله عنه تفقّد قوماً تخلّفوا عن بيعته عند علي كرم الله وجهه، فبعث إليهم عمر، فجاء فناداهم وهم في دار علي، فأبوا أن يخرجوا، فدعا بالحطب...: الإمامة والسياسة ج ۱ ص ۱۹.
- ۴ . «عبد الله بن مسلم بن قتيبة أبو محمد الكاتب الدينوري - وقيل: المروزي - سكن بغداد... وكان ثقةً ديناً فاضلاً وهو صاحب التصانيف المشهورة والكتب المعروفة... تاريخ بغداد ج ۱ ص ۱۰» ابن قتيبة: العلامة الكبير ذو القنون، أبو محمد عبد الله بن مسلم بن قتيبة الدينوري، وقيل: المروزي، الكاتب، صاحب التصانيف. نزل بغداد، وصنّف وجمع، وبعد صيته... سير أعلام النبلاء ج ۱۳ ص ۲۹۶: «إن قتيبة أبو محمد عبد الله بن مسلم بن قتيبة الكوفي، مولده بها، وإنما سُمّي الدينوري لأنه كان قاضي الدينور... وكان صادقاً فيما كان يرويّه...»: فهرست ابن النديم ص ۸۵ «قال النووي: لابن قتيبة مصنّفات كثيرة جداً، رأيت فهرستها ونسيت عددها، أظنّها تزيد على ستين من أنواع العلوم»: راجع مقدّمة التحقيق لكتاب الإمامة والسياسة.
- ۵ . «عن عبد الله بن سنان قال: استأذن عمر النبي ﷺ في العمرة، فأذن له وقال: يا أخي، اشركنا في صالح دعواتك ولا تنسنا»: أنساب الاشراف ج ۳ ص ۲۹۱.
- ۶ . «جاء علي وعيناه تدمعان فقال: يا رسول الله، أخيت بين أصحابك ولم تزاخ بيني وبين أحد. فسمعتُ رسول الله يقول: أنت أخي في الدنيا والآخرة» الفصول المهمة لابن الصباغ ج ۱ ص ۲۱۹: «يا علي، أنت أخي في الدنيا والآخرة»: الأمالي للمفيد ص ۱۷۴، كنز الفوائد ص ۲۸۲، الأمالي للطوسي ۱۹۴، بحار الأنوار ج ۸ ص ۱۸۵ و ج ۲۲ ص ۴۹۹، سنن الترمذي ج ۵ ص ۳۰۰، المستدرک للحاكم ج ۳ ص ۱۴، كنز العمال ج ۱۱ ص ۵۹۸.

- ٧ . «إن أبا بكر أرسل إلى عليّ بريدته على البيعة، فلم يبايع، ومعه قيس، فنلقته فاطمة عليها السلام على الباب فقالت: يا بن الخطاب! أتراك محرّقاً عليّ باي؟ قال: نعم، وذلك أقوى فيما جاء به أبو بكر! وجاء عليّ فبايع: أنساب الأشراف ج ١ ص ٥٨٦.
- ٨ . «فاطمة بضعة مني، يؤذيني ما آذاها»: مسند أحمد ج ٤ ص ٥، صحيح مسلم ج ٧ ص ١٤١، سنن الترمذي ج ٥ ص ٣٦٠، المستدرک ج ٣ ص ١٥٩، أمالي الحافظ الإصفهاني ص ٤٧، شرح نهج البلاغة ج ١٦ ص ٢٧٢، تاريخ مدينة دمشق ج ٣ ص ١٥٦، تهذيب الكمال ج ٣٥ ص ٢٥٠؛ «فاطمة بضعة مني، يربيني ما رابها، ويؤذيني ما آذاها»: المعجم الكبير ج ٢٢ ص ٤٠٤، نظم درر السطين ص ١٧٦، كنز العمال ج ١٢ ص ١٠٧، وراجع: صحيح البخاري ج ٤ ص ٢١٠، ٢١٢، ٢١٩، سنن الترمذي ج ٥ ص ٣٦٠، مجمع الزوائد ج ٤ ص ٢٥٥، فتح الباري ج ٧ ص ٦٣، مسند أبي يعلى ج ١٣ ص ١٣٤، صحيح ابن حبان ج ١٥ ص ٤٠٨، المعجم الكبير ج ٢٠ ص ٢٠، الجامع الصغير ج ٢ ص ٢٠٨، فيض القدير ج ٣ ص ٢٠، ج ٤ ص ٢١٥، ج ٦ ص ٢٤، كشف الخفاء ج ٢ ص ٨٦، الإصابة ج ٨ ص ٢٦٥، تهذيب التهذيب ج ١٢ ص ٣٩٢، تاريخ الإسلام للذهبي ج ٣ ص ٤٤، البداية والنهاية ج ٦ ص ٣٦٦، المجموع للنووي ج ٢٠ ص ٢٤٤.
- ٩ . «البلأذري: العلامة الأديب المصنّف، أبو بكر أحمد بن يحيى بن جابر البغدادي البلاءذري، كاتب، صاحب التاريخ الكبير... توفي بعد السبعين ومئتين، رحمه الله. وكان جدّه جابر كاتباً للخليفة أمير مصر»: سير أعلام النبلاء ج ١٣ ص ١٦٢؛ «أحمد بن يحيى بن داود البلاءذري، صاحب التصانيف... وكان سبب ذلك أنه شرب البلاءذري على غير معرفة، فلحقه ما لحقه، ولهذا قيل له البلاءذري... كان ينقل من الفارسي إلى العربي، قال ياقوت في معجم الأديب: ذكره الصوّاف في ندماء المتوكل، وكان جدّه جابر يخدم الخليفة أمير مصر، وكان عالماً فاضلاً نشابة متقناً... عاش إلى آخر أيام المعتمد، ولا يبعد أن يكون عاش إلى أول أيام المعتضد»: لسان الميزان ج ١ ص ٣٢٢، تذكرة الحفاظ ج ٣ ص ٨٩٢، هدية العارفين ج ١ ص ٥١؛ «أحمد بن يحيى بن جابر بن داود البلاءذري: مؤرخ، جغرافي، نشابة، له شعر، من أهل بغداد، جالس المتوكل العباسي، ومات في أيام المعتمد، وله في المأمون مدائح، وكان يجيد الفارسية، وترجم عنها كتاب عهد أورشليم، وأصيب في آخر عمره بذهول شبيه بالجنون، فشُدّ بالبيمارستان إلى أن توفي. نسبته إلى حبّ البلاءذري: الأعلام للزركلي ج ١ ص ٢٦٧.
- ١٠ . «كان النبي يصلي، فمرّ رجل من المسلمين على رجل من المنافقين، فقال له: النبي يصلي وأنت جالس؟ فقال له: امض إلى عملك إن كان لك عمل، فقال: ما أظنّ إلا سيمرّ عليك من ينكر عليك... يقولون: سبحان ذي العزة والجبروت، وأهل السماء الثالثة قيام إلى يوم القيامة، يقولون: سبحان الحي الذي لا يموت»: البيان ج ١ ص ٣٠٢.
- ١١ . سعيد بن حبير بن هشام الأسدي الوالبي الكوفي الفقيه... قتله الحجاج بن يوسف الثقفي في شعبان سنة ٩٥ وهو ابن ٤٩ سنة: راجع سير أعلام النبلاء ج ٤ ص ٣٢١، تهذيب التهذيب ج ٤ ص ١١.
- ١٢ . «ثمّ قال أبو بكر: إنّي قد رضيت لكم أحد الرجلين، عمر أو أبا عبيدة، إنّ النبي صلى الله عليه وآله جاء قوم فقالوا: ابعث معنا أمياً... أتى عمر بن الخطاب منزل عليّ وفيه طلحة والزبير ورجال من المهاجرين، فقال: والله لأحرقنّ عليكم أو لتخرجنّ إلى البيعة...»: تاريخ الطبري ج ٢ ص ٤٤٣.

١٣. «محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب، أبو جعفر الطبري... وكان قد جمع من العلوم ما لم يشاركه فيه أحد من أهل عصره، وكان حافظاً لكتاب الله، عارفاً بالقراءات، بصيراً بالمعاني، فقيهاً في أحكام القرآن، عالماً بالسنن وطرقها، صحيحها وسقيمها... لو سافر رجل إلى الصين حتى يحصل له كتاب تفسير محمد بن جرير لم يكن ذلك كثيراً...»: تاريخ بغداد ج ٢ ص ١٥٩؛ «محمد بن جرير بن يزيد الطبري، الإمام الجليل المفسر، أبو جعفر، صاحب التصانيف الباهرة، مات سنة عشر وثلاثمائة، ثقة صادق...»: ميزان الاعتدال ج ٣ ص ٤٩٨؛ «محمد بن جرير بن يزيد بن كثير، الإمام العلم الفرد، الحافظ أبو جعفر الطبري، أحد الأعلام، وصاحب التصانيف، من أهل أمل طبرستان، أكثر التطواف...»: تذكرة الحفاظ ج ٢ ص ٧١٠؛ «محمد بن جرير الطبري، الإمام المفسر أبو جعفر، شيخ الإسلام، وصاحب التصانيف الباهرة، توفي سنة عشر وثلاثمائة، ثقة صادق فيه تشيع وموالاة لا تضر»: الكشف الحثيث ص ٢٢١.
١٤. «محمد بن إسماعيل بن إبراهيم بن المغيرة، أبو عبد الله الجعفي البخاري: الإمام في علم الحديث، صاحب الجامع الصحيح والتاريخ، رحل في طلب العلم إلى سائر محدثي الأمصار... ما أدخلت في كتابي الجامع إلا ما صح، وتركت من الصحاح لحال الطوال...»: تاريخ بغداد ج ٢ ص ٥٥؛ «البخاري شيخ الإسلام وإمام الحفاظ، أبو عبد الله محمد بن إسماعيل بن إبراهيم بن المغيرة بن بردزبه الجعفي، مولاهم البخاري، صاحب الصحيح والتصانيف... وكان رأساً في الذكاء، رأساً في العلم، ورأساً في الورع والعبادة... وكان شيخاً نحيفاً ليس بطويل ولا قصير، إلى السمرة...»: تذكرة الحفاظ ج ٢ ص ٥٥٥؛ «محمد بن إسماعيل بن إبراهيم بن المغيرة الجعفي، أبو عبد الله البخاري، جبل الحفظ، وإمام الدنيا في فقه الحديث من الحادية عشرة، مات سنة ست وخمسين في شوال ولما اثنان وستون سنة»: تقريب التهذيب ج ٢ ص ٥٥؛ «أبو عبد الله البخاري، محمد بن إسماعيل بن إبراهيم بن المغيرة بن بردزبه، وقيل: بذرزبه، وهي لفظة بخارية، معناها الزرع. أسلم المغيرة على يدي اليمان الجعفي والي بخارى، وكان مجوسياً، وطلب إسماعيل بن إبراهيم العلم...»: سير أعلام النبلاء ج ١٢ ص ٣٩١؛ «محمد بن إسماعيل بن إبراهيم بن المغيرة بن بذرزبه، وقيل: بردزبه، وقيل: ابن الأحنف الجعفي، مولاهم، أبو عبد الله بن أبي الحسن البخاري الحافظ، صاحب الصحيح، إمام هذا الشأن...»: تهذيب الكمال ج ٢٤ ص ٤٣٠؛ «محمد بن إسماعيل البخاري... هو محمد بن إسماعيل بن إبراهيم بن المغيرة بن بردزبه البخاري الجعفي، وبردزبه مجوسي مات عليها، والمغيرة بن بردزبه أسلم على يدي النعمان البخاري الجعفي...»: التعديل والتجريح ج ١ ص ٢٨٢؛ «محمد بن إسماعيل بن إبراهيم بن المغيرة الجعفي البخاري، أبو عبد الله، يروي عن عبيد الله بن موسى وأبي عاصم والمكي بن إبراهيم...»: النقات لابن حبان ج ٩ ص ١١٣.
١٥. «قال الذهبي في ترجمة ابن أبي شيبة: حدث عنه الشيخان (البخاري ومسلم) وأبو داود وابن ماجه...»: سير أعلام النبلاء ج ١١ ص ١٢٢.
١٦. «حين يوبع لأبي بكر بعد رسول الله ﷺ، كان عليّ والزبير يدخلان على فاطمة بنت رسول الله فيشاورونها ويرجعون في أمرهم، فلما بلغ ذلك عمر بن الخطاب خرج حتى دخل على فاطمة...»: المصنف لابن أبي شيبة ج ٨ ص ٥٧٢.
١٧. «ابن أبي شيبة: عبد الله بن محمد بن القاضي أبي شيبة إبراهيم بن عثمان، الإمام العلم، سيد الحفاظ... واجتمع عليه نحو من ثلاثين ألفاً، وجلس أبو بكر في مسجد الرصافة، وكان أشدّ تقدماً من أخيه، اجتمع عليه نحو من ثلاثين ألفاً...»: سير أعلام النبلاء ج ١١ ص ١٢٢؛ «عبد الله بن محمد بن أبي شيبة إبراهيم بن عثمان بن خواستي، أبو بكر العبسي، مولاهم الكوفي الحافظ، أحد الأعلام...»: تاريخ الإسلام

ج ١٧ ص ٢٢٧: «أبو بكر بن أبي شيبة الحافظ، عديم النظر، الثابت النحرير، عبد الله بن محمد بن أبي شيبة إبراهيم بن عثمان بن خواستى العيسى، مولاهم الكوفي، صاحب المسند والصفى وغير ذلك...»: تذكرة الحفاظ ٢ ص ٤٢٢: «عبد الله بن محمد بن أبي شيبة، إبراهيم بن عثمان بن خواستى العيسى، مولاهم، أبو بكر الحافظ الكوفي... انتهى العلم إلى أربعة، فأبو بكر أسردهم له، وأحمد أفقههم فيه، ويحيى أجمعهم له، وعلي أعلمهم به...»: تهذيب التهذيب ج ٦ ص ٣.

١٨ . «أحمد بن محمد بن عبد ربه، ابن حبيب بن حدير بن سالم، أبو عمر: الأديب الإمام، صاحب العقد الفريد، من أهل قرطبة، كان جدّه الأعلى سالم مولى لهشام بن عبد الرحمن بن معاوية. وكان ابن عبد ربه شاعراً مذكوراً، فغلب عليه الاشتغال فى أخبار الأدب وجمعها، له شعر كثير...: الأعلام للزركلى ج ١ ص ٢٠٧: «ابن عبد ربه العلامة الأديب الأخبارى، صاحب كتاب العقد، أبو عمر أحمد بن محمد بن عبد ربه بن حبيب بن حدير المرواتى...: سير أعلام النبلاء ج ١٥ ص ٢٨٣: «أحمد بن محمد بن عبد ربه بن حبيب بن حدير بن سالم القرطبي، أبو عمر، عالم أديب شاعر، ولد فى ١٠ رمضان، وتوفى فى ١٨ جمادى الأولى بقرطبة...»: وفيات الأعيان ج ١ ص ١١٠: «أحمد بن محمد بن عبد ربه بن حبيب بن حدير، أبو عمر الأموى، مولى هشام بن الداخل عبد الرحمن بن معاوية الأندلسى القرطبي...»: تاريخ الإسلام للذهبي ج ٢٤ ص ٢٢١: «ابن عبد ربه: أحمد بن محمد بن عبد ربه بن حبيب بن حدير بن سالم، مولى هشام بن عبد الرحمن بن معاوية الأموى، مولده سنة ست...: الوافى بالوفيات ج ٨ ص ٨

١٩ . «الذين تخلفوا عن بيعة أبى بكر على والعباس والزبير، ففعدوا فى بيت فاطمة، حتى بعث إليهم...: العقد الفريد ج ٣ ص ٦٣.

٢٠ . «وما روى عن النبي ﷺ أنه قال: رأيت فى المنام كأنى وُزِنْتُ بأمتى فرجحتُ، ثم وُزِنَ أبو بكر فرجح، ثم وُزِنَ عمر فرجح...: الاستيعاب لابن عبد البر ج ٣ ص ١١٥.

٢١ . «قال رسول الله ﷺ: ضربة على فى يوم الخندق أفضل أعمال أمتى إلى يوم القيامة»: يتابع المؤدّة ج ١ ص ٢٨٢، وراجع حلقة الأبرار ج ٢ ص ١٥٨، وفيه: «ضربة على خير من عبادة الثقلين»، الصحيح من سيرة النبي الأعظم ج ٩ ص ١٦، مشارق أنوار اليقين ص ٣١٢، شرح إحقاق الحقّ ج ٢ ص ١٠٤: «فقال النبي ﷺ: أبشر يا على، فلو وُزِنَ اليوم عملك بعمل أمة محمد، لرجح عملك بعملهم...»: كنز الفوائد ص ١٣٧، بحار الأنوار ج ٢٠ ص ٢٠٥، تفسير جوامع الجامع ج ٣ ص ٥٢، تفسير مجمع البيان ج ٨ ص ١٣٢، شواهد التنزيل ج ٢ ص ١٢، يتابع المؤدّة ج ١ ص ٢٨١، غاية المرام ج ٤ ص ٢٧٥.

٢٢ . «لما بويع أبى بكر تخلف على عن بيعته وجلس فى بيته، فلقبه عمر فقال: تخلفت عن بيعة أبى بكر...: الاستيعاب لابن عبد البر ج ٣ ص ٩٧٤.

٢٣ . «ابن عبد البر: الإمام العلامة، حافظ المغرب، شيخ الإسلام، أبو عمر يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم النمري...: سير أعلام النبلاء ج ١٨ ص ١٥٣: «يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم، النمري الأندلسى القرطبي المالكي، أبو عمر، محدث حافظ...: الاستيعاب فى معرفة الأصحاب...: معجم المؤلفين ج ١٣ ص ٣١٥.

٢٤ . «قال رسول الله ﷺ: من أخاف أهل المدينة أخافه الله عز وجل وعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين، لا يقبل الله منه يوم القيامة

- صرفاً ولا عدلاً: مسند أحمد ج ٤ ص ٥٥، مجمع الزوائد ج ٣ ص ٣٠٦، فتح الباري ج ٤ ص ٨١، عمدة القاري ج ١٠ ص ٢٤١، المصنّف للصنعاني ج ٩ ص ٢٦٣، السنن الكبرى للنسائي ج ٢ ص ٤٨٣، المعجم الكبير ج ٧ ص ١٤٣، الجامع الصغير ج ٢ ص ٥٥٧، صحيح ابن حبان ج ٩ ص ٥٤، كنز العمال ج ١٢ ص ٢٣٧، الاستيعاب ج ٢ ص ٤٥٢، موارد الطّان ج ٣ ص ٣٦٦، تاريخ مدينة دمشق ج ٥٨ ص ١١٠، أسد الغاية ج ٢ ص ١٢٠، سير أعلام النبلاء ج ٣ ص ٣٢٣، الإصابة ج ٢ ص ١٩٨، تاريخ الإسلام للذهبي ج ٥ ص ٢٦، البداية والنهاية ج ٨ ص ٢٤٤، إمتاع الأسماع ج ١٠ ص ٣٥٠، سبل الهدى والرشاد ج ٣ ص ٣١٢، السيرة الحلبية ج ٢ ص ٢٨٦، تنابيع المودة ج ٣ ص ٣٤، المحلى لابن حزم ج ٧ ص ٢٨٢.
٢٥. «قال رسول الله: من أراد المدينة بسوء أذابه الله كما يذوب الملح في الماء»: مسند أحمد ج ١ ص ١٨٠؛ «قال رسول الله: من أراد أهل المدينة بسوء أذابه الله كما يذوب الملح في الماء»: صحيح مسلم ج ٤ ص ١٢١، فتح الباري ج ٤ ص ٨١، عمدة القاري ج ١٠ ص ٢٤١، المصنّف للصنعاني ج ٩ ص ٢٦٤، السنن الكبرى للنسائي ج ٢ ص ٤٨٣، مسند أبي يعلى ج ١٠ ص ٣٩١، صحيح ابن حبان ج ٩ ص ٥٤، التمهيد لابن عبد البر ج ٢١ ص ٢٤، الجامع الصغير ج ٢ ص ٥٦٣، كنز العمال ج ١٢ ص ٢٣٨، فضائل المدينة لابن الجندي ج ٢٧، البداية والنهاية ج ٨ ص ٢٤٤؛ «لا يرد أحد أهل المدينة بسوء، إلا أذابه الله في النار»: صحيح مسلم ج ٤ ص ١١٣، فتح الباري ج ٤ ص ٨١، عمدة القاري ج ١٠ ص ٢٤١، السنن الكبرى للنسائي ج ٢ ص ٤٨٦، العهود المحمّدية للشعراني ج ٢ ص ٢٤٦، كنز العمال ج ١٢ ص ٢٤٢.
٢٦. «ولقد سمعت شيخنا عبد الوهّاب بن علي الأمين يقول: كنت يوماً مع الحافظ أبي القاسم ابن عساكر وأبي سعد بن السمعماني...»: المستفاد من ذيل تاريخ بغداد ص ١٤٢.
٢٧. «روى ابن عساكر في تاريخ مدينة دمشق عن أبي عبد الله الخليل وأبي القاسم غانم بن خالد، عن أبي الطيّب بن شمة، عن أبي بكر بن المقرئ، عن محمد بن زيان...»: تاريخ مدينة دمشق ج ٣٠ ص ٤١٩.
٢٨. «فلنا سمعت أصواتهم نادت بأعلى صوتها: يا أبت يا رسول الله! ماذا لقينا بعدك من ابن الخطّاب وابن أبي قحافة؟...»: الإمامة والسياسة ج ١ ص ١٩.
٢٩. شما می توانید جهت بررسی سند این خبر به کتاب الصحيح في كشف بيت فاطمة عليها السلام از همين نویسنده مراجعه کنید.
٣٠. «ابن أبي دارم: الإمام الحافظ الفاضل، أبو بكر أحمد بن محمد السري بن يحيى بن لسري بن أبي دارم، التميمي الكوفي...»: سير أعلام النبلاء ج ١٥ ص ٥٧٦.
٣١. «احترق مسجد الرسول صلى الله عليه وآله وسلم، وكان ابتداء حريقه من زاوية الغربية بشمال، دخل بعض القوم إلى خزانه ومعه مسرجه...»: راجع: تاريخ الإسلام للذهبي ج ٤٨ ص ٢٤.
٣٢. «سمعت شيخنا شجاعاً المدلجي - وكان من خيار عباد الله - يقول: كان شيخنا ابن الحطّية شديداً...»: سير أعلام النبلاء ج ٢٠ ص ٣٤٦.
٣٣. «الشيخ الإمام العلامة، شيخ المحلّين قدوة الحفّاظ والقراء، محدث الشام ومؤرّخه ومفيدة...»: ذيل تذكرة الحفّاظ ص ٤٣؛ «ولنا عاد

الذهبي إلى دمشق عيّن أستاذاً للحديث في مسجد أمّ صالح، ثم في المدرسة الأشرفية... معجم المطبوعات العربية ج ١ ص ٩١٠: «تصانيفه كبيرة كثيرة تقارب المائة، منها دول الإسلام»: الأعلام ج ٥ ص ٣٢٦؛ «أضّر الذهبي في أخريات سني حياته قبل موته بأربع سنين أو أكثر، بما نزل في عينيه، فكان يتأذى...» مقدمة التحقيق لكتاب سير أعلام النبلاء ج ١ ص ٧٣؛ «حكى عن شيخ الإسلام أبي الفضل بن حجر أنه قال: شربت ماء زمزم لأصل إلى مرتبة الذهبي في الحفظ»: ذيل طبقات الحفاظ ص ٣٤٨؛ «وقام بدمشق يرحل إليه من سائر البلاد، وتناوبه السؤالات من كل ناد»: معجم المطبوعات العربية ج ١ ص ٩١٠.

٣٤ . «وإني لما رأيتها ذكرت ما يصنع بها بعدى، كأني بها وقد دخل الدلّ بيتها، وانتهكت حرمتها، وخصب حَقّها، ومُتعت إرثها، وكسّر جنبها...»: فرائد السمطين ج ٢ ص ٣٥.

٣٥ . «وسمعت من الإمام المحدث الأوحّد الأكمل فخر الإسلام صدر الدين إبراهيم بن محمّد بن المؤيد بن حمويه الخراساني الجويني شيخ الصوفية...: تذكرة الحفاظ ج ٤ ص ١٥٥.

٣٦ . «وإنّ أبا بكر رضي الله عنه تفقّد قوماً تخلّفوا عن بيعته عند عليّ كرم الله وجهه، فبعث إليهم عمر، فجاء فدأدهم وهم في دار عليّ، فأبوا أن يخرجوا، فدعا بالحطب وقال: والذي نفس عمر بيده، لتخرجنّ أو لأحرقنّها عليّ من فيها، فقبل له: يا أبا حفص، إنّ فيها فاطمة! فقال: وإنّ فخرجوا فبايعوا إلا عليّاً... فأتى عمر أبا بكر فقال له: ألا تأخذ هذا المتخلّف عنك بالبيعة؟ فقال أبو بكر لتنفذ وهو مولئ له: اذهب فادع لي عليّاً قال: فذهب إلى عليّ، فقال له: ما حاجتك؟ فقال: يدعوك خليفة رسول الله، فقال عليّ: لسريع ما كذبتم على رسول الله! فرجع فأبلغ الرسالة. قال: فبكى أبو بكر طويلاً فقال عمر الثانية: لا نهمل هذا المتخلّف عنك بالبيعة، فقال أبو بكر رضي الله عنه لتنفذ: عد إليه فقل له: خليفة رسول الله يدعوك لتبايع، فجاءه فنفذ فأذى ما أمر به، فرفع عليّ صوته فقال: سبحان الله! لقد ادّعى ما ليس له فرجع فنفذ فأبلغ الرسالة، فبكى أبو بكر طويلاً ثم قام عمر فمشى معه جماعة حتى أتوا باب فاطمة، فدقوا الباب، فلما سمعت أصواتهم نادى بأعلى صوتها: يا أبت يا رسول الله! ماذا لقينا بعدك من ابن الخطاب وابن أبي قحافة؟ فلما سمع القوم صوتها وبكاءها، انصرفوا باكين، وكادت قلوبهم تنصدع وأكبادهم تنفطر، وبقي عمر ومعه قوم، فأخرجوا عليّاً...»: الإمامة والسياسة ج ١ ص ١٩.

٣٧ . «فقال عمر لأبي بكر، رضي الله عنهما: انطلق بنا إلى فاطمة؛ فإننا قد أغضبناها، فانطلقا جميعاً، فاستأذنا على فاطمة، فلم تأذن لهما، فأتيا عليّاً فكلّما، فدأخلهما عليهما... والله لأدعون الله عليك في كل صلاة أصليها. ثم خرج باكياً...»: الإمامة والسياسة ج ١ ص ٢٠.

٣٨ . «صفحة عمر على خذّها حتى أبرى قرطها تحت خمارها فانتشر...»: الهداية الكبرى ص ٤٠٧؛ «وهي تجهز بالبكاء تقول: يا أبت يا رسول الله! انتك فاطمة تُضرب؟...»: الهداية الكبرى ص ٤٠٧؛ «وقالت: يا أبت يا رسول الله هكذا كان يُفعل بحبيبتك وانتك؟...»: بحار الأنوار ج ٣٠ ص ٢٩٤.

٣٩ . «فوثب عليٌّ ﷺ فأخذ بتلابيبه ثم تتره فصرعه وجأ أنفه ورقبته، وهم يقتله فذكر قول رسول الله ﷺ وما أوصاه به، فقال: والذي كرم محمداً بالنبوة يا بن صهاك، لولا كتاب من الله سبق وعهدّ عهدّه إليّ رسول الله ﷺ، لعلمت أنّك لا تدخل بيتي. فأرسل عمر يستغيث، فأقبل الناس حتى دخلوا الدار...»: كتاب سليم بن قيس ص ٥٨٦.

- ٤٠ . «قبضه وصيه وضمانه على ما فيها، على ما ضمن يوشع بن نون لموسى بن عمران عليه السلام، وعلى ما ضمن وأذى وصي عيسى بن مريم، وعلى ما ضمن الأوصياء قبلهم على أن محمداً أفضل النبيين...» بحار الأنوار ج ٢٢ ص ٤٨٢.
- ٤١ . «قد عهدت إليك، أحدث العهد لك بمحضر أمي رب العالمين: جبرئيل وميكائيل، يا علي، بحقهما عليك إلا أفذت وصيتي على ما فيها، وعلى قبولك إياها بالصبر والورع على مناجي وطريقي... وإذا حضرتك الوفاة فأوص وصيتك إلى من بعدك على ما أوصيك...» بحار الأنوار ج ٢٢ ص ٤٧٩.
- ٤٢ . فأقسمت عليك بحقي لما أعمدت سيفك وكففت يدك... تاريخ المدينة، ج ٤، ص ١٢٠٨.
- ٤٣ . فمنعهم من ذلك الحسن وابن الزبير ومحمد بن طلحة... وخرج الحسن بن علي... تاريخ مدينة دمشق، ج ٣٩، ص ٤٣٥، يا أمير المؤمنين، علام تمنع الناس من قتالهم، فقال: أقسمت عليك يا ابن أخي لما كففت يدك... تاريخ المدينة، ج ٤، ص ١٢٠٨.
- ٤٤ . قال علي رضي الله عنه للحسن: إئت الرجل، قال: قد فعلت، فأقسم علي إلا رجعت... تاريخ المدينة، ج ٤، ص ١٢١٣.
- ٤٥ . فبعث إليه علي ثلاث قرب مملوءة من الماء مع نفر من بني هاشم...: «الفتوح، ج ٢، ص ٤١٧؛ الإمامة والسياسة، ج ١، ص ٤١؛ «فحاصروه فأدخل معه جرار الماء والطعام إلى داره، ومعه فتيان قريش فيهم الحسن بن علي...» تاريخ المدينة، ج ٤، ص ١٢٠٦؛ وراجع: تاريخ مدينة دمشق ج ٣٩، ص ٤٣٤؛ تاريخ الطبري، ج ٣، ص ٤١٧.
- ٤٦ . «جاء سودان ليضربه بالسيف، فأكبت عليه امرأة ثالثة بنت الفرافصة الكلبية، وانقمت السيف بيدها وهي تصرخ، فنفع أصابعها فأطنتها، فولت، فغمز بعضهم أوراكها وقال: إنها لكبيرة العجز، وضرب سودان عثمان فقتله» شرح نهج البلاغة لابن أبي الحديد ج ٢ ص ١٥٧؛ «وجاء سودان ليضربه، فأكبت عليه امرأة وانقمت السيف بيدها، فنفع أصابعها فأطنت أصابع يديها، ولت، فغمز أوراكها وقال: إنها لكبيرة العجز، وضرب عثمان فقتله» الكامل في التاريخ لابن الأثير ج ٣ ص ١٧٨.
- ٤٧ . «كان رسول الله صلى الله عليه وآله مراً بعنار وأمه وأبيه وهم يُعذَّبون بالأبطح في رمضان مكة، فيقول: صبراً آل ياسر، موعدمكم الجنة» أسد الغابة ج ٤ ص ٤٤؛ «أسلم عنار بمكة قديماً هو وأبوه وأمه، وكانوا ممن يُعذَّب في الله، فمَرَّ بهم النبي صلى الله عليه وآله وهم يُعذَّبون، فقال: صبراً آل ياسر...» تهذيب الكمال ج ٢١ ص ٢١٦؛ «وكان إسلامهم قديماً في أول الإسلام، وكانوا ممن يُعذَّب في الله، وكان رسول الله صلى الله عليه وآله يمرُّ بهم وهم يُعذَّبون فيقول: صبراً يا آل ياسر، اللهم اغفر لآل ياسر» الاستيعاب ج ٤ ص ١٥٨٩، وراجع المجموع ج ١ ص ٢٨٥، المستدرک للحاكم ج ٣ ص ٣٨٣، عمدة القاري ج ١ ص ١٩٧، شرح نهج البلاغة ج ١٣ ص ٢٥٥، كنز العمال ج ١١ ص ٧٢٨، سير أعلام النبلاء ج ١ ص ٤٠٩، الكامل في التاريخ لابن الأثير ج ٢ ص ٤٧، البداية والنهاية ج ٣ ص ٧٦، السيرة النبوية لابن كثير ج ١ ص ٤٩٤، السيرة الحلبية ج ١ ص ٤٨٣.
- ٤٨ . «وسل خالد بن الوليد السيف ليضرب فاطمة، فحمل (علي) عليه بسيفه، فأقسم على علي عليه السلام فكف...» كتاب سليم بن قيس ص ٣٨٧.
- ٤٩ . «اللهم إني أستعديك على قريش؛ فإنهم قطعوا رحمي، وأصغوا إنائي، وصغروا عظيم منزلتي، وأجمعوا على منازعتي حقاً كنت أولى

- به منهم...: الإمامة والسياسة ج ۱ ص ۱۳۴، وراجع المغارات ج ۱ ص ۳۰۸، نهج البلاغة ج ۲ ص ۸۵، التعجب للكراچكي ص ۶۹، مناقب آل أبي طالب ج ۲ ص ۴۸، بحار الأنوار ج ۲۹ ص ۶۰۵، ۶۰۷، شرح نهج البلاغة ج ۴ ص ۱۰۴.
۵۰. «قال: أرضينم يا بني عبد مناف أن يلي هذا الأمر عليكم غيركم؟ وقال لعلي بن أبي طالب: امدد يدك بأبيك، وعلي مع قصي... فقدم فأتي علياً فقال: هلمم أبايعك، فوالله ما في الناس أحدٌ أولى بمقام محمد منك» الإمامة والسياسة ج ۱ ص ۳۰، وراجع الاحتجاج ج ۱ ص ۲۰۷ ح ۳۸؛ «إن أبا سفيان جاء إلى علي فقال: يا علي، بايعوا رجلاً أذل قريش قبيلة، والله لئن شئت لصد عنها أقطارها...» كنز العمال ج ۵ ص ۶۵۴؛ «قال أبو سفيان لعلي: ما بال هذا الأمر في أقل حيي من قريش؟ والله لئن شئت لأملكها عليه خيلاً ورجالاً...» قال: فقال علي: يا أبا سفيان، طالما عادت الإسلام...: تاريخ الطبري ج ۲ ص ۴۵۰.
۵۱. «ارجع يا أبا سفيان، فوالله ما تريد الله بما تقول، وما زلت تكيد الإسلام وأهله...» بحار الأنوار ج ۲ ص ۵۲۰.
۵۲. «فإن هؤلاء خيرٌ مني أن يأخذوا ما ليس لهم، أو أقاتلهم وأفرق أمر المسلمين» الشافي في الإمامة ج ۳ ص ۲۴۳، الصراط المستقيم ج ۳ ص ۱۱۱ بحار الأنوار ج ۲۸ ص ۳۹۲؛ «وأيم الله، فلولا مخافة الفرقة بين المسلمين أن يعودوا إلى الكفر، لكننا غيرنا ذلك ما استطعنا» الأمالي للمفيد ص ۱۵۵ ح ۶؛ «إن هؤلاء خيرٌ مني أن يظلموني حتى وأبايعهم، أو ارتدت الناس حتى بلغت الردة أحدًا! فاخترت أن أظلم حتى وإن فعلوا ما فعلوا» بحار الأنوار ج ۲۸ ص ۳۹۲؛ «فسمعت وأطعت؛ مخافة أن يرجع الناس كفاراً...» الطراف ص ۴۱۱، المناقب للخوارزمي ص ۳۱۳، فرائد السمطين ج ۱ ص ۳۲۰؛ «وتخوفاً عليهم أن يرتدوا عن الإسلام فبعثوا الأوثان، ولا يشهدوا أن لا إله إلا الله، وأن محمداً رسول الله ﷺ... الكافي ج ۸ ص ۲۹۵، علل الشرائع ص ۱۴۹، الأمالي للطوسي ص ۲۳۰.
۵۳. «لما استخلف أبو بكر، قال أبو سفيان: ما لنا ولأبي فضيل؟ إنما هي بنو عبد مناف! قال: فقيل له: إنه قد ولي أبك، قال: وصلته رحم» تاريخ الطبري ج ۲ ص ۴۴۹، أعيان الشيعة ج ۱ ص ۴۳۰؛ «لما اجتمع الناس على بيعة أبي بكر، أقبل أبو سفيان وهو يقول: والله إنني لأرى عجاجة لا يطفئها إلا دم! يا آل عبد مناف، فيما أبو بكر من أموركم؟ أين المستضعفان؟ أين الأذلان...» نفس المصدرين.
۵۴. «قسم قسمه أبو بكر للنساء، فقالت: أتراشوني عن ديني؟... والله لا أخذ منه شيئاً أبداً...» كنز العمال ج ۵ ص ۶۰۶، الطبقات الكبرى ج ۳ ص ۱۸۲، تاريخ مدينة دمشق ج ۳ ص ۲۷۶.
۵۵. «روى حذيفة بن اليمان عن رسول الله ﷺ، في حديث: يكون بعدي أئمة لا يهتدون بهدائي، ولا يستنون بسنتي، وسيقوم فيهم رجالٌ قلوبهم قلوب الشياطين في جثمان إنس. قال: قلت: كيف أصنع يا رسول الله إن أدركت ذلك؟ قال: تسمع وتطيع للأخير، وإن ضرب ظهرك وأخذ مالك فاسمع وأطع» صحيح مسلم ج ۶ ص ۲۰، السنن الكبرى للبيهقي ج ۸ ص ۱۵۷.
۵۶. «وأما من يجسر من أهل المدينة فيقولون: وما بأس يقتل رجل في صلاح الأمة، أنه أراد قتله لأني علياً أريد تفريق الأمة وصددهم عن بيعة أبي بكر: الايضاح لفضل بن شاذان ص ۱۵۸، بحار الأنوار ج ۲ ص ۳۰۶.
۵۷. «فكثر اللغو وارتفعت الأصوات، حتى فرقت من الاختلاف، فقلت: اسبط يدك يا أبا بكر، فبسط يده فبايعته وبايعه المهاجرون ثم بايعته الأنصار...» صحيح البخاري ج ۶ ص ۲۵۰، مسند أحمد ج ۱ ص ۱۲۳، صحيح ابن حبان ج ۲ ص ۱۴۸، ۱۵۵، تاريخ الطبري ج ۳

- ص ٢٠٥، السيرة النبوية لابن هشام ج ٤ ص ٣٠٨، تاريخ مدينة دمشق ج ٣٠ ص ٢٨١، ٢٨٤، الكامل في التاريخ ج ٢ ص ١١، شرح نهج البلاغة ج ٢ ص ٢٣، أنساب الأشراف ج ٢ ص ٢٦٥، السيرة النبوية لابن كثير ج ٤ ص ٤٨٧.
٥٨. «فلما كان الليل حمل عليُّ فاطمة على حمار وأخذ بيدينيه الحسن والحسين، فلم يدع أحداً من أصحاب رسول الله ﷺ إلا أتاه في منزله، فنشدتهم الله ودعاهم إلى نصرته، فما استجاب منهم رجل غيرنا أربعة، فإننا حلقتنا رؤوسنا وبذلنا نصرتنا»: كتاب سليم بن قيس ص ١٤٦، الاحتجاج ج ١ ص ١٠٧؛ «فلما أمسى بابه ثلاثمائة وستون رجلاً على الموت...»: الكافي ج ٨ ص ٣٣، بحار الأنوار ج ٢٨ ص ٢٤١.
٥٩. «واقبلت أسلم بجماعتها حتى تضايقت بهم السكك، فبايعوه، فكان عمر يقول: ما هو إلا أن رأيت أسلم فأقبلت بالنصر»: تاريخ الطبري ج ٢ ص ٤٥٨، بحار لأنوار ج ٢٨ ص ٣٣٥.
٦٠. «فانطلق أبو بكر وعمر وأبو عبيدة بن الجراح والمغيرة، حتى دخلوا على العباس ليلاً فحمد أبو بكر الله وأثنى عليه، ثم قال: إن الله بعث محمداً نبياً، وللمؤمنين ولياً، فمن عليهم بكونه بين أظهرهم، حتى اختار له ما عنده...»: تاريخ اليعقوبي ج ٢ ص ١٢٤، الإمامة والسياسة ج ١ ص ٣٢، وراجع شرح نهج البلاغة ج ٢ ص ٢١.
٦١. «فحمد العباس الله وأثنى عليه وقال: إن الله بعث محمداً - كما وصفت - نبياً وللمؤمنين ولياً، فمن على أمته به، حتى قبضه الله إليه واختار له ما عنده، فخلّى على المسلمين أمورهم...»: تاريخ اليعقوبي ج ٢ ص ١٢٤، الإمامة والسياسة ج ١ ص ٣٢ وراجع شرح نهج البلاغة ج ٢ ص ٢١.
٦٢. من به تاريخ مراجعه کردم، عمّر ده سال حکومت کرد، در این مدت فقط ٨٥ مورد از علی ﷺ مشورت گرفته است. تو باید بگویی، عمّر در ٨٥ مسأله با علی ﷺ مشورت کرد. ابوبکر هم در ١٢ مسأله و عثمان هم در ٨ مسأله با علی ﷺ مشورت کردند. به کتاب علي والخلفاء تالیف شیخ نجم عسکری ص ٧٣- ٩٧ مراجعه کنید.
٦٣. «قد زني فشهد على نفسه أربع شهادات، فأمر به رسول الله ﷺ فُرِجِمَ وكان قد أحسن. وقال عليُّ لعمر: أما علمت أن القلم رُفِعَ عن المجنون حتى يفيق وعن الصبي حتى يدرك؟». صحيح البخاري ج ٨ ص ٢١؛ «أني عمر بمجنونة قد زنت، فاستشار فيها أناساً، فأمر بها أن تُرجم، فمُرِّبها علي بن أبي طالب رضوان الله عليه...»: سنن أبي داود ج ٢ ص ٣٣٨، وراجع عمدة القاري ج ٢٣ ص ٢٩٢؛ «عن سعيد بن المسيّب قال: كان عمر يتعوذ بالله من معضلة ليس لها أبو الحسن. وقال في المجنونة التي أمر برحمها...»: الاستيعاب ج ٣ ص ١١٠٢.
٦٤. «كان رجل من أصحاب رسول الله ﷺ مع عمر بن الخطاب، فأرسله في جيش، فغاب سنة أشهر ثم قدم، وكان مع أهله سنة أشهر، فعلق منه...»: بحار الأنوار ج ٣ ص ١١٠؛ «عن سعيد بن المسيّب قال: كان عمر يتعوذ بالله من معضلة ليس لها أبو الحسن...»: الاستيعاب ج ٣ ص ١١٠٢.
٦٥. «قال العلماء: إنما قال ذلك ثقة بهما؛ لعلمه بصدق إيمانها وقوة يقينها وكمال معرفتهما لعظيم سلطان الله وكمال قدرته...»: شرح

مسلم ج ١٥ ص ١٥٦.

٦٦. «النووي الإمام الحافظ الأوجد القدوة، شيخ الإسلام على الأولياء، محيي الدين أبو زكريا يحيى بن شرف بن مري الحزامي الحواري الشافعي... فاشتغلت في كتاب القانون، وأظلم قلبي وبقيت أياً لا أقدر على الاشتغال، فأشفت على نفسي، وبعث القانون، فثار قلبي...»
مقدمة شرح مسلم للنووي ج ١ ص ٩، وراجع تذكرة الحفاظ ج ٤ ص ١٤٧، الأعلام للزركلي ج ٨ ص ١٤٩، تاريخ الإسلام للذهبي ج ٥ ص ٢٤٦.

٦٧. «أختنا عائشة اللتان أرادهما أبو بكر الصديق بقوله لعائشة: إنما هما أخوك وأختك، قالت: هذان أخوأي، فمن أختاي؟ فقال: ذو بطن، بنت خارجه، فأني أظنها جارية... وهاتان الأختان هما أسماء بنت أبي بكر وأم كلثوم، وهي التي كانت حملاً وقد تقدم إيضاح القصة، وأم كلثوم هذه تزوجها عمر بن الخطاب: تهذيب الأسماء واللغات ج ٢ ص ٦٣٠.

٦٨. «أسماء بنت عميس بن معبد بن الحارث، الخثعمية الصحابية الشهيرة الجلييلة، من المهاجرات الأول، وأخت ميمونة لأمتها، يروي عنها ابنها عبد الله وعون ابنها جعفر الطيار وجماعة، هاجرت مع زوجها إلى الحبشة، ثم إلى المدينة المنورة، تزوجها بعد جعفر أبو بكر، فولدت له منها عدة أولاد، منهم أم كلثوم، وهي التي رتاها أمير المؤمنين عليه السلام، وتزوجها الثاني، فكانت ربيته عليه السلام وبمنزلة إحدى بناته، وكان عليه السلام يخاطب محمد بن أبي بكر وأم كلثوم هذه بنتي، فمن ثم سرى الوهم إلى عدة من المحلّثين والمؤرخين، فكم لهذه الشبهة من نظير، ومنشأ الأثر المشترك في الاسم أو الوصف، ثم بعد موت أبي بكر تزوجها مولانا علي عليه السلام: شرح إحقاق الحق ج ٣ ص ٣١٥.

٦٩. «قال: (عمر لعباس وعلي) فلمّا توفي رسول الله صلى الله عليه وآله، قال أبو بكر: أنا ولي رسول الله صلى الله عليه وآله، فجنتمنا نطلب ميراثك من ابن أخيك ويطلب هذا ميراث امرأته من أبيها، فقال أبو بكر: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: ما نورث ما تركنا صدقة، فرأيتما كاذباً أنما غادراً خائناً، والله يعلم أنه لصادق باز راشد تابع للحق، ثم توفي أبو بكر وأنا ولي رسول الله صلى الله عليه وآله، وولي أبي بكر، فرأيتما كاذباً أنما غادراً خائناً، والله يعلم أنني لصادق باز راشد تابع للحق، فوليتما ثم جنتني أنت وهذا وأنتم جميعاً وأمركما واحد، فقلتما: ادفعها إلينا...» صحیح مسلم ج ٥ ص ١٥٢، السنن الكبرى للبيهقي ج ٦ ص ٢٩٨، فتح الباري ج ٦ ص ١٤٤، كنز العمال ج ٧ ص ٢٤١.

٧٠. «شقوا متلاطمات أمواج البلاء... أما والله لو أذن لي بما ليس لكم علم، لحصدت رؤوسكم عن أجسادكم كحطب الحصيد بقواضب من حديد، ولقلعت من جماجم شجعانكم ما أقرح به أفاقكم وأوحش به محالكم، فأني منذ عرفتموني مُردى العساكر ومقني الجحافل، مبيد خضرانكم ومخمد ضوضانكم وجزار الدوارين، إذ أنتم في بيوتكم معتكفون، وإني لصاحبكم بالأمس...» الاحتجاج ج ١ ص ١٢٧، بحار الأنوار ج ٢٩ ص ١٤٠، بيت الأحرار ص ١٣٨.

٧١. «لما قبض رسول الله صلى الله عليه وآله قلنا: نحن أهله وأولياؤه لا يبازعنا سلطانه أحد، فأبى علينا قوماً، فولّوا غيرنا، وأبى الله لولا مخافة الفرقة وأن يعود الكفر وبيوء الدين، لغيرنا، فصبرنا على بعض الألم...» الاستيعاب ج ٢ ص ٤٩٧؛ «وأبى الله لولا مخافة الفرقة بين المسلمين وأن يعود الكفر وبيور الدين، لكننا على غير ما كنا لهم عليه، فولّي الأمر ولاة لم يألوا الناس خيراً...» شرح نهج البلاغة ج ١ ص ٣٠٦، وراجع الأهمالي للشيخ المفيد ص ١٥٥، بحار الأنوار ج ٢٩ ص ٥٧٩، الإكمال في أسماء الرجال ص ٦٣.

- ٧٢ . «مضى عمر ذامراً - يعني غضباً - حتى أتاهما وعندهما رجل من المهاجرين يقال له خباب. قال: فلما سمع خباب بحس عمر توارى في البيت، فدخل عليهما عمر فقال: ما هذه الهيمنة التي سمعتها عنكم؟ قال: وكانوا يقرأون طه، فقالوا: ما عدا حديثاً تحدثناه بيننا، قال: فلعنكم ما قد صبوتم، فقال له خنته: يا عمر، إن كان الحق في غير دينك. قال: فوثب عمر على خنته فوطئه وطأاً شديداً. قال: فجاءت أخته لتدفعه - وفي حديث الهيثم: فدفعته - عن زوجها، فنفحها نفحة بيده فدمي وجهها...». تاريخ مدينة دمشق ج ٤٤ ص ٣٤، وراجع الدر المنثور ج ٤ ص ٢٩٣، تاريخ الإسلام للذهبي ج ١ ص ١٧٤.
- ٧٣ . «ومرّ بجارية بني مؤمل - حي من بني عدي بن كعب - وكانت مسلمة، وعمر بن الخطاب يعدبها لترك الإسلام، وهو يومئذ مشرك، وهو يضربها، حتى إذا ملّ قال: إني أعتذر إليك، إني لم أترك إلا ملالة، فنقول: كذلك فعل الله بك، فابتاعها أبو بكر، فأعتقها». السيرة النبوية لابن هشام ج ١ ص ٢١١.
- ٧٤ . «فلما ماتت زينب ابنة رسول الله ﷺ، قال رسول الله ﷺ: الحقى بسلفنا الصالح الخير عثمان بن مطعون، فبكت النساء، فجعل عمر يضربهن بسوطه، فأخذ رسول الله ﷺ بيده وقال: مهلاً يا عمراً ثم قال: ابكين، وإياكن ونعيق الشيطان». مسند أحمد ج ١ ص ٢٣٧، المستدرک للحاكم ج ٣ ص ٢١٠، مجمع الزوائد ج ٣ ص ١٧، الطبقات الكبرى ج ٣ ص ٣٩٩.
- ٧٥ . «لما توفي أبو بكر رحمه الله، أقامت عليه عائشة النوح، فأقبل عمر بن الخطاب حتى قام بابها، فنهاه عن البكاء على أبي بكر، فأبين أن يتنهين، فقال عمر لهشام بن الوليد: ادخل فأخرج إليّ ابنة أبي قحافة أخت أبي بكر، فقالت عائشة لهشام حين سمعت ذلك من عمر: إني أحرم عليك بيتي، فقال عمر لهشام: ادخل فقد أذنت لك. فدخل هشام فأخرج أم فروة أخت أبي بكر إلى عمر فعلاها الدرة، فضربها ضربات فتفرق النوح حين سمعوا ذلك». تاريخ الطبري ج ٢ ص ٦١٤، وراجع الطبقات ج ٣ ص ٢٠٨، فتح الباري ج ٥ ص ٥٤، عمدة القاري ج ١٢ ص ٢٥٩، الطبقات الكبرى ج ٣ ص ٢٠٨.
- ٧٦ . «لما مات خالد بن الوليد اجتمع في بيت ميمونة نساء يبكين، فجاء عمر ومعه ابن عباس ومعه الدرة، فقال: يا أبا عبد الله! ادخل على أم المؤمنين فأمرها فلتحتجب، وأخرجهن عليّ. قال: فجعل يخرجهنّ عليه وهو يضربهنّ بالدرة، فسقط خمار امرأة منهنّ، فقالوا: يا أمير المؤمنين! إخراجها، فقال: دعوها ولا حرمة لها. كان عمر يعجب من قوله: لا حرمة لها». المصنّف للصنعاني ج ٣ ص ٥٥٧، كنز العمال ج ١٥ ص ٧٣٠.
- ٧٧ . «وأشعلوا فيها النار، فخرجن حواسر مسلّبات حافيات باكيات، يمشين سبايا في أسر الذلّة». بحار الأنوار ج ٤٥ ص ٥٨؛ الفتوح ج ٥ ص ١٢٠؛ «مال الناس على الورس والحلل والإبل وانتهبوا». قال: ومال الناس على نساء الحسين ﷺ وثقله ومتاعه، فإن كانت المرأة لتنازع ثوبها عن ظهرها حتى تغلب عليه، فيذهب به منها». تاريخ الطبري ج ٥ ص ٤٥٣، الكامل في التاريخ ج ٢ ص ٥٧٣.
- ٧٨ . «أخذ رجل حلي فاطمة بنت الحسين وبكى، فقالت: لم تبكي؟ فقال: أسلب بنت رسول الله ﷺ ولا أبكي؟». سير أعلام النبلاء ج ٣ ص ٣٠٣.
- ٧٩ . «حتى أفضوا إلى قرط كان في أذن أم كلثوم أخت الحسين، فأخذوه وخرموا أذنها». مقتل الحسين ﷺ للخوارزمي ج ٢ ص ٣٧، الفتوح

- ج ٥ ص ١٢٠.
- ٨٠ . «أتينا النبي ﷺ فسألناه الطعام، فقال: يا عمر، اذهب فأعطيهم، فارتقى بنا إلى عليّة فأخذ المفتاح من حجزته ففتح.» سنن أبي داود للسنن ج ٢ ص ٥٢٧، وراجع مسند أحمد ج ٤ ص ١٧٤، فتح الباري ج ٣ ص ٣٧١، عمدة القاري ج ٩ ص ٢٤٣، الدرر لابن عبد البر ص ٢٢٥.
- ٨١ . «قال النبي ﷺ: اثنييني بالمخضب فامله ماءً، فأنت أسماء بالمخضب فملأته ماءً، ثم مخ النبي ﷺ فيه، وغسل فيه قدميه ووجهه، ثم دعا فاطمة... التزمها فقال: اللهم إنها مني وأنا منها... ثم قام فأغلق عليهما بابه.» المصنّف للصنعاني ج ٥ ص ٤٨٨، مجمع الزوائد ج ٩ ص ٢٥٨، الأحاديث الطوال ص ١٤٥، المعجم الكبير ج ٢٢ ص ٤١٢، المناقب للخوارزمي ص ٣٤٥، كشف الغمّة ج ١ ص ٣٦١.
- ٨٢ . «كانت بين أبي بكر وعمر محاورة، فأغضب أبو بكر عمر، فانصرف عنه عمر مغضباً، فأبغضه أبو بكر يسأله أن يستغفر له، فلم يفعل حتى أغلق بابه في وجهه، فأقبل أبو بكر إلى رسول الله ﷺ، فقال أبو الدرداء: ونحن عنده...» صحيح البخاري ج ٥ ص ١٩٧، فتح الباري ج ٧ ص ١٨، عمدة القاري ج ١٦ ص ١٨٥، مستند الشاميين ج ١ ص ٤٤٨، تفسير ابن كثير ج ٢ ص ٢٦٥، الدر المنثور ج ٣ ص ١٣٥، تاريخ الإسلام ج ٣ ص ١١٢.
- ٨٣ . «عن محمد بن هلال، أنه رأى حجراً زواج النبي ﷺ من جريد مستورة بمسوح الشعر، فسألته عن بيت عائشة، فقال: كان بابه من وجهة الشام، فقلت: مصراعاً كان أو مصراعين؟ قال: كان باباً واحداً، قلت: من أي شيء كان؟ قال: من عرعر أو ساج.» الأدب المفرد للبخاري ص ١٦٨، إمتاع الأسماع ج ١٥ ص ٩٢، سبل الهدى والرشاد ج ٣ ص ٣٤٩.
- ٨٤ . «عن أنس: كان باب النبي ﷺ يُقَرَع بالأظافر.» ميزان الاعتدال ج ٣ ص ٢٩٦، وراجع مجمع الزوائد ج ٨ ص ٤٣، الجامع الصغير ج ٢ ص ٣٥٣، فيض القدير للمناوي ج ٥ ص ٢١٥، لسان الميزان ج ٤ ص ٣٧٩، البداية والنهاية ج ٣ ص ٢٦٨، «إن بابه ﷺ كان يُقَرَع بالأظافر، فدلّ على أنه لم يكن لأبوابه حلق.» السيرة النبوية لابن كثير ج ٢ ص ٣١٤.
- ٨٥ . «إن أبا بكر أرسل إلى عليّ يريده على البيعة، فلم يبايع، ومعه قبس، فتلقتّه فاطمة ﷺ على الباب فقالت: يا بن الخطاب! أتراك محرّقاً عليّ بابي؟ قال: نعم، وذلك أقوى فيما جاء به أبو بكر! وجاء عليّ فبايع: أنساب الأشراف ج ١ ص ٥٨٦.
- ٨٦ . «عن عمر قال: من أغلق باباً وأرخص ستراً فقد وجب الصداق.» سنن الدارقطني ج ٣ ص ٢١٢، وراجع السنن الكبرى للبيهقي ج ٧ ص ٢٥٥، فتح الباري ج ٩ ص ٤٣٥، المصنّف للصنعاني ج ٦ ص ٢٨٨، تفسير القرطبي ج ٥ ص ١٠٢، فتح القدير ج ١ ص ٢٥٥، تذكرة الحفاظ ج ١ ص ١٧٨.
- ٨٧ . «عن أبي عبد الله ﷺ قال: أول نعش أحدث في الإسلام نعش فاطمة ﷺ، إنها اشكت شكوتها التي قبضت فيها، وقالت لأسماء: إنني نحللت وذهب لحمي، ألا تجعلني لي شيئاً يسترني؟...» تهذيب الأحكام ج ١ ص ٤٦٩، وسائل الشيعة ج ٣ ص ٢٢٥، بحار الأنوار ج ٤٣ ص ٢١٣، جامع أحداث الشيعة ج ٣ ص ٣٦٧.
- ٨٨ . «قد طالبت فاطمة رضي الله عنها أبا بكر رضي الله عنه بميراث أبيها رسول الله ﷺ، فلما لم يعطها إياه حلفت لا تكلمه أبداً، وأوصت أن

- تُدفن ليلاً لتلاً يحضرها، فدفنت ليلاً تأويل مختلف الحديث لابن قتيبة ص ٢٧٩.
- ٨٩ . «إن فاطمة بنت النبي ﷺ دفنت بالليل. قال: فز بها علي من أبي بكر أن يصلي عليها، كان بينهما شيء». المصنّف للصنعاني ج ٣ ص ٥٣١.
- ٩٠ . «وقد طالبت المناجاة وكثرت المراجعة والملاحاة، وظهرت الشكية واشتدت الموجدة، وقد بلغ ذلك من فاطمة ﷺ حتى إنها أوصت ألا يصلي عليها أبو بكر». شرح نهج البلاغة لابن أبي الحديد ج ١٦ ص ٢٤٤.
- ٩١ . «ثم بكيا جميعاً ساعة، وأخذ علي ﷺ رأسها وضمها إلى صدره، ثم قال: أوصيني بما شئت، فأنتك تجديني أمضى فيها كما أمرتني به، وأختار أمرك على أمرى...». روضة الواعظين ص ١٥١، بحار الأنوار ج ٤٣ ص ١٩٢، أعيان الشيعة ج ١ ص ٣٢١، بيت الأحران ص ١٧٦.
- ٩٢ . «ثم قالت: جزاك الله عني خير الجزاء يا بن عم رسول الله. ثم أوصته بأن يتزوج بعدها أمامة بنت أختها زينب...». بيت الأحران ص ١٧٧؛ «فكان أمير المؤمنين ﷺ يقول لها: يعافيك الله ويقيبك، فتقول: يا أبا الحسن، ما أسرع اللحاق بالله، وأوصته أن يتزوج أمامة بنت أبي العاص، وقالت: بنت أختي وتحني علي ولدي...». مستدرک الوسائل ج ٢ ص ١٣٤، بحار الأنوار ج ٤٣ ص ٢١٧، جامع أحاديث الشيعة ج ٣ ص ١٣٤.
- ٩٣ . «لا تصل عليّ أمة تقضت عهد الله وعهد أبي... وأخذوا إرثي وكذبوا شهودي...». بحار الأنوار ج ٣٠ ص ٣٤٨؛ «والله لقد أوصتني أن لا تحضرا جنازتها ولا الصلاة عليها...». علل الشرائع ج ١ ص ١٨٩، بحار الأنوار ج ٤٣ ص ٢٠٥؛ «دفنها ليلاً وسوى قبرها، فعوتب علي ذلك فقال: بذلك أمرتني...». كشف الغمّة ج ٢ ص ١٢٢، جامع أحاديث الشيعة ج ٣ ص ٢٠٢؛ «فهجرته ولم تكلمه حتى توفيت، ولم يؤذن بها أبو بكر يصلي عليها...». مناقب آل أبي طالب ج ٣ ص ١٣٧، تفسير نور الثقلين ج ٤ ص ٧٥، بحار الأنوار ج ٣١ ص ٦١٩؛ «دفنها زوجها علي ليلاً ولم يؤذن بها أبو بكر، وصلى عليها...». صحيح البخاري ج ٥ ص ٨٢، فتح الباري ج ٧ ص ٣٧٨، عمدة القاري ج ١٧ ص ٢٥٨؛ «وأن لا يشهد أحد هؤلاء من أعداء الله جنازتي ولا دفني ولا الصلاة عليّ...». كتاب سليم بن قيس ص ٣٩٢، مستدرک الوسائل ج ٢ ص ٣٦٠، بحار الأنوار ج ٤٣ ص ١٩٩؛ «إن لي إليك حاجة يا أبا الحسن، فقال: تقضى يا بنت رسول الله، فقالت: أشدك بالله وبحق محمد رسول الله ﷺ أن لا يصلي عليّ أبو بكر ولا عمر...». بحار الأنوار ج ٢٩ ص ١١٣، مستدرک الوسائل ج ٢ ص ٢٩٠.
- ٩٤ . «فإنك تجديني فيها أمضى كما أمرتني، وأختار أمرك على أمرى...». بحار الأنوار ج ٤٣ ص ١٩٢.
- ٩٥ . «ولا تدفني إلا ليلاً، ولا تعلم أحداً قبوري...». مستدرک الوسائل ج ٢ ص ١٨٦، دلائل الإمامة ص ١٣٢، بحار الأنوار ج ٤٣ ص ٢٠٩، جامع أحاديث الشيعة ج ٣ ص ٢٠٢.
- ٩٦ . «إذا أنا مت فغسلني بيدك، وحطّطني وكفّني وادفني ليلاً...». مستدرک الوسائل ج ٢ ص ٢٩٠، بحار الأنوار ج ٧٨ ص ٣٩٠، جامع أحاديث الشيعة ج ٣ ص ٢٩٠؛ «إذا أنا مت فتولي أنت غسلني، وجهزني وصل عليّ، وأنزلني في قبوري، وألحدني وسوّ التراب عليّ، واجلس عند رأسي قبالة وجهي فأكثر من تلاوة القرآن والدعاء، فإنها ساعة يحتاج الميت فيها إلى أنس الأحياء، وأنا أستودعك الله تعالي

- وأوصيك في ولدي خيراً...»: كشف اللثام ج ۱۱ ص ۵۴۱، بحار الأنوار ج ۷۹ ص ۲۷، بيت الأحرار ص ۱۷۷.
۹۷. الإرشاد ج ۲ ص ۲۰.
۹۸. روى الشيخ الصدوق بإسناده عن عمرو بن شمر عن أبيه (شمر بن يزيد)، في كتاب من لا يحضره الفقيه ج ۳ ص ۳۳۵، وراجع رجال الطوسي الرقم ۳۵۰۷، حيث ذكر كذا: «عمرو بن شمر بن يزيد، أبو عبد الله الجعفي الكوفي»، وراجع أيضاً جامع الرواة ج ۱ ص ۴۰۲، حيث ذكر كذا: «شمر بن يزيد».
۹۹. «عمر بن علي بن أبي طالب الهاشمي، يروي عن أبيه، وعنه: ابنه محمد بقي حتى وفد على الوليد ليؤتيه صدقة أبيه. ومولده في أيام عمر، فعمر سماه باسمه»: سير أعلام النبلاء ج ۴ ص ۱۳۴.
۱۰۰. «كان عمر بن الخطاب سمي عمر بن علي باسمه»: أنساب الأشراف ص ۱۹۲.
۱۰۱. «قتل عبد الله بن علي بن أبي طالب عليه السلام وهو ابن خمس وعشرين سنة، ولا عقب له»: مقاتل الطالبين ص ۵۴.
۱۰۲. «عبد الله بن علي بن أبي طالب عليه السلام قُتل بكريلاء»: راجع: رجال الطوسي الرقم ۱۰۰۱ ص ۱۰۳، رجال ابن داود ص ۲۱۰.
۱۰۳. «وعثمان بن علي الذي روى عن علي أنه قال: إنما سمّيته باسم أخي عثمان بن مظعون»: مقاتل الطالبين ص ۵۵، بحار الأنوار ج ۲۵ ص ۳۸.
۱۰۴. راجع الإصابة في تمييز الصحابة ج ۴ ص ۴۴۷-۴۶۳، ص ۵۹۷-۵۸۷.
۱۰۵. «قال عمر: قوموا بنا إليه. فقام أبو بكر وعمر وعثمان وخالد بن الوليد والمغيرة بن شعبة وأبو عبيدة بن الجراح وسالم مولى أبي حذيفة وقتفد، وقمت معهم، فلما انتهينا إلى الباب فرأيتهم فاطمة صلوات الله عليها، أغلقت الباب في وجوههم، وهي لا تشك أن لا يدخل عليها إلا بإذنها، فضرب عمر الباب برجله فكسره، وكان من سعف، ودخلوا فأخرجوا علياً عليه السلام مليئاً...»: تفسير العياشي ج ۲ ص ۶۷، بحار الأنوار ج ۲۸ ص ۲۲۷.
۱۰۶. «ثم قام عمر فمشى معه جماعة، حتى أتوا باب فاطمة، فدقوا الباب، فلما سمعت أصواتهم نادى بأعلى صوتها: يا أبت يا رسول الله! ماذا لقينا بعدك من ابن الخطاب وابن أبي حنيفة؟ فلما سمع القوم صوتها وبكاءها، انصرفوا باكين، وكادت قلوبهم تنصدع وأكبادهم تنفطر، وبقي عمر ومعه قوم، فأخرجوا علياً...»: الإمامة والسياسة ج ۱ ص ۱۹.
۱۰۷. «فلما سمع القوم صوتها وبكاءها انصرفوا باكين، وكادت قلوبهم تنصدع وأكبادهم تنفطر، وبقي عمر ومعه قوم»: الإمامة والسياسة ج ۲ ص ۱۹.
۱۰۸. «عصر عمر فاطمة خلف الباب، ونبت مسمار الباب في صدرها، وسقطت مريضة حتى ماتت: مؤتمر علماء بغداد ص ۱۸۱؛ «فأمر بحطب فجعل حوالى بيته...»: تفسير العياشي ج ۲ ص ۳۰۸، بحار الأنوار ج ۲۸ ص ۲۳۱.
۱۰۹. جهت اطلاعات بیشتر می توانید به کتاب «شبهات فاطمیه»، تألیف آقای سید مجتبی عسیری مراجعه کنید.
۱۱۰. «عن الإمام الكاظم عليه السلام إن فاطمة عليها السلام صديقة شهيدة»: الكافي ج ۱ ص ۴۵۸، جامع أحاديث الشيعة ج ۲ ص ۴۷۳، منتقى الجمان ج ۱

ص ٢٢٤، مشرق الشمسين ص ٣٢٤.

١١١. «محمد بن يعقوب بن إسحاق: أبو جعفر، الشيخ الكليني، وكان خاله عَلان الكليني الرازي شيخ أصحابنا في وقته بالري ووجههم، وكان أوثق الناس في الحديث وأثبتهم، صنّف الكتاب الكبير المعروف بالكليني، يُسمّى الكافي في عشرين سنة: رجال النجاشي ص ٣٧٧ الرقم ١٠٢٦؛ وراجع: الفهرست للطوسي ص ٢١٠ الرقم ٦٠٢، رجال الطوسي ص ٤٣٩ الرقم ٦٢٧٧.

١١٢. «محمد بن يحيى أبو جعفر العطار، القمي، شيخ أصحابنا في زمانه، ثقة، عين، كثير الحديث: رجال النجاشي: ٣٥٣ الرقم ٩٤٦ وذكره الشيخ في رجاله فيمن لم يرو عن الأئمة: قائلاً: «محمد بن يحيى العطار: روى عنه الشيخ الكليني، قمي، كثير الرواية»: رجال الطوسي: ٤٣٩ الرقم ٦٢٧٤ وراجع خلاصة الأوقال ص ١٥٧.

١١٣. «العمركي بن علي البوفكي النيسابوري: ذكر النجاشي أنه شيخ من أصحابنا، ثقة، روى عنه شيوخ أصحابنا: رجال النجاشي ص ٣٠٣ الرقم ٨٢٨، وقال عنه الشيخ الطوسي في رجاله في أصحاب العسكري عليه السلام: «يقال: إنه اشترى غلماناً أتراكاً بسمرقند للعسكري عليه السلام»: رجال الطوسي ج ١ ص ٤٠٠.

١١٤. «علي بن جعفر أخو موسى بن جعفر بن محمد بن علي بن الحسين بن علي بن أبي طالب عليه السلام، جليل القدر، ثقة، وله كتاب المسائل أخبرنا جماعة عن محمد بن علي بن الحسين، عن أبيه، عن محمد بن يحيى، عن العمركي الخراساني البوفكي، عن علي بن جعفر، عن أخيه موسى بن جعفر، ورواه محمد بن علي بن الحسين بن بابويه عن أبيه، عن سعد بن عبد الله والحيمري وأحمد بن إدريس وعلي بن موسى، عن أحمد بن محمد، عن موسى بن القاسم البجلي، عن علي بن جعفر: الفهرست للطوسي ص ٢٢٦٤ الرقم ٣٧٧؛ «علي بن جعفر بن محمد بن علي بن الحسين أبو الحسن، سكن العريض من نواحي المدينة فُنسب ولده إليها، له كتاب في الحلال والحرام، يروي تارةً غير مبوّب وتارةً مبوّباً. أخبرنا القاضي أبو عبد الله، قال: حدّثنا أحمد بن محمد بن سعيد، قال: حدّثنا جعفر بن عبد الله المحمدي، قال: حدّثنا علي بن أسباط بن سالم، قال: حدّثنا علي بن جعفر بن محمد، قال: سألتُ أبا الحسن موسى عليه السلام وذكر المبوّب وأخبرنا أبو عبد الله بن شاذان، قال: حدّثنا أحمد بن محمد بن يحيى، قال: حدّثنا عبد الله بن جعفر، قال: حدّثنا عبد الله بن الحسن بن علي بن جعفر بن محمد، قال: حدّثنا علي بن جعفر. وذكر غير المبوّب»: رجال النجاشي ص ٢٥١ الرقم ٦٦٢، وراجع رجال البرقي ص ٢٥.

١١٥. «ثم دعا فاطمة، فأخذ كفاً من ماءٍ فضرب به على رأسها، وكفأ بين ثدييها، ثم رشّ جلده وجلدها، ثم التزمها فقال: اللهم! إنهما مني وأنا منها...»: المصنّف للصنعاني ج ٥ ص ٤٨٨، مجمع الزوائد ج ٩ ص ٢٠٨، الأحاديث الطوال ص ١٤٠، المعجم الكبير ج ٢٢ ص ٤١٢، المناقب للخوارزمي ص ٣٤٠، كشف الغمّة ج ١ ص ٣٦١؛ «فاطمة بضعة مني، يؤذيني ما آذاها»: مسند أحمد ج ٤ ص ٥، صحيح مسلم ج ٧ ص ١٤١، سنن الترمذي ج ٥ ص ٣٦٠، المستدرک ج ٣ ص ١٥٩، أمالي الحافظ الإصفهاني ص ٤٧، شرح نهج البلاغة ج ١٦ ص ٢٧٢، تاريخ مدينة دمشق ج ٣ ص ١٥٦، تهذيب الكمال ج ٣٥ ص ٢٥٠؛ «فاطمة بضعة مني، يربيني ما رابها، ويؤذيني ما آذاها»: المعجم الكبير ج ٢٢ ص ٤٠٤، نظم درر السمطين ص ١٧٦، كنز العمال ج ١٢ ص ١٠٧، وراجع: صحيح البخاري ج ٤ ص ٢١٠، ٢١٢، ٢١٩.

سنن الترمذي ج ٥ ص ٣٦٠، مجمع الزوائد ج ٤ ص ٢٥٥، فتح الباري ج ٧ ص ٦٣، مسند أبي يعلى ج ١٣ ص ١٣٤، صحيح ابن خبان ج ١٥ ص ٤٠٨، المعجم الكبير ج ٢٠ ص ٢٠، الجامع الصغير ج ٢ ص ٢٠٨، فيض القدير ج ٣ ص ٢٠، ج ٤ ص ٢١٥، ج ٦ ص ٢٤، كشف الخفاء ج ٢ ص ٨٦، الإصابة ج ٨ ص ٢٦٥، تهذيب التهذيب ج ١٢ ص ٣٩٢، تاريخ الإسلام للذهبي ج ٣ ص ٤٤، البداية والنهاية ج ٦ ص ٣٦٦، المجموع للنووي ج ٢٠ ص ٢٤٤، تفسير التعلبي ج ١٠ ص ٣١٦، التفسير الكبير للرازي ج ٩ ص ١٦٠، ج ٢٠ ص ١٨٠، ج ٢٧ ص ١٦٦، ج ٣٠ ص ١٢٦، ج ٣٨ ص ١٤١، تفسير القرطبي ج ٢٠ ص ٢٢٧، تفسير ابن كثير ج ٣ ص ٢٦٧، تفسير الثعالبي ج ٥ ص ٣١٦، تفسير الألوسي ج ٢٦ ص ١٦٤، الطبقات الكبرى لابن سعد ج ٨ ص ٢٦٢، أسد الغابة ج ٤ ص ٣٦٦، تهذيب الكمال ج ٣٥ ص ٢٥٠، تذكرة الحفاظ ج ٤ ص ١٢٦٦، سير أعلام النبلاء ج ٢ ص ١١٩، ج ٣ ص ٣٩٣، ج ١٩ ص ٤٨٨، إمتاع الأسماع ج ١٠ ص ٢٧٣، ٢٨٣، المناقب للخوارزمي ص ٣٥٣، ينابيع المودة ج ٢ ص ٥٢، ٥٣، ٥٨، ٧٣، السيرة الحلبية ج ٣ ص ٤٨٨، الأمالي للصدوق ص ١٦٥، علل الشرائع ج ١ ص ١٨٦، كتاب من لا يحضره الفقيه ج ٤ ص ١٢٥، الأمالي للطوسي ص ٢٤، النوادر للراوندي ص ١١٩، كفاية الأثر ص ٦٥، شرح الأخبار ج ٣ ص ٣٠، تفسير فوات الكوفي ص ٢٠، الإقبال بالأعمال ج ٣ ص ١٦٤، تفسير مجمع البيان ج ٢ ص ٣١١، بشارة المصطفى ص ١١٩، بحار الأنوار ج ٢٩ ص ٣٣٧، ج ٣٠ ص ٣٤٧، ٣٥٣، ج ٣٦ ص ٣٠٨، ج ٣٧ ص ٦٧.

١١٦. «ما رأيت من الناس أشبه كلاماً وحديثاً برسول الله من فاطمة، كانت إذا دخلت عليه رَحَبَ بها وقبل يديها وأجلسها في مجلسه، فإذا دخل عليها قامت إليه فرحبت به»: المستدرک للحاکم ج ٣ ص ١٥٤، السنن الكبرى للبيهقي ج ٧ ص ١٠١، الأمالي للطوسي ص ٤٠٠، بحار الأنوار ج ٤٣ ص ٢٥، أعيان الشيعة ج ١ ص ٣٠٧، بشارة المصطفى ص ٣٨٩؛ «فبعثت به إلى رسول الله ﷺ، وقالت للرسول: قل له ﷺ: تقرأ عليك ابنتك السلام، وتقول: اجعل هذا في سبيل الله. فلما أتاه وخبره، قال ﷺ: فعلت فداها أبوها. ثلاث مرات»: الأمالي للصدوق ص ٣٠٥، روضة الواعظين ص ٤٤٤، بحار الأنوار ج ٤٣ ص ٢٠، ٨٦.

١١٧. «رسول الله ﷺ: ليلة أُسري بي إلى السماء... فبينما أنا أدور في قصورها وبساتينها ومقاصيرها، إذ شممت رائحة طيبة فأعجبني تلك الرائحة... فقالوا: يا محمد، ربنا يقربك عليك السلام وقد أتخفك بهذه التفاحة...» مدينة المعاجز ج ٣ ص ٢٢٤.

١١٨. كان النبي ﷺ يُكثر تقبيل فاطمة، فعاتبته على ذلك عائشة، فقالت: يا رسول الله، إنك لتكثر تقبيل فاطمة! فقال لها: إنه لما عُرج بي إلى السماء... فما قبلتها إلا وجدت رائحة شجرة طوبى منها: تفسير العياشي ج ٢ ص ٢١٢، بحار الأنوار ج ٨ ص ١٤٢، وراجع تفسير القمي ج ١ ص ٣٦٥، تفسير نور الثقلين ج ٢ ص ٥٠٢؛ «رسول الله ﷺ: أُسري بي إلى السماء، أدخلني جبرئيل الجنة، فناولني تفاحة فأكلتها فصارت نطفة في ظهري، فلما نزلت من السماء واقعت خديجة، ففاطمة من تلك النطفة، فكلمنا اشتقت إلى تلك التفاحة قبلتها»: ينابيع المودة ج ٢ ص ١٣١، ذخائر العقبى ص ٣٦، تفسير مجمع البيان ج ٦ ص ٣٧؛ «رسول الله ﷺ: ... فأنا إذا اشتقت إلى الجنة سمعت ريحها من فاطمة: الطوائف في معرفة مذهب الطوائف ص ١١١، بحار الأنوار حج ٣٧ ص ٦٥؛ «رسول الله ﷺ: ... فأكلتها ليلة أُسري فعلفت خديجة بفاطمة، فكنت إذا اشتقت إلى رائحة الجنة شممت رقبة فاطمة»: المستدرک ج ٣ ص ١٥٦، كنز العمال ج ١٢ ص ١٠٩، الدر المنثور ج ٤ ص ١٥٣.

- ١١٩ . « ما رأيت من الناس أشبه كلاماً وحديثاً برسول الله من فاطمة، كانت إذا دخلت عليه رُحِبَ بها وقبِلَ يديها وأجلسها في مجلسه، فإذا دخل عليها قامت إليه فرحبت به: المستدرک للحاکم ج ٣ ص ١٥٤، السنن الكبرى للبيهقي ج ٧ ص ٩٦.
- ١٢٠ . «إن أسية بنت مزاحم ومريم بنت عمران وخديجة يمشين أمام فاطمة كالحجاب لها في الجنة: مناقب آل أبي طالب ج ٣ ص ١٠٥، بحار الأنوار ج ٤٣ ص ٣٧.
- ١٢١ . «عن ابن مسكان، عن محمد بن مسلم، عن الباقر عليه السلام قال: لفاطمة عليها السلام وقفة على باب جهنم، فإذا كان يوم القيامة كُتِبَ بين عيني كل رجل: مؤمن أو كافر، فيؤمر بمحبِّ قد كثرت ذنوبه إلى النار...»: كشف الغمّة ج ٢ ص ٩١، الجواهر السنينة ص ٢٤٧، بحار الأنوار ج ٨ ص ٥١ ج ٤٣ ص ١٤.
- ١٢٢ . «والذي نفس عمر بيده، تخرجن أو لأحرقنّها على من فيها، فقيل له: يا أبا حفص، إن فيها فاطمة! قال: وإن!»: الغدير ج ٥ ص ٣٧٢، الإمامة والسياسة ج ١ ص ١٩.
- ١٢٣ . «لما ولّي أبو بكر ولّي عمر القضاء، وولّي أبو عبيدة المال»: كنز العمال ج ٥ ص ٦٤٠، وراجع فتح الباري ج ١٢ ص ١٠٨، الدراية في تخریج الحديث الهداية ج ٢ ص ١٦٦، فيض القدير ج ٢ ص ١٢٦.
- ١٢٤ . بصائر الدرجات ص ٩٧، قرب الإسناد ص ٥٧، الكافي ج ١ ص ٢٩٤، التوحيد ص ٢١٢، الخصال ص ٢١١، كمال الدين ص ٢٧٦، معاني الأخبار ص ٦٥، كتاب من لا يحضره الفقيه ج ١ ص ٢٢٩، تحف العقول ص ٤٥٩، تهذيب الأحكام ج ٣ ص ١٤٤، كتاب الغيبة للنعماني ص ٧٥، الإرشاد ج ١ ص ٣٥١، كنز الفوائد ص ٢٣٢، الإقبال بالأعمال ج ١ ص ٥٠٦، مسند أحمد ج ١ ص ٨٤، سنن ابن ماجه ج ١ ص ٤٥، سنن الترمذي ج ٥ ص ٢٩٧، المستدرک للحاکم ج ٣ ص ١١٠، مجمع الزوائد ج ٧ ص ١٧، تحفة الأئمة ج ٣ ص ١٣٧، مسند أبي يعلى ج ١١ ص ٣٠٧، المعجم الأوسط ج ١ ص ١١٢، المعجم الكبير ج ٣ ص ١٧٩، التمهيد لابن عبد البرّ ج ٢٢ ص ١٣٢، نصب الرأية ج ١ ص ٤٨٤، كنز العمال ج ١ ص ١٨٧، وج ١١ ص ٦٠٨، ٣٣٢، تفسير الثعلبي ج ٤ ص ٩٢، شواهد التنزيل ج ١ ص ٢٠٠، الدرّ المنثور ج ٢ ص ٢٥٩.
- ١٢٥ . «لما حضرت رسول الله صلى الله عليه وآله الوفاة، دعا الأنصار وقال: يا معشر الأنصار، قد حان الفراق، وقد دُعيت وأنا مجيب الداعي، وقد جاورتهم فأحسنتم الجوار، ونصرتهم فأحسنتم النصرة، وواسيتهم في الأموال، ووسعتهم في المسلمين... واحفظوني معاشر الأنصار في أهل بيتي...»: بحار الأنوار ج ٢٢ ص ٤٧٦.
- ١٢٦ . «ضرب عمر الباب برجله فكسره، وكان من سعف، ثم دخلوا فأخرجوا علياً عليه السلام مليئاً...»: تفسير العياشي ج ٢ ص ٦٧، بحار الأنوار ج ٢٨ ص ٢٢٧؛ «عصر عمر فاطمة خلف الباب، ونبت مسمار الباب في صدرها، وسقطت مريضة حتى ماتت»: مؤتمر علماء بغداد ص ١٨١.
- ١٢٧ . «صفقة عمر على خذها حتى أبرى قرطها تحت خمارها فانثرت...»: الهداية الكبرى ص ٤٠٧؛ «وهي تجهز بالبكاء تقول: يا أبتاه يا رسول الله! بنتك فاطمة تُضرب؟...»: الهداية الكبرى ص ٤٠٧؛ «وقالت: يا أبتاه يا رسول الله! هكذا كان يُفعل بحبيبتك وابنتك؟...»: بحار

الأنوار ج ٣٠ ص ٣٩٤.

١٢٨. «فوثب عليٌّ ﷺ فأخذ بئثاره ثم نثره فصرعه، ووجاً أنفه ورقبته، وهم يقتله، فذكر قول رسول الله ﷺ وما أوصاه به، فقال: والذي كرم محمداً بالنبوة يا بن صهاك، لولا كتابٌ من الله سبق وعهدٌ عهدته إليّ رسول الله ﷺ، لعلمت أنك لا تدخل بيتي. فأرسل عمر يستغيث، فأقبل الناس حتى دخلوا الدار...»: كتاب سليم بن قيس ص ٥٨٦.

١٢٩. «فتنازل بعضهم سيوفهم فكأثروه وضبطوه، فألقوا في عنقه حبلاً». كتاب سليم بن قيس ص ١٥١، بحار الأنوار ج ٢٨ ص ٢٧٠؛ «فسبقوه إليه، فتنازل بعض سيوفهم، فكثروا عليه فضبطوه، وألقوا في عنقه حبلاً أسود...»: الاحتجاج ص ١٠٩، «ملبياً بثوبه يجزونه إلى المسجد...»: بيت الأحران ص ١١٧؛ «وحالت فاطمة ﷺ بين زوجها وبينهم عند باب البيت، فضربها قنفذ بالسوط على عضدها، فبقي أثره من ذلك مثل الدمليج من ضرب قنفذ...»: الاحتجاج ص ١٠٩، وراجع بحار الأنوار ج ٢٨ ص ٢٨٣.

١٣٠. «فأرسل إليه الثالثة رجلاً يقال له قنفذ، فقامت فاطمة بنت رسول الله ﷺ تحول بينه وبين عليٍّ، فضربها»: تفسير العياشي ج ٢ ص ٣٠٧، بحار الأنوار ج ٢٨ ص ٢٣١؛ «وكان سبب وفاتها أن قنفذاً مولياً عمر لكرها بنعل السيف بأمره»: دلائل الإمامة ص ١٣٤، ذخائر العقبى ص ١٦٠، بحار الأنوار ج ٢٣ ص ١٧٠؛ «وضرب عمر لها بسوط أبي بكر على عضدها، حتى صار كالدملج الأسود، وأبينها من ذلك...»: الهداية الكبير ص ٤٠، بحار الأنوار ج ٥٣ ص ١٩؛ «هل تدري لم كُف عن قنفذ ولم يغرمه شيئاً؟... لأنه هو الذي ضرب فاطمة بالسوط حين جاءت لتحول بينه وبينهم...»: بحار الأنوار ج ٣٠ ص ٣٠٢؛ «فرغ عمر السيف وهو في غمده، فوجأ به جنبها المبارك، ورفع السوط فضرب به ضرعها، فصاحت: يا أبتاه...»: تفسير الألويسي ج ٣ ص ١٢٤.

١٣١. «قال الذهبي في ترجمة ابن أبي دارم: «وقال محمد بن حماد الحافظ: كان مستقيم الأمر عامة دهره، ثم في آخر أيامه كان أكثر ما يقرأ عليه المتائب، حضرته ورجل يقرأ عليه أن عمر رفس فاطمة حتى أسقطت محسناً: سير أعلام النبلاء ج ١٥ ص ٥٧٨، وراجع ميزان الاعتدال ج ١ ص ١٣٩، لسان الميزان ج ١ ص ٣٦٨؛ «إن عمر ضرب بطن فاطمة ﷺ يوم البيعة حتى ألقى الجنين من بطنها...: الملل والنحل ج ١ ص ٥٧؛ «وتطرح ما في بطنها من الضرب وتموت من ذلك الضرب...»: كامل الزيارات ص ٥٤٨؛ «خلد في تارك من ضرب جنبها حتى ألقى ولدها...: الأمالي للصدوق ص ١٧٦، المحتضر ص ١٩٧.

١٣٢. «والحسن والحسين قاتمان، فلما سمعا مقالة عمر بكياء، فضمهما إلى صدره فقال: لا تبكياء، فوالله ما يقدران على قتل أبيكما...: نفس المصدرين السابقين.

١٣٣. «فقام عمر فقال لأبي بكر...: ما يجلسك فوق المنبر وهذا جالس محارب لا يقوم فيبايعك، أو تأمر به فضررت عنقه»: كتاب سليم بن قيس ص ١٠٧، بحار الأنوار ج ٢٨ ص ٢٧٦.

١٣٤. «عن سلمان الفارسي: أنه لما استخرج أمير المؤمنين ﷺ من منزله، خرجت فاطمة ﷺ حتى انتهت إلى القبر، فقالت: خلوا عن ابن عمي فولدي بعث محمداً بالحق لئن لم تخلوا عنه لأنشرون شعري ولأضعن قميص رسول الله ﷺ على رأسي ولأصرخن إلى الله...»: بحار الأنوار ج ٢٨ ص ٢٠٦، ج ٤٣ ص ٤٧.

منابع تحقيق

١. الأحاديث الطوال، أبو القاسم سليمان بن أحمد اللخمي الطبراني (ت ٣٦٠هـ)، تحقيق: مصطفى عبد القادر عطاء، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الأولى، ١٤١٢هـ.
٢. الاحتجاج على أهل اللجاج، أبو منصور أحمد بن علي الطبرسي (ت ٦٢٠هـ)، تحقيق: إبراهيم البهادري ومحمد هادي به، طهران: دار الأسوة، الطبعة الأولى، ١٤١٣هـ.
٣. إحقاق الحق وإزهاق الباطل، القاضي نور الله بن السيد شريف الشوشتری (ت ١٠١٩هـ)، مع تعليقات السيد شهاب الدين المرعشي، قم: مكتبة آية الله المرعشي، الطبعة الأولى، ١٤١١هـ.
٤. الأدب المفرد، أبو عبد الله محمد بن إسماعيل البخاري (ت ٢٥٦هـ)، تحقيق: محمد بن عبد القادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية.
٥. الإرشاد في معرفة حجج الله على العباد، أبو عبد الله محمد بن محمد بن نعمان العكبري البغدادي المعروف بالشيخ المفيد (ت ٤١٣هـ)، تحقيق: مؤسسة آل البيت، قم: مؤسسة آل البيت، الطبعة الأولى، ١٤١٣هـ.
٦. الاستيعاب في معرفة الأصحاب، يوسف بن عبد الله القُرطبي المالكي (ت ٣٦٣هـ)، تحقيق: علي محمد معوض وعادل أحمد عبد الموجود، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الأولى، ١٤١٥هـ.
٧. أسد الغابة في معرفة الصحابة، علي بن أبي الكرم محمد الشيباني (ابن الأثير الجزري) (ت ٦٣٠هـ)، تحقيق: علي محمد معوض وعادل أحمد عبد الموجود، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الأولى، ١٤١٥هـ.
٨. الإصابة في تمييز الصحابة، أبو الفضل أحمد بن علي بن حجر العسقلاني (ت ٨٥٢هـ)، تحقيق: عادل أحمد عبد الموجود، وعلي محمد معوض، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الأولى، ١٤١٥هـ.

٩. الأعلام، خير الدين الزركلي (ت ١٩٩٠هـ)، بيروت: دار العلم للملايين، ١٩٩٠ م.
١٠. أعيان الشيعة، محسن بن عبد الكريم الأمين الحسيني العاملي الشقراي (ت ١٣٧١هـ)، إعداد: السيد حسن الأمين، بيروت: دارالتعارف، الطبعة الخامسة، ١٤٠٣هـ
١١. الإقبال بالأعمال الحسنة فيما يُعمل مرة في السنة، أبو القاسم علي بن موسى الحلبي الحسني المعروف بابن طاووس (ت ٦٦٤هـ)، تحقيق: جواد القتيومي، قم: مكتب الإعلام الإسلامي، الطبعة الأولى، ١٤١٤هـ
١٢. الإكمال، علي بن هبة الله العجلي الجرباذقاني (ابن ماكولا) (ت ٤٧٥هـ)، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤١١هـ
١٣. أمالي المفيد، أبو عبد الله محمد بن النعمان العكبري البغدادي المعروف بالشيخ المفيد (ت ٤١٣هـ)، تحقيق: حسين أستاذ ولي وعلي أكبر النغاري، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، الطبعة الثانية، ١٤٠٤هـ
١٤. الأمالي، أبو جعفر محمد بن الحسن المعروف بالشيخ الطوسي (ت ٤٦٠هـ)، تحقيق: مؤسسة البعثة، قم: دار الثقافة، الطبعة الأولى، ١٤١٤هـ
١٥. الأمالي، محمد بن علي بن بابويه القمي (الشيخ الصدوق) (ت ٣٨١هـ)، تحقيق: مؤسسة البعثة، قم: مؤسسة البعثة، الطبعة الأولى، ١٤١٧هـ
١٦. الإمامة والسياسة (تاريخ الخلفاء)، أبو محمد عبد الله بن مسلم بن قتيبة الدينوري (ت ٢٧٦هـ)، تحقيق: علي شبري، قم: مكتبة الشريف الرضي، الطبعة الأولى، ١٤١٣هـ
١٧. إمتاع الأسماع فيما للنبي من الحفدة والمتاع، تقي الدين أحمد بن محمد المقرئ (ت ٨٤٥هـ)، تحقيق: محمد عبد الحميد النميسي، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الأولى، ١٤٢٠هـ
١٨. أنساب الأشراف، أحمد بن يحيى البلاذري (ت ٢٧٩هـ)، تحقيق: سهيل زكار ورياض زركلي، بيروت: دار الفكر، الطبعة الأولى، ١٤١٧هـ
١٩. أنساب الأشراف، أحمد بن يحيى البلاذري (ت ٢٧٩هـ)، تحقيق: سهيل زكار ورياض زركلي، بيروت: دار الفكر، الطبعة الأولى، ١٤١٧هـ

٢٠. أدب الكاتب، عبد الله بن مسلم الدينوري (ابن قتيبة) (ت ٢٧٦هـ)
٢١. أدب الكتاب، عبد الله بن مسلم الدينوري (ابن قتيبة) (ت ٢٧٦هـ)
٢٢. أمالي الحافظ، أبو نعيم أحمد بن عبد الله الأصبهاني (ت ٤٣هـ)، تحقيق: ساعد عمر غازي، طنطا: دار الصحابة للنشر، الطبعة الأولى، ١٤١٠هـ
٢٣. بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار، محمد بن محمد تقي المجلسي (ت ١١١٠هـ)، طهران: دار الكتب الإسلامية، الطبعة الأولى، ١٣٨٦هـ
٢٤. البداية والنهاية، أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير الدمشقي (ت ٧٧٤هـ)، تحقيق: مكتبة المعارف، بيروت: مكتبة المعارف،
٢٥. بشارة المصطفى لشعبة المرتضى، أبو جعفر محمد بن محمد بن علي الطبري (ت ٥٢٥هـ)، النجف الأشرف: المطبعة الحيدرية، الطبعة الثانية، ١٣٨٣هـ
٢٦. بصائر الدرجات، أبو جعفر محمد بن الحسن الصفار القمي المعروف بابن فروخ (ت ٢٩٠هـ)، قم: مكتبة آية الله المرعشي، الطبعة الأولى، ١٤٠٤هـ
٢٧. البيان في تفسير القرآن، السيد أبو القاسم الموسوي الخوئي (ت ١٤١٣هـ)، قم: أنوار الهدى، ١٤٠١هـ
٢٨. بيت الأحران في ذكر أحوالات سيّدة نساء العالمين فاطمة الزهراء، الشيخ عباس القمي (ت ١٣٥٩هـ)، قم: دار الحكمة، الطبعة الأولى، ١٤١٢هـ
٢٩. تاريخ الإسلام ووفيات المشاهير والأعلام، محمد بن أحمد الذهبي (ت ٧٤٨هـ)، تحقيق: عمر عبد السلام تدمري، بيروت: دار الكتاب العربي، الطبعة الأولى، ١٤٠٩هـ
٣٠. تاريخ الطبري (تاريخ الأمم والملوك)، أبو جعفر محمد بن جرير الطبري الإمامي (ت ٣١٠هـ)، تحقيق: محمد أبو الفضل إبراهيم، بيروت: دار المعارف.
٣١. التاريخ الكبير، أبو عبد الله محمد بن إسماعيل البخاري (ت ٢٥٦هـ)، بيروت: دار الفكر.
٣٢. تاريخ يعقوبي، أحمد بن أبي يعقوب (ابن واضح يعقوبي) (ت ٢٨٤هـ)، بيروت: دار صادر.

٣٣. تاريخ بغداد أو مدينة السلام، أبو بكر أحمد بن علي الخطيب البغدادي (ت ٤٦٣هـ)، تحقيق: مصطفى عبد القادر عطاء، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الأولى.
٣٤. تاريخ مدينة دمشق، علي بن الحسن بن عساكر الدمشقي (ت ٥٧١هـ)، تحقيق: علي شيري، ١٤١٥هـ، بيروت: دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع.
٣٥. تأويل مختلف الحديث، عبد الله بن مسلم الدينوري (ابن قتيبة) (ت ٢٧٦هـ)، بيروت: دار الكتب العلمية.
٣٦. تأويل مشكل القرآن، عبد الله بن مسلم الدينوري (ابن قتيبة) (ت ٢٧٦هـ).
٣٧. تحف العقول عن آل الرسول، أبو محمد الحسن بن علي الحزاني المعروف بابن شعبة (ت ٣٨١هـ)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، الطبعة الثانية، ١٤٠٤هـ.
٣٨. تحفة الأحوذى، المباركنفوري (ت ١٢٨٢هـ)، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الأولى، ١٤١٠هـ.
٣٩. تذكرة الحفاظ، محمد بن أحمد الذهبي (ت ٧٤٨هـ)، بيروت: دار إحياء التراث العربي.
٤٠. التعجب، محمد بن علي الكراجكي (ت ٤٤٩هـ)، تحقيق: فارس حسون كريم، قم: دارالغدیر، ١٤٢١هـ.
٤١. تفسير ابن كثير (تفسير القرآن العظيم)، أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير البصري الدمشقي (ت ٧٧٤هـ)، تحقيق: عبد العظيم غيم، ومحمد أحمد عاشور، ومحمد إبراهيم البنا، القاهرة: دار الشعب.
٤٢. تفسير الثعالبي (الجواهر الحسان في تفسير القرآن)، عبد الرحمن بن محمد الثعالبي المالكي (ت ٧٨٦هـ)، تحقيق: علي محمد معوض، بيروت: دار إحياء التراث العربي، الطبعة الأولى، ١٤١٨هـ.
٤٣. تفسير الثعلبي، الثعلبي، (ت ٤٢٧هـ)، تحقيق: أبو محمد بن عاشور، بيروت: دار إحياء التراث العربي، الطبعة الأولى، ١٤٢٢هـ.
٤٤. تفسير العياشي، أبو النضر محمد بن مسعود السلمى السمرقندي المعروف بالعياشي (ت ٣٢٠هـ)، تحقيق: السيد هاشم الرسولي المحلاتي، طهران: المكتبة العلمية، الطبعة الأولى، ١٣٨٠هـ.
٤٥. تفسير القرطبي (الجامع لأحكام القرآن)، أبو عبد الله محمد بن أحمد الأنصاري القرطبي (ت ٦٧١هـ)، تحقيق: محمد عبد الرحمن المرعشلي، بيروت: دار إحياء التراث العربي، الطبعة الثانية، ١٤٠٥هـ.

روشنى مهتاب / ١٧٣

٤٦. تفسير القمّي، علي بن إبراهيم القمي، (ت ٣٢٩هـ)، تحقيق: السيد طيّب الموسوي الجزائري، قم: منشورات مكتبة الهدى، الطبعة الثالثة، ١٤٠٤هـ.
٤٧. التفسير الكبير ومفاتيح الغيب (تفسير الفخر الرازي)، أبو عبد الله محمد بن عمر المعروف بفخر الدين الرازي (ت ٦٠٤هـ)، بيروت: دار الفكر، الطبعة الأولى، ١٤١٠هـ.
٤٨. تفسير فرات الكوفي، أبو القاسم فرات بن إبراهيم بن فرات الكوفي (ق ٤هـ)، تحقيق: محمد كاظم المحمودي، طهران: وزارة الثقافة والإرشاد الإسلامي، الطبعة الأولى، ١٤١٠هـ.
٤٩. تفسير نور الثقلين، عبد علي بن جمعة العروسي الحويزي (ت ١١١٢هـ)، تحقيق: السيد هاشم الرسولي المحلاتي، قم: مؤسسة إسماعيليان، الطبعة الرابعة، ١٤١٢هـ.
٥٠. تقریب التهذيب، أبو الفضل أحمد بن علي بن حجر العسقلاني (ت ٨٥٢هـ)، تحقيق: محمد عوامة، دمشق: دار الرشيد، الطبعة الرابعة، ١٤١٢هـ.
٥١. التمهيد لما في الموطأ من المعاني والأسانيد، يوسف بن عبد الله القرطبي (ابن عبد البر) (ت ٤٦٣هـ)، تحقيق: مصطفى العلوي ومحمد عبد الكبير البكري، جدة: مكتبة السوادى، ١٣٨٧هـ.
٥٢. التوحيد، أبو جعفر محمد بن علي بن الحسين بن بابويه القمي المعروف بالشيخ الصدوق (ت ٣٨١هـ)، تحقيق: هاشم الحسيني الطهراني، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، الطبعة الأولى، ١٣٩٨هـ.
٥٣. تهذيب الأحكام في شرح المقنعة، محمد بن الحسن الطوسي (ت ٤٦٠هـ)، تحقيق: السيد حسن الموسوي، طهران: دار الكتب الإسلامية، الطبعة الثالثة، ١٣٦٤ ش.
٥٤. تهذيب الأسماء واللغات، أبو زكريا يحيى بن شرف النووي (ت ٦٧٦هـ)، بيروت: دار الكتب العلمية.
٥٥. تهذيب التهذيب، أبو الفضل أحمد بن علي بن حجر العسقلاني (ت ٨٥٢هـ)، تحقيق: مصطفى عبد القادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الأولى، ١٤١٥هـ.
٥٦. تهذيب الكمال في أسماء الرجال، يونس بن عبد الرحمن المزني (ت ٧٤٢هـ)، تحقيق: الدكتور بشّار عواد معروف، بيروت:

مؤسسة الرسالة، الطبعة الرابعة، ١٤٠٦هـ.

٥٧. الثقات، محمد بن حبان البستي (ت ٣٥٤هـ)، بيروت: مؤسسة الكتب الثقافية، الطبعة الأولى، ١٤٠٨هـ.

٥٨. جامع أحاديث الشيعة، السيد البروجردي (ت ١٣٨٣هـ)، قم: المطبعة العلمية.

٥٩. جامع الرواة، محمد بن علي الغروي الأردبيلي (ت ١١٠١هـ)، بيروت: دار الأضواء، ١٤٠٣هـ.

٦٠. الجامع الصغير في أحاديث البشير النذير، جلال الدين عبد الرحمن بن أبي بكر السيوطي (ت ٩١١هـ)، بيروت: دار الفكر

للطباعة والنشر والتوزيع، الطبعة الأولى، ١٤٠١هـ.

٦١. الجرح والتعديل، عبد الرحمن بن أبي حاتم الرازي (ت ٣٢٧هـ)، بيروت: دار إحياء التراث العربي، الطبعة الأولى، ١٣٧١هـ.

٦٢. جوامع الجامع، الفضل بن الحسن الطبرسي (ت ٥٤٨هـ)، طهران: مؤسسة الطبع والنشر التابعة لجامعة طهران، ١٣٧١ ش.

٦٣. الجواهر السنوية في الأحاديث القدسية، محمد بن الحسن بن علي بن الحسين الحرّ العاملي (ت ١١٠٤هـ)، قم: مكتبة المفيد.

٦٤. حلية الأبرار في أحوال محمد وآله الأطهار، هاشم البحراني، تحقيق: غلام رضا مولانا البروجردي، قم: مؤسسة المعارف

الإسلامية، ١٤١٣هـ.

٦٥. الخصال، أبو جعفر محمد بن علي بن الحسين بن بابويه القمي المعروف بالشيخ الصدوق (ت ٣٨١هـ)، تحقيق: علي أكبر

الغفاري، قم: منشورات جماعة المدرّسين في الحوزة العلمية.

٦٦. الدرّ المشهور في التفسير المأثور، جلال الدين عبد الرحمن بن أبي بكر السيوطي (ت ٩١١هـ)، بيروت: دار الفكر، الطبعة

الأولى، ١٤١٤هـ.

٦٧. الدراية في تخريج أحاديث الهداية، أبو الفضل شهاب الدين أحمد بن علي بن محمد بن حجر العسقلاني (ت ٨٥٢هـ)،

تحقيق: عبد الله هاشم اليماني، بيروت: دار المعرفة.

٦٨. الدرر، يوسف بن عبد الله القرطبي (ابن عبد البر) (ت ٤٦٣هـ).

٦٩. دلائل الإمامة، أبو جعفر محمد بن جرير الطبري الإمامي (ق ٥هـ)، تحقيق: مؤسسة البعثة، قم: مؤسسة البعثة.

٧٠. دول الإسلام، محمد بن أحمد الذهبي (ت ٧٤٦هـ)، بيروت: مؤسسة الأعلمي، الطبعة الأولى، ١٤٠٥هـ.

روشنی مهتاب / ١٧٥

٧١. ذخائر العقبي في مناقب ذوي القربى، أحمد بن عبد الله الطبري (ت ٦٩٣هـ)، تحقيق: أكرم البوشي، جدة: مكتبة الصحابة، الطبعة الأولى، ١٤١٥هـ.
٧٢. رجال ابن داود، تقي الدين الحسن بن علي بن داود الحلبي (ت ٧٠٧هـ)، تحقيق: السيد محمد صادق آل بحر العلوم، قم: منشورات الشريف الرضي، ١٣٩٢هـ.
٧٣. رجال البرقي، أحمد بن محمد البرقي الكوفي (ت ٢٧٤هـ)، طهران: دانشگاه طهران، الطبعة الأولى، ١٣٤٢ ش.
٧٤. رجال الطوسي، أبو جعفر محمد بن الحسن المعروف بالشيخ الطوسي (ت ٤٦٠هـ)، تحقيق: جواد القتيومي، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، الطبعة الأولى، ١٤١٥هـ.
٧٥. رجال النجاشي (فهرس أسماء مصنفی الشيعة)، أبو العباس أحمد بن علي النجاشي (ت ٤٥٠هـ)، بيروت: دار الأضواء، الطبعة الأولى، ١٤٠٨هـ.
٧٦. روح المعاني في تفسير القرآن (تفسير الألوسي)، محمود بن عبد الله الألوسي (ت ١٢٧٠هـ)، بيروت: دار إحياء التراث العربي.
٧٧. روضة الواعظين، محمد بن الحسن بن علي الفثال النيسابوري (ت ٥٠٨هـ)، تحقيق: حسين الأعلمي، بيروت: مؤسسة الأعلمي، الطبعة الأولى، ١٤٠٦هـ.
٧٨. سبل الهدى والرشاد في سيرة خير العباد، الإمام محمد بن يوسف الصالحي الشامي (ت ٩٤٢هـ)، تحقيق: عادل أحمد عبد الموجود وعلي محمد معوض، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الأولى، ١٤١٤هـ.
٧٩. سنن ابن ماجه، أبو عبدالله محمد بن يزيد بن ماجه القزويني (ت ٢٧٥هـ)، تحقيق: محمد فؤاد عبد الباقي، بيروت: دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع.
٨٠. سنن أبي داود، أبو داود سليمان بن أشعث السجستاني الأزدي (ت ٢٧٥هـ)، تحقيق: سعيد محمد اللخام، بيروت: دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع، الطبعة الأولى، ١٤١٠هـ.
٨١. سنن الترمذي (الجامع الصحيح)، أبو عيسى محمد بن عيسى بن سورة الترمذي (ت ٢٧٩هـ)، تحقيق: عبد الرحمن محمد

عتمان، بيروت: دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع، الطبعة الثانية، ١٤٠٣ هـ

٨٢. سنن الدارقطني، أبو الحسن علي بن عمر البغدادي المعروف بالدارقطني (ت ٢٨٥هـ)، تحقيق: أبو الطيب محمد آبادي، بيروت:

عالم الكتب، الطبعة الرابعة، ١٤٠٦ هـ

٨٣. السنن الكبرى، أبو بكر أحمد بن الحسين بن علي البيهقي (ت ٤٥٨هـ)، بيروت: دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع.

٨٤. سير أعلام النبلاء، أبو عبد الله محمد بن أحمد الذهبي (ت ٧٤٨هـ)، تحقيق: شعيب الأرنؤوط، بيروت: مؤسسة الرسالة، الطبعة

العاشر، ١٤١٤ هـ

٨٥. سيرة ابن هشام (السيرة النبوية)، أبو محمد عبد الملك بن هشام بن أيوب الحميري (ت ٢١٨هـ)، تحقيق: مصطفى سقا،

وإبراهيم الأنباري، قم: مكتبة المصطفى، الطبعة الأولى، ١٣٥٥ هـ

٨٦. السيرة الحلبية، علي بن برهان الدين الحلبي الشافعي (ت ١١١هـ)، بيروت: دار إحياء التراث العربي.

٨٧. السيرة النبوية، إسماعيل بن عمر البصري الدمشقي (ابن كثير) (ت ٧٤٧هـ)، تحقيق: مصطفى عبد الواحد، بيروت: دار إحياء

التراث العربي.

٨٨. الشافي في الإمامة، أبو القاسم علي بن الحسين الموسوي المعروف بالسيد المرتضى (ت ٤٣٦هـ)، تحقيق: عبد الزهراء

الحسيني الخطيب، طهران: مؤسسة الإمام الصادق، الطبعة الثانية، ١٤١٠ هـ

٨٩. شرح الأخبار في فضائل الأنمة الأطهار، أبو حنيفة القاضي النعمان بن محمد المصري (ت ٣٦٣هـ)، تحقيق: السيد محمد

الحسيني الجلاي، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، الطبعة الأولى، ١٤١٢ هـ.

٩٠. شرح مسلم بشرح النووي، النووي (ت ٦٧٦هـ)، بيروت: دار الكتاب العربي، ١٤٠٧ هـ

٩١. شرح نهج البلاغة، عبد الحميد بن محمد المعتزلي (ابن أبي الحديد) (ت ٦٥٦هـ)، تحقيق: محمد أبو الفضل إبراهيم، بيروت: دار

إحياء التراث، الطبعة الثانية، ١٣٨٧ هـ.

٩٢. شواهد التنزيل لقواعد التفضيل، أبو القاسم عبيد الله بن عبد الله النيسابوري المعروف بالحاكم الحسكاني (ق ٥هـ)، تحقيق:

محمد باقر المحمودي، طهران: مؤسسة الطبع والنشر التابعة لوزارة الثقافة والإرشاد الإسلامي، الطبعة الأولى، ١٤١١ هـ

٩٣. صحيح ابن حبان، علي بن بلبان الفارسي المعروف بابن بلبان (ت ٥٧٣٩هـ)، تحقيق: شعيب الأرنؤوط، بيروت: مؤسسة الرسالة، الطبعة الثانية، ١٤١٤هـ.
٩٤. الصحيح في كشف بيت فاطمة، للمؤلف.
٩٥. صحيح مسلم، أبو الحسين مسلم بن الحجاج القشيري النيسابوري (ت ٢٦١هـ)، بيروت: دار الفكر، طبعة مصححة ومقابلة على عدة مخطوطات ونسخ معتمدة.
٩٦. الصحيح من سيرة النبي الأعظم، السيد جعفر مرتضى العاملي، بيروت: دار السيرة، الطبعة الرابعة، ١٤١٥هـ.
٩٧. الصراط المستقيم إلى مستحقّي التقديم، زين الدين أبو محمد علي بن يونس النباطي البياضي (ت ٨٧٧هـ)، تحقيق: محمد باقر المحمودي، طهران: المكتبة المرتضوية، الطبعة الأولى، ١٣٨٤هـ.
٩٨. طبقات الحفاظ، جلال الدين عبد الرحمن بن أبي بكر السيوطي (ت ٩١١هـ).
٩٩. طبقات الشعراء، عبد الله بن مسلم الدينوري (ابن قتيبة) (ت ٢٧٦هـ).
١٠٠. الطبقات الكبرى (الطبقة الخامسة من الصحابة)، محمد بن سعد منيع الزهري (ت ٢٣٠هـ)، الطائف: مكتبة الصديق، الطبعة الأولى، ١٤١٤هـ.
١٠١. الطرائف في معرفة مذاهب الطوائف، أبو القاسم رضي الدين علي بن موسى بن طاووس الحسني (ت ٦٦٤هـ)، قم: مطبعة الخيام، الطبعة الأولى، ١٤٠٠هـ.
١٠٢. العقد الفريد، أبو عمر أحمد بن محمد بن ربه الأندلسي (ت ٣٢٨هـ)، تحقيق: أحمد الزين، وإبراهيم الأبياري، بيروت: دار الأندلس.
١٠٣. علل الشرائع، أبو جعفر محمد بن علي بن الحسين بن بابويه القمي المعروف بالشيخ الصدوق (ت ٣٨١هـ)، تقديم: السيد محمد صادق بحر العلوم، ١٣٨٥هـ، النجف الأشرف: منشورات المكتبة الحيدرية.
١٠٤. علي والخلفاء، نجم الدين العسكري.
١٠٥. عمدة القاري شرح البخاري، أبو محمد بدر الدين أحمد العيني الحنفي (ت ٨٥٥هـ)، مصر: دار الطباعة المنيرية.

١٠٦. عيون الأخبار، أبو محمد عبد الله بن مسلم بن قتيبة الدينوري (ت ٢٧٦هـ)، القاهرة: دار الكتب المصرية، ١٣٤٣هـ.
١٠٧. الغارات، أبو إسحاق إبراهيم بن محمد بن سعيد المعروف بابن هلال الثقفي (ت ٢٨٣هـ)، تحقيق: السيد جلال الدين المحدث الأرموي، طهران: أنجمن آثار ملي، الطبعة الأولى، ١٣٩٥هـ.
١٠٨. غاية المرام وحجة الخصام في تعيين الإمام، هاشم بن إسماعيل البحراني (ت ١١٠٧هـ)، تحقيق: السيد علي عاشور، بيروت: مؤسسة التاريخ العربي، ١٤٢٢هـ.
١٠٩. الغدير في الكتاب والسنة والأدب، عبد الحسين أحمد الأميني (ت ١٣٩٠هـ)، بيروت: دار الكتاب العربي، الطبعة الثالثة، ١٣٨٧هـ.
١١٠. غريب الحديث، عبد الله بن مسلم الدينوري (ابن قتيبة) (ت ٢٧٦هـ)، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤٠٨هـ.
١١١. غريب القرآن، عبد الله بن مسلم الدينوري (ابن قتيبة) (ت ٢٧٦هـ).
١١٢. فتح الباري شرح صحيح البخاري، أبو الفضل أحمد بن علي بن حجر العسقلاني (ت ٨٥٢هـ)، تحقيق: عبد العزيز بن عبد الله بن باز، بيروت: دار الفكر، الطبعة الأولى، ١٣٧٩هـ.
١١٣. فتح القدير الجامع بين فني الرواية والدراية من علم التفسير، محمد بن علي بن محمد الشوكاني (ت ١٢٥٠هـ).
١١٤. فتوح البلدان، أحمد بن يحيى البلاذري (ت ٢٧٩هـ)، تحقيق: عبد الله أنيس الطباع، بيروت: مؤسسة المعارف، الطبعة الأولى، ١٤٠٧هـ.
١١٥. الفتوح، أبو محمد أحمد بن أعمم الكوفي (ت ٣١٤هـ)، تحقيق: علي شيري، بيروت: دار الأضواء، الطبعة الأولى، ١٤١١هـ.
١١٦. فرائد السمطين في فضائل المرتضى والتول والسيطين والأئمة من ذريتهم، إبراهيم بن محمد بن المؤيد بن عبد الله الجويني (ت ٧٣٠هـ)، تحقيق: محمد باقر المحمودي، بيروت: مؤسسة المحمودي، الطبعة الأولى، ١٣٩٨هـ.
١١٧. الفصول المهمة في معرفة أحوال الأئمة، علي بن محمد بن أحمد المالكي المكي المعروف بابن صباغ (ت ٨٥٥هـ)، بيروت: مؤسسة الأعلمي.
١١٨. فضائل المدينة، ابن إبراهيم الجندي (ت ٣٠٨هـ)، تحقيق: محمد مطيع الحافظ، الطبعة الأولى، ١٤٠٧هـ.

١١٩. الفهرست، محمد بن إسحاق (ابن النديم) (ت ٣٨٠هـ)، ترجمة وتحقيق: محمد رضا تجدد، طهران: أمير كبير، الطبعة الثالثة، ١٣٦٦ش.
١٢٠. الفهرست، محمد بن الحسن الطوسي (ت ٤٦٠هـ)، تحقيق: جواد القمي، قم: مؤسسة نشر الفقاهة، الطبعة الأولى، ١٤١٧هـ.
١٢١. فيض القدير، شرح الجامع الصغير، محمد عبد الرؤوف المناوي، تحقيق: أحمد عبد السلام، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الأولى، ١٤١٥هـ.
١٢٢. قرب الإسناد، أبو العباس عبد الله بن جعفر الحميري القمي (ت بعد ٣٠٤هـ)، تحقيق: مؤسسة آل البيت، قم: مؤسسة آل البيت، الطبعة الأولى، ١٤١٣هـ.
١٢٣. الكافي، أبو جعفر ثقة الإسلام محمد بن يعقوب بن إسحاق الكليني الرازي (ت ٣٢٩هـ)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، طهران: دار الكتب الإسلامية، الطبعة الثانية، ١٣٨٩هـ.
١٢٤. كامل الزيارات، أبو القاسم جعفر بن محمد بن قولويه (ت ٣٦٧هـ)، تحقيق: عبد الحسين الأميني التبريزي، النجف الأشرف: المطبعة المرتضوية، الطبعة الأولى، ١٣٥٦هـ.
١٢٥. الكامل في التاريخ، أبو الحسن علي بن محمد الشيباني الموصلي المعروف بابن الأثير (ت ٦٣٠هـ)، تحقيق: علي شيري، بيروت: دار إحياء التراث العربي، الطبعة الأولى، ١٤٠٨هـ.
١٢٦. كتاب الغيبة، الشيخ ابن أبي زينب محمد بن إبراهيم النعماني (ت ٣٤٢هـ)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، طهران: مكتبة الصدوق، ١٣٩٩هـ.
١٢٧. كتاب المعارف، عبد الله بن مسلم الدينوري (ابن قتيبة) (ت ٢٧٦هـ).
١٢٨. كتاب سليم بن قيس، سليم بن قيس الهلالي العامري (ت حوالي ٩٠هـ)، تحقيق: محمد باقر الأنصاري، قم: نشر الهادي، الطبعة الأولى، ١٤١٥هـ.
١٢٩. كتاب من لا يحضره الفقيه، أبو جعفر محمد بن علي بن الحسين بن بابويه القمي المعروف بالشيخ الصدوق (ت ٣٨١هـ)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، قم: مؤسسة النشر الإسلامي.

١٣٠. الكشف الحثيث عمّن رُمي بوضع الحديث، برهان الدين الحلبي (ت ٨٤١هـ)، تحقيق: صبحي السامرائي، بيروت: عالم الكتب، الطبعة الأولى، ١٤٠٧هـ.
١٣١. كشف الخفاء والإلباس عمّا اشتهر من الأحاديث على ألسنة الناس، إسماعيل بن محمد العجلوني الجزاحي (ت ١١٦٢هـ)، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤٠٨هـ.
١٣٢. كشف الغمّة في معرفة الأئمّة، علي بن عيسى الإربلي (ت ٦٨٧هـ)، تحقيق: السيّد هاشم الرسولي المحلّاني، بيروت: دار الكتاب الإسلامي، الطبعة الأولى، ١٤٠١هـ.
١٣٣. كشف اللثام عن قواعد الأحكام، بهاء الدين محمّد بن الحسن الإصفهاني المعروف بالفاضل الهندي (ت ١١٣٧هـ)، تحقيق: مؤسسة النشر الإسلامي، قم: مؤسسة النشر الإسلامي التابعة لجماعة المدرّسين، الطبعة الأولى، ١٤١٦هـ.
١٣٤. كفاية الأثر في النصّ على الأئمّة الاثني عشر، أبو القاسم علي بن محمّد بن علي الخزّاز القميّ (ق ٤هـ)، تحقيق: السيّد عبد اللطيف الحسيني الكوه كمرى، طهران: نشر بيدار، الطبعة الأولى، ١٤٠١هـ.
١٣٥. كمال الدين وتمام النعمة، أبو جعفر محمّد بن علي بن الحسين بن بابويه القميّ المعروف بالشيخ الصدوق (ت ٣٨١هـ)، تحقيق: علي أكبر الغفّاري، قم: مؤسسة النشر الإسلامي التابعة لجماعة المدرّسين، الطبعة الأولى، ١٤٠٥هـ.
١٣٦. كنز العمّال في سنن الأقوال والأفعال، علاء الدين علي المتقي بن حسام الدين الهندي (ت ٩٧٥هـ)، ضبط وتفسير: الشيخ بكرى حنّاني، تصحيح وفهرسة: الشيخ صفوة السقا، بيروت: مؤسسة الرسالة، الطبعة الأولى، ١٣٩٧هـ.
١٣٧. كنز الفوائد، أبو الفتح الشيخ محمّد بن علي بن عثمان الكراچكي الطرابلسي (ت ٤٤٩هـ)، إعداد: عبد الله نعمة، قم: دار الذخائر، الطبعة الأولى، ١٤١٠هـ.
١٣٨. اللباب في معرفة العلم والآداب، أحمد بن محمّد بن عبد ربه الأندلسي (ت ٣٢٨هـ).
١٣٩. لسان الميزان، أبو الفضل أحمد بن علي بن حجر العسقلاني (ت ٨٥٢هـ)، بيروت: مؤسسة الأعلمي، الطبعة الثالثة، ١٤٠٦هـ.
١٤٠. لوائح الأنوار القدسية في بيان العهود المحمّدية، السيّد عبد الوهّاب الشعراني (ت ٩٧٣هـ)، مصر: مكتبة ومطبعة مصطفى البابي الحلبي، الطبعة الثانية، ١٣٩٣هـ.

١٤١. مجمع البيان في تفسير القرآن. أبو علي الفضل بن الحسن الطبرسي (ت ٥٤٨هـ). تحقيق: السيد هاشم الرسولي المحلاتي والسيد فضل الله اليزدي الطباطبائي، بيروت: دار المعرفة، الطبعة الثانية، ١٤٠٨هـ.
١٤٢. مجمع الزوائد ومنيع الفوائد. نور الدين علي بن أبي بكر الهيثمي (ت ٨٠٧هـ)، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الأولى، ١٤٠٨هـ.
١٤٣. المجموع (شرح المهذب). الإمام أبو زكريا محي الدين بن شرف النووي (ت ٦٧٦هـ)، بيروت: دار الفكر.
١٤٤. المحتضر. عز الدين أبو محمد الحسن بن سليمان بن محمد الحلبي (ق ٨هـ). تحقيق: سيد علي أشرف، قم: المكتبة الحيدرية، ١٤٢٤هـ.
١٤٥. المحلى. أبو محمد علي بن أحمد بن سعيد (ابن حزم) (ت ٤٥٦هـ). تحقيق: أحمد محمد شاكر، بيروت: دار الفكر.
١٤٦. مدينة المعاجز. السيد هاشم بن سليمان الحسيني البحراني (ت ١١٠٧هـ). قم: مؤسسة المعارف الإسلامية، الطبعة الأولى، ١٤١٣هـ.
١٤٧. مستدرک الوسائل ومستنبط المسائل، الميرزا حسين النوري (ت ١٣٢٠هـ). تحقيق: مؤسسة آل البيت، قم: مؤسسة آل البيت، الطبعة الأولى، ١٤٠٨هـ.
١٤٨. المستدرک على الصحيحين. أبو عبد الله محمد بن عبد الله الحاكم النيسابوري (ت ٤٠٥هـ). تحقيق: مصطفى عبد القادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الأولى، ١٤١١هـ.
١٤٩. مسند أبي يعلى الموصلي. أبو يعلى أحمد بن علي بن المثنى التميمي الموصلي (ت ٣٠٧هـ). تحقيق: إرشاد الحق الأثري، جدة: دار القبلة، الطبعة الأولى، ١٤٠٨هـ.
١٥٠. مسند أحمد. أحمد بن محمد بن حنبل الشيباني (ت ٢٤١هـ). تحقيق: عبد الله محمد الدرويش، بيروت: دار الفكر، الطبعة الثانية، ١٤١٤هـ.
١٥١. المسند. أحمد بن محمد الشيباني (ابن حنبل) (ت ٢٤١هـ). تحقيق: عبد الله محمد الدرويش، بيروت: دار الفكر، الطبعة الثانية، ١٤١٤هـ.

١٥٢. مسند الشاميين، أبو القاسم سليمان بن أحمد اللخمي الطبراني (ت ٣٦٠هـ)، تحقيق: حمدي عبد المجيد السلفي، بيروت: مؤسسة الرسالة، الطبعة الثانية، ١٤١٧هـ.
١٥٣. مشارق أنوار اليقين في أسرار أمير المؤمنين، رجب البرسي (ق ٩)، قم: منشورات الشريف الرضي، الطبعة الأولى، ١٤١٥هـ.
١٥٤. مشرق الشمسين وإكسير السعادتين (جمع النورين ومطلع الثرين)، البهائي العالمي (ت ١٠٣١هـ)، قم: منشورات مكتبة بصيرتي.
١٥٥. مشكل الحديث، عبد الله بن مسلم الدينوري (ابن قتيبة) (ت ٢٧٦هـ).
١٥٦. المصنّف، أبو بكر عبد الرزاق بن همام الصنعائي (ت ٢١١هـ)، تحقيق: حبيب الرحمن الأعظمي، بيروت: المجلس العلمي.
١٥٧. المصنّف في الأحاديث والآثار، أبو بكر عبد الله بن محمد بن أبي شيبة العسبي الكوفي (ت ٢٣٥هـ)، تحقيق: سعيد محمد اللخام، بيروت: دار الفكر.
١٥٨. معاني الأخبار، أبو جعفر محمد بن علي بن الحسين بن بائويه القمي المعروف بالشيخ الصدوق (ت ٣٨١هـ)، تحقيق: علي أكبر الغفاري، ١٣٧٩هـ قم: مؤسسة النشر الإسلامي التابعة لجماعة المدرسين، الطبعة الأولى، ١٣٦١هـ.
١٥٩. معاني الشعر، عبد الله بن مسلم الدينوري (ابن قتيبة) (ت ٢٧٦هـ).
١٦٠. معجم الأدباء، ياقوت بن عبد الله الحموي (ت ٦٢٦هـ)، تحقيق: إحسان عباس، بيروت: دار الغرب الإسلامي، ١٩٩٣ م.
١٦١. المعجم الأوسط، أبو القاسم سليمان بن أحمد اللخمي الطبراني (ت ٣٦٠هـ)، تحقيق: قسم التحقيق بدار الحرمين، ١٤١٥هـ القاهرة: دار الحرمين للطباعة والنشر والتوزيع.
١٦٢. المعجم الكبير، أبو القاسم سليمان بن أحمد اللخمي الطبراني (ت ٣٦٠هـ)، تحقيق: حمدي عبد المجيد السلفي، بيروت: دار إحياء التراث العربي، الطبعة الثانية، ١٤٠٤هـ.
١٦٣. معجم المطبوعات العربية، إيلان سركيس (ت ١٣٥١هـ)، قم: مكتبة آية الله المرعشي النجفي.
١٦٤. المعجم الوسيط، جماعة من المؤلفين، القاهرة: المجمع العلمي العربي.
١٦٥. مناقل الطالبين، أبو الفرج علي بن الحسين بن محمد الإصبهاني (ت ٣٥٦هـ)، تحقيق: السيد أحمد صقر، قم: منشورات

الشرىف الرضى، الطبعة الأولى، ١٤٠٥هـ.

١٦٦. مقتل الحسين، موقّق بن أحمد المكّي الخوارزمي (ت ٥٦٨هـ)، تحقيق: محمّد السماوي، قم: مكتبة المفيد.

١٦٧. الملل والنحل، أبو الفتح محمّد بن عبد الكريم الشهرستاني (ت ٥٤٨هـ)، بيروت: دار المعرفة، ١٤٠٦هـ.

١٦٨. مناقب آل أبي طالب (مناقب ابن شهر آشوب)، أبو جعفر رشيد الدين محمّد بن علي بن شهر آشوب المازندراني (ت ٥٨٨هـ)، قم: المطبعة العلمية.

١٦٩. المناقب (المناقب للخوارزمي)، للحافظ الموقّق بن أحمد البكري المكّي الحنفي الخوارزمي (٥٦٨هـ)، تحقيق: مالك المحمودي، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، الطبعة الثانية، ١٤١٤هـ.

١٧٠. متقى الجمال في الأحاديث الصحاح والحسان، جمال الدين أبو منصور الحسن بن زين الدين الشهيد (ت ١٠١١هـ)،

تحقيق: علي أكبر الغفاري، قم: جامعة المدرّسين، الطبعة الأولى، ١٣٦٢هـ.

١٧١. موارد الظمآن إلى زوائد ابن حبان، نور الدين علي بن أبي بكر الهيثمي (ت ٨٠٧هـ)، تحقيق: عبد الرزاق حمزة، بيروت: دار الكتب العلمية.

١٧٢. المهذّب البارع في شرح المختصر النافع، أبو العباس أحمد بن محمّد بن فهد الحلّي الأسدي (ت ٨٤١هـ)، تحقيق: الشيخ مجتبي العراقي، قم: مؤسسة النشر الإسلامي التابعة لجماعة المدرّسين بقم، ١٤٠٧هـ.

١٧٣. ميزان الاعتدال في نقد الرجال، محمّد بن أحمد الذهبي (ت ٧٤٨هـ)، تحقيق: علي محمّد الجاوي، بيروت: دار الفكر.

١٧٤. مؤتمر علماء بغداد في الإمامة والخلافة، مقال بن عطية (ت ٥٠٥هـ)، تحقيق: السيّد مرتضى الرضوي، طهران: دار الكتب الإسلامية، الطبعة الثانية، ١٣٧٧هـ.

١٧٥. نصب الراية، عبد الله بن يوسف الحنفي الزيلعي (ت ٧٦٢هـ)، القاهرة: دار الحديث، ١٤١٥ ش.

١٧٦. نظم درر السمطين، محمّد بن يوسف الزرندي (ت ٧٥٠هـ)، إصفهان: مكتبة الإمام أمير المؤمنين، ١٣٧٧ ش.

١٧٧. النوادر، فضل الله بن علي الحسيني الراوندي (ت ٥٧١هـ)، تحقيق: سعيد رضا علي عسكري، قم: دار الحديث، الطبعة الأولى، ١٣٧٧ ش.

١٧٨. نهج البلاغة، ما اختاره أبو الحسن الشريف الرضي محمد بن الحسين بن موسى الموسوي من كلام الإمام أمير المؤمنين (ت ٤٠٦هـ)، تحقيق: السيد كاظم المحمدي ومحمد الدشتي، قم: انتشارات الإمام علي، الطبعة الثانية، ١٣٦٩هـ.
١٧٩. الوافي بالوفيات، خليل بن أبيك الصفدي (ت ٧٤٩هـ)، ويسبادن (آلمان): فراؤشتاينر، الطبعة الثانية، ١٣٨١هـ.
١٨٠. وسائل الشيعة إلى تحصيل مسائل الشريعة، محمد بن الحسن الحر العاملي (ت ١١٠٤هـ)، تحقيق: مؤسسة آل البيت، قم: مؤسسة آل البيت لإحياء التراث، الطبعة الثانية، ١٤١٤هـ.
١٨١. الوسيط في تفسير القرآن المجيد، علي بن أحمد الواحدي النيسابوري (ت ٤٦٨هـ) تحقيق: عادل أحمد عبد الموجود، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الأولى، ١٤١٥هـ.
١٨٢. وفيات الأعيان، أحمد بن محمد البرمكي (ابن خلكان) (ت ٦٨١هـ)، تحقيق: إحسان عباس، بيروت: دار صادر.
١٨٣. الهداية الكبرى، أبو عبد الله الحسين بن حمدان الخصبيني (ت ٣٣٤هـ)، بيروت: مؤسسة البلاغ للطباعة والنشر، الطبعة الرابعة، ١٤١١هـ.
١٨٤. هدية العارفين أسماء المؤلفين وآثار المصنفين، إسماعيل باشا البغدادي (ت ١٣٣٩هـ)، بيروت: دار إحياء التراث العربي.
١٨٥. ينابيع المودة لذوي القربى، سليمان بن إبراهيم القندوزي الحنفي (ت ١٢٩٤هـ)، تحقيق: علي جمال أشرف الحسيني، طهران: دار الأسوة، الطبعة الأولى، ١٤١٦هـ.

بیوگرافی مؤلف

دکتر مهدی خُدامیان آرانی به سال ۱۳۵۳ در شهرستان آران و بیدگل اصفهان دیده به جهان گشود. وی در سال ۱۳۶۸ وارد حوزه علمیه کاشان شد و در سال ۱۳۷۲ در دانشگاه علامه طباطبائی تهران در رشته ادبیات عرب مشغول به تحصیل گردید. ایشان در سال ۱۳۷۶ به شهر قم هجرت نمود و دروس حوزه را تا مقطع خارج فقه و اصول ادامه داد و مدرک سطح چهار حوزه علمیه قم (دکترای فقه و اصول) را اخذ نمود. موفقیت وی در کسب مقام اول مسابقه جهانی کتاب رضوی بیروت در تاریخ ۸/۸/۸۸ مایه خوشحالی هموطنانش گردید و اولین بار بود که یک ایرانی توانست در این مسابقات، مقام اول را کسب نماید.

بازسازی مجموعه هشت کتاب از کتب رجالی شیعه از دیگر فعالیت‌های پژوهشی این استاد است که فهارس الشیعه نام دارد، این کتاب ارزشمند در اولین دوره جایزه شهاب، چهاردهمین دوره کتاب فصل و یازدهمین همایش حامیان نسخ خطی به رتبه برتر دست یافته است و در سال ۱۳۹۰ به عنوان اثر برگزیده سیزدهمین همایش کتاب سال حوزه انتخاب شد.

دکتر خُدامیان هرگز جوانان این مرز و بوم را فراموش نکرد و در کنار فعالیت‌های علمی، برای آنها نیز قلم زد. او تاکنون بیش از ۹۰ کتاب فارسی نوشته است که بیشتر آنها جوایز مهمی در جشنواره‌های مختلف کسب نموده است. قلم روان، بیان جذاب و همراه بودن با مستندات تاریخی - حدیثی از مهمترین ویژگی این آثار می‌باشد. آثار فارسی ایشان با عنوان «مجموعه اندیشه سبز» به بیان زیبایی‌های مکتب شیعه می‌پردازد و تلاش می‌کند تا جوانان را با آموزه‌های دینی بیشتر آشنا نماید.

۲۳. نوای کاروان. (حماسه کربلا)
۲۴. راه آسمان. (حماسه کربلا)
۲۵. دریای عطش. (حماسه کربلا)
۲۶. شب رؤیایی. (حماسه کربلا)
۲۷. پروانه‌های عاشق. (حماسه کربلا)
۲۸. طوفان سرخ. (حماسه کربلا)
۲۹. شکوه بازگشت. (حماسه کربلا)
۳۰. در قصر تنهایی. (امام‌حسن علیه السلام)
۳۱. هفت شهر عشق. (حماسه کربلا)
۳۲. فریاد مهتاب. (حضرت فاطمه علیها السلام)
۳۳. آسمانی‌ترین عشق. (فضیلت شیعه)
۳۴. بهشت فراموش شده. (بدر و مادر)
۳۵. فقط به خاطر تو. (اخلاص در عمل)
۳۶. راز خوشنودی خدا. (کمک به دیگران)
۳۷. چرا باید فکر کنیم. (ارزش فکر)
۳۸. خدای قلب من. (مناجات، دعا)
۳۹. به باغ خدا برویم. (فضیلت مسجد)
۴۰. راز شکر گزاری. (آثار شکر نعمت‌ها)
۴۱. حقیقت دوازدهم. (ولادت امام‌زمان علیه السلام)
۴۲. لذت دیدار ما. (زیارت امام‌رضا علیه السلام)
۴۳. سرزمین یاس. (فدک، فاطمه علیها السلام)
۴۴. آخرین عروس. (ولادت امام‌زمان علیه السلام)
۴۵. بانوی چشمه. (خدیدجه علیها السلام، همسر پیامبر)
۴۶. سکوت آفتاب. (شهادت امام علی علیه السلام)
۴۷. آرزوی سوم. (جنگ خندق)
۴۸. یک سبد آسمان. (جهل آیه قرآن)
۴۹. فانوس اول. (اولین شهید ولایت)
۵۰. مهاجر بهشت. (پیامبر اسلام)
۵۱. روی دست آسمان. (غدیر، امام‌علی علیه السلام)
۵۲. گمگشته دل. (امام‌زمان علیه السلام)
۵۳. سمت سپیده. (ارزش علم)
۵۴. تا خدا راهی نیست. (۴۰ سخن خدا)
۵۵. خدای خوبی‌ها. (توحید، خداشناسی)
۵۶. با من مهربان باش. (مناجات، دعا)
۵۷. نزدیان آبی. (امام‌شناسی، زیارت جامعه)
۵۸. معجزه دست دادن. (روابط اجتماعی)
۵۹. سلام بر خورشید. (امام‌حسن علیه السلام)
۶۰. راهی به دریا. (امام‌زمان علیه السلام، زیارت آل‌یس)
۶۱. روشنی مهتاب. (شهادت حضرت زهرا علیها السلام)
۶۲. صبح ساحل. (امام‌صادق علیه السلام)
۶۳. الماس هستی. (غدیر، امام‌علی علیه السلام)
۶۴. حوادث فاطمیه. (حضرت فاطمه علیها السلام)
۶۵. تشنه‌تر از آب. (حضرت عباس علیه السلام)
- ۸۰-۶۶. تفسیر باران (تفسیر قرآن در ۱۴ جلد)
۸۱. شیرین‌تر از عسل. (حضرت قاسم علیه السلام)
۸۲. زیارت مهتاب. (زیارت حضرت فاطمه علیها السلام)
۸۳. هرگز فراموش نمی‌شوی! (دعای ندبه)
۸۴. فرزند علی علیه السلام (محمد هلال علیه السلام)
۸۵. چهارسوق عشق. (کلمات علی‌اصغر علیه السلام)
- * کتب عربی
۱. تحقیق «فهرست سعد»
۲. تحقیق «فهرست الحمیری»
۳. تحقیق «فهرست حمید»
۴. تحقیق «فهرست ابن بطّنه»
۵. تحقیق «فهرست ابن الولید»
۶. تحقیق «فهرست ابن قولویه»
۷. تحقیق «فهرست الصدوق»
۸. تحقیق «فهرست ابن عبدون»
۹. صرخه النور.
۱۰. إلى الرفیق الأعلى.
۱۱. تحقیق آداب أميرالمؤمنین علیه السلام.
۱۲. الصحیح فی فضل الزیارة الرضویة.
۱۳. الصحیح فی البكاء الحسینی.
۱۴. الصحیح فی فضل الزیارة الحسینیة.
۱۵. الصحیح فی کشف بیت فاطمه علیها السلام.
- * کتب فارسی
۱۶. همسر دوست داشتنی. (خانواده)
۱۷. داستان ظهور. (امام‌زمان علیه السلام)
۱۸. قصه معراج. (سفر آسمانی پیامبر)
۱۹. در آغوش خدا. (زیبایی مرگ)
۲۰. لطفاً لبخند بزیند. (شادمانی، نشاط)
۲۱. با من تماس بگیرید. (آداب دعا)
۲۲. در اوج غربت. (شهادت مسلم‌بن عقیل)

سؤالات
مسابقه کتاب‌خوانی

۱. این سخن را کدام دانشمند نقل می‌کند: «عمر گفت: از این خانه خارج شوید! اگر این کار را نکنید، این خانه را آتش می‌زنم».
الف. استاد دینوری ب. استاد بلاذری ج. استاد طبری
۲. این سخن را کدام دانشمند نقل کرده است: «عمر با شعله آتشی به سوی خانه فاطمه[ؓ] حرکت کرد»؟
الف. استاد دینوری ب. استاد بلاذری ج. استاد طبری
۳. استاد دینوری در چه زمانی زندگی می‌کرد؟
الف. قرن سوم ب. قرن چهارم ج. قرن هشتم
۴. این سخن را کدام دانشمند نقل می‌کند: «بابا! یا رسول الله! ببین که بعد از تو، عمر و ابوبکر، چه ظلم‌هایی را در حق ما روا می‌دارند».
الف. استاد دینوری ب. استاد بلاذری ج. استاد طبری
۵. کدام یک از این دانشمندان، شاعر هم بود و در مدح خلفا شعر می‌گفت؟
الف. استاد بلاذری ب. استاد قرطبی ج. استاد طبری
۶. این سخن را چه کسی در هنگام مرگ خود گفت: «ای کاش دستور حمله به خانه فاطمه را نمی‌دادم».
الف. ابوبکر ب. عمر ج. عثمان
۷. این سخن را کدام دانشمند نقل می‌کند: عمر به فاطمه[ؓ] گفت: «به من خبر رسیده است که یاران علی در خانه تو جمع می‌شوند، اگر آنان یک بار دیگر به اینجا بیایند، من چنین و چنان خواهم کرد».
الف. استاد بلاذری ب. استاد قرطبی ج. استاد اندلسی
۸. این سخن را کدام دانشمند نقل می‌کند: عمر گفت: «ای دختر پیامبر! پدر تو و تو نزد من حرمت دارد، اما

این باعث نمی‌شود که من خانه تو را آتش زنم».

الف. استاد دینوری ب. ابن‌ابی‌شیبہ ج. استاد طبری

۹. استاد بیہقی کتاب خود را... بعد از کتاب صحیح بخاری نوشته است.

الف. ۲۰۰ سال ب. ۱۰۰ سال ج. ۵۰ سال

۱۰. وقتی مردم با ابوبکر بیعت کردند، چه کسی به علی ؓ گفت: «دستت را بده تا با تو بیعت کنم!».

الف. میثم تمّار ب. ابوسفیان ج. کمیل

۱۱. این حدیث را چند نفر از دانشمندان اهل سنت نقل کرده‌اند: «هر کس اهل مدینه را بترساند، لعنت خدا و

فرشتگان و مردم بر او باد».

الف. ده نفر ب. ۵ نفر ج. ۷ نفر

۱۲. اهل سنت کدام کتاب را برادر قرآن می‌دانند؟

الف. صحیح مسلم ب. صحیح بخاری ج. نهج البلاغه

۱۳. این سخن را کدام دانشمند از پیامبر نقل می‌کند: «هرگاه دخترم، فاطمه را می‌بینم، به یاد حوادثی می‌افتم

که بعد از من برای او پیش خواهد آمد».

الف. بلاذری ب. قرطبی ج. امام جوینی

۱۴. این فریاد اعتراض از چه کسی بود: «شما به اسلام خیانت کردید و سخنان پیامبر را زیر پا گذاشتید».

الف. سلمان فارسی ب. ابن‌نویره ج. ابوذر

۱۵. ام‌کلثوم تقریباً چند سال داشت که (بعد وفات پدرش) همراه با مادرش به خانه علی ؓ آمد؟

الف. دو سال ب. پنج سال ج. ده سال

۱۶. کدام یک از دانشمندان در کتاب خود، «شهادت جعفر طیار» را با عنوان «وفات جعفر طیار»، نوشته‌اند؟

الف. استاد بخاری ب. استاد ذہبی ج. استاد شافعی

۱۷. کدام دانشمند ماجرای عروسی علی و فاطمه ؓ را این‌گونه نوشته است: «بعد از مدتی، پیامبر از خانه

آن‌ها بیرون آمد و در خانه را بست؟».

الف. استاد ذهبی ب. استاد بخاری ج. استاد صنعانی

۱۸. کدام دانشمند این سخن را گفته است: «ناراحتی و غضب فاطمه از ابوبکر آن قدر زیاد بود که فاطمه وصیت کرد ابوبکر بر پیکر او نماز نخواند».

الف. ابن ابی‌الحدید ب. دینوری ج. ذهبی

۱۹. نام یکی از یاران...، «شمر» بوده است؟

الف. امام حسین علیه السلام ب. امام باقر علیه السلام ج. امام صادق علیه السلام

۲۰. چند سال قبل از شب معراج، خدا، یک سیب بهشتی برای پیامبر، آفریده بود؟

الف. پانصد هزار سال ب. سیصد هزار سال ج. هزار سال

پاسخنامه سؤالات کتاب «روشنی مهتاب»



الف	ب	ج
۱		
۲		
۳		
۴		
۵		
۶		
۷		
۸		
۹		
۱۰		
۱۱		
۱۲		
۱۳		
۱۴		
۱۵		
۱۶		
۱۷		
۱۸		
۱۹		
۲۰		

نام خانوادگی نام پدر نام
شماره شناسنامه تلفن سال تولد
لطفاً پاسخنامه را تا تاریخ به آدرس زیر، ارسال کنید:
آدرس: